

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

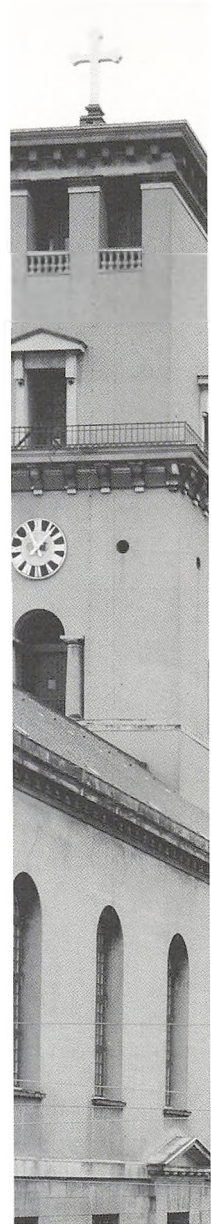
Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

678. Vi pløjed og vi så'de
vor sæd i sorten jord,
så bad vi ham os hjælpe,
som højt i Himlen bor,
og han lod snefald hegne
mod frosten barsk og hård,
han lod det sne og regne
og varme mildt i vår.
Alle gode gaver
de kommer ovenned,
så tak da Gud, ja, pris dog Gud
for al hans kærlighed!

*Sjællands biskop blev 1. december 1922
udnævnt til Københavns biskop.
Er kristendommen en byreligion...*

Årbog for
Københavns
Stift 1997

Årbog 1997
Udgivet af Københavns Stift

Redaktion:
Jens Arendt,
Arne Bugge,
Hans Chr. Sørensen,
Anne-Mette Gravgaard,
Bent Hansen,
Claus Oldenburg (ansvarshavende)
Tilknyttet redaktionen:
Flemming Pless
Kjeld Søndergaard

Tryk: Dargo Tryk Bogtryk/offset ApS
Sats: 11 pkt. Palatino
Trykt på 115 g Biberist Allegro Silkemat

ISBN 87-89096-16-9
ISSN 0902-4190

Forside: Den Danske Salmebog nr. 678 v. 1.

*Foto: Flemming Pless
Foto af Københavns stifts segl: Finn Rosted
Foto på side 100: Leif Tuxen*

*Sogne- og Provstikort gengivet med tilladelse
af Kort og Matrikelstyrelsen*

Er kristendommen en byreligion ...

Forord	7
Stift i forandring af biskop Erik Norman Svendsen	9
Københavns stift i historisk perspektiv af fhv. landsarkivar, dr. phil. Harald Jørgensen	17
Guds eget landskab af sognepræst Claus Oldenburg	27
Nyt og større Om kirkebyggeri på Bornholm i slutningen af forrige århundrede af H. C. Lorentzen, tidl. sognepræst i Rønne	36
Prædikanter af pastor, lic. theol. Poul Juul Foss	42
Gunner Engberg og den københavnske ungdomsbevægelse af provst Jens Arendt	52
Helligsted på Nørrebro af sognepræst Anne Braad	58
Fagre nye verden? eller folkekirkens elektroniske rum interview med H. H. Børthy, systemudvikler ved Kirkefondet ved Anne-Mette Gravgaard	65
Edb og folkekirken ved informationskonsulent Jørgen Engmark og sognepræst Gunnar Bach Pedersen	71

Acta Synodi Dionysianae

Prædiken ved landemodegudstjenesten 9. oktober 1997 i Domkirken af provst Erik Balslev-Clausen	76
--	----

Folkekirken - en levende tradition Tale ved det udvidede landemøde 9. oktober 1997 af kirkeminister Ole Vig Jensen	78
Årsberetning 1997 ved biskop Erik Norman Svendsen	87
Referat af Landemodefórhandlinger 9. oktober 1996	96
Referat af forårsprovstemódet 1. april 1996	101
Beretning fra Kóbenhavns mellemkirkelige Stiftsudvalg ved universitetslektor Karsten Fledelius	106
Beretning fra Stiftudvalget om nye religiése strómminger ved sognepræst Niels Underbjerg	107
Beretning fra Stiftsudvalget for arbejdet blandt flygtninge ved direktør Henning Palludan	108
Beretning fra Det Danske Bibelselskabs Stiftsudvalg ved direktør Henning Palludan	108
Beretning fra Stiftsudvalget for Ydre Mission Ved sognepræst Dorte Hedegaard og sognepræst Peter Buch	109
Beretning fra Kóbenhavns Stiftscentral for undervisning ved provst Finn Vejlgard	111
Præster: Tilgang-afgang ordinationer, ansógertal, kirkejubilæer 1/10 1996 - 30/9 1997	112
Navne og adresser	116
Tænketank	124

Regnskab for Københavns Stiftsfond 1996	126
Bidrag til Stiftsfonden 1996	129
Regnskab for Landemodelegaterne	130
Sogne- og provstikort over Københavns Stift 1997	137

Forord

1. december 1922 blev det urgamle Sjællands Bispedømme delt i to stifter og et nyt bispeembede blev oprettet i Roskilde, den gamle domkirkeby, mens Sjællands biskop blev Københavns biskop og Vor Frue kirke fik domkirkestatus.

I anledning af dette 75 års jubilæum prøver vi med Årbogen at beskrive det specielle ved Københavns stift. For oprettelsen var en direkte konsekvens af samfundsudviklingen. København havde længe haft vokseværk og skulle blive en storby, blive til det store københavnske område, hvor man i 1961 lavede endnu en deling og oprettede Helsingør stift.

Den kirkelige struktur måtte tilpasses forandringen fra land til by. Og kulturen, levemåden, medieforbruget, tidsfornemmelsen er blevet bylivets.

Til gengæld har de fleste af os nok en fornemmelse af, at kristendommen stadig, ikke mindst i den danske og grundtvigske udgave, er en land-religion.

Er kristendommen også en by-religion? Eller hvordan er vilkårene for kirkeliv på stenbroen?

Biskop Erik Norman Svendsen skriver i sin jubilæumsindledning om et "Stift i forandring" - og forandring er netop det vilkår bykulturen stiller kirken overfor.

Selve historien, også forhistorien, skriver tidligere landsarkivar, dr. phil. Harald Jørgensen. Det er første gang stiftets historie, inklusive kirkepolitiske, administrative og demografiske implikationer, er fortalt.

Sognepræst Claus Oldenburg kredser om bevægelsen fra land til by som en forskel i landskabsrum.

Bornholm er det eneste egentlige landområde i stiftet. Også dér blev man moderne sidst i forrige århundrede. Flere små gamle kirker blev skrottet til fordel for nye og større, der kunne rumme vækkelserne. Pastor H. C. Lorentzen, Aakirkeby, fortæller historien - og om kvalerne.

Det har været mange betydelige prædikanter i København. De har præget byens kirkeliv og de teologiske studenter, der for manges vedkommende skulle videre ud i landet. Pastor, lic. theol. Poul Juul Foss har - i overført betydning - sat sig på kirkebænken for at videregive sine indtryk til Årbogens læsere.

Byens kirkeliv har også været tæt knyttet til - og afhængigt af - specielt KFUMs ungdomsbevægelse. Det var kirken, der så behovet, dengang ungdommen så at sige blev opfundet som en særlig periode i et menneskes liv. På landet skulle man ud at tjene direkte fra skole, men i bykulturen fik man en uddannelse. Der opstod et mellemrum - ungdomslivet. Provst Jens Arendt, Rønne, bruger en per-

sonhistorisk indgang til stoffet, nemlig beretningen om Gunner Engberg, som var en af høvdingene i ungdomsbevægelsen.

Sct. Stefans Kirke på Nørrebro åbnede kirkedøren i dagtimerne. Kirkens folk er der. Folk udefra kommer der bare - alle slags. De bruger rummet. Der er altid brug for et helligsted. Læs om det i sognepræst Anne Braads artikel.

Vi er langt inde i informations- og teknologisamfundet. Landssekretær og hjælpepræst Anne-Mette Gravgaard har talt med H. H. Børthy, systemudvikler ved Kirkefondet, om den elektroniske kirke.

Fra redaktionens side har vi prøvet at undgå billeder som illustrationer, men har gerne villet få dem til at fortælle deres egne historier. Sognepræst Flemming Pless har taget billederne, som grupperer sig omkring "kæmpekirkerne" på Bornholm, Grøndalskirken, der er bygget helt genkendeligt over landsbykirkemodellen, Adventskirken, som er den første abstrakte funktionskirke i byen - og endelig Grundtvigskirken, det sidste store katedralbyggeri i Danmark.

Årbogen er også håndbog for alle med tilknytning til København Stift. Anden del af Årbogen - kaldet Acta - trykker provst Erik Balslev-Clausens prædiken ved landemodegudstjenesten, kirkeminister Ole Vig Jensens foredrag ved mødet bagefter, bringer referater fra landemode og provstemøde, beretninger fra stiftets udvalg samt mange personlige data og praktiske oplysninger.

Stiftøvrigheden er biskop og stiftamtmand i fællesskab. Stiftet selv er en administrativ enhed, som er at sammenligne med en paraplyorganisation for de menigheder/kirker, som er i området.

Så Årbogen er en meddelelse fra stiftet - og en præsentation.

Ordet bispedømme er gået af brug. Ordet er for imponerende og for antikveret. Vi bruger ordet stift. Bevægelsen i sproget er fair nok.

Samfundet bevæger sig. Kirken gør det også. Måske i et andet og langsommere tempo. Det kan være, at vi slet ikke kan følge med, spændt ud som vi er mellem tradition og ændring. Det er alt andet end problemfrit at være kirke i en accelerator.

Københavns stift er det sted i landet, hvor forandringens pres har været og er mest tydeligt.

Redaktionen

Stift i forandring

af biskop Erik Norman Svendsen

Københavns stift er født ud af den store forandring ved delingen af Sjællands stift i 1922, og har i sin 75-årige historie gennemgået flere store forandringer. Mest mærkbart ved oprettelsen af Helsingør stift i 1961, men også ved oprettelsen af selvstændige stifter på Færøerne i 1990 og i Grønland i 1993. I dag omfatter stiftet således udelukkende København, Frederiksberg, Tårnby og Dragør kommuner samt Bornholm, med i alt 111 sogne, 12 provstier og 211 præster, hvortil kommer biskoppens tilsyn med sømandspræster og værnspæster samt fængselspræster og hospitalspræster. Mange af de store, frie kirkelige organisationer hører hjemme i stiftet og ansætter i stigende grad teologer, der ofte ordineres for bedre at kunne arbejde i samklang med folkekirkens præster og menigheder. Også disse hører i deres præstelige funktion under tilsyn af stiftets biskop.

En række af de største forandringer i stiftets historie har jeg selv kunnet følge på nærmeste hold. Min ordination til stillingen som residerende kapellan ved Brønshøj kirke i 1968 foregik således i Sct. Olai Domkirke i Helsingør stift, fordi det daværende Nordvestre provsti ved oprettelsen af Helsingør stift i 1961 og indtil kommunalreformen i 1970 kom til at høre til i det nye stift. Så jeg nåede i mit første faste embede på skift at gøre tjeneste i to stifter med to forskellige biskopper. Som medlem af det københavnske landemode siden 1986 har jeg tillige oplevet afskeden først med vicebiskoppen på Færøerne Ejvind Vilhelm og siden med vicebiskoppen i Grønland Kristian Mørch. Sidstnævnte indsatte jeg ved en stor kirkefest i Nuuk i juni 1994, hvor dronning Margrethe var til stede, som den første biskop over Grønlands stift. Så jeg er den sidste danske biskop på Grønland, idet det nu er lovforordnet, at Grønlands biskop skal være grønlander.

I de godt fem år, hvor jeg har haft særligt ansvar for stiftets struktur, har en række mindre men alligevel betydningsfulde forandringer fundet sted. Der er således oprettet bydelsprovstier overalt i København samtidig med, at en række præstestillinger er blevet omdannet til såkaldte kombinationsstillinger, hvor præsten ud over den sædvanlige funktion som sognepræst tillige varetager en særlig opgave i bydelen eller i hele stiftet. Herved er det blevet muligt at tage nye vigtige opgaver og udfordringer op samtidig med, at stiftets antal af præster trods nedgang i befolkningstal og medlemstal har kunnet bevares.

Indtil det nuværende Mellemkirkelige Råd blev oprettet i 1990, havde biskoppen over Københavns stift særlige økumeniske forpligtelser på hele folkekirkens vegne, og der var ansat en præst ved Domkirken til specielt at varetage disse forpligtelser. Men selv om der også er sket forandringer i den del af arbejdet, får biskoppen i København på grund af sin geografiske placering i rigets hovedstad særligt mange besøg af kirkeledere fra andre kirkesamfund jordkloben rundt, ligesom både Ole Bertelsen og jeg på skift har været udpeget af kirkeministeren til at sidde i Det Mellemkirkelige Råd som den ene af to biskopper.

Biskopperne i bispegården

I bispegårdens hall hænger marmorelieffer af de biskopper, som har boet her, fra og med biskop Balle, der virkede fra 1783 til 1808. Den sidste biskop over Sjællands stift var Harald Ostenfeld, som blev udnævnt som biskop over Sjællands stift i 1911, men ved stiftsdelingen i 1922 alene blev biskop over Københavns stift. Samtidig blev landets hovedkirke, Vor Frue kirke, gjort til domkirke i stiftet, mens Roskilde Domkirke fortsatte som domkirke i det nyoprettede Roskilde stift. Harald Ostenfeld døde i bispegården i 1934, hvorefter han blev afløst af Hans Fulgsang-Damgaard, der efter et år som stiftsprovst, flyttede tværs over Frue Plads fra Fiolstræde til Nørregade.

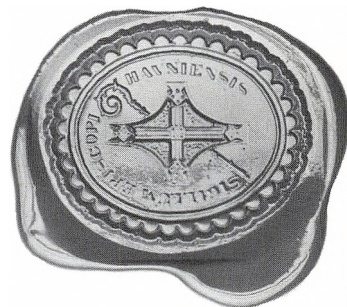
Jeg har af gode grunde ikke kendt Harald Ostenfeld, men derimod alle de efterfølgende biskopper over Københavns stift, idet jeg er født og opvokset i København. Hver for sig har de været med til at præge stiftet i en længere periode, da de alle har kunnet fungere, til de gik på pension. På 75 år har således kun fem biskopper været i funktion i den historiske bispegård, der også har undergået en del bygningsmæssige forandringer i tidens løb. Den mest omfattende er Martin Nyrops fra 1896, den seneste er renoveringen af den smukke gårdsplads, hvor træer og roser gror og det bornholmske figentræ hvert år i september bærer velsmagende frugt.

Hans Fulgsang-Damgaard var i samfulde 26 år (1934-1960) biskop over det oprindelige Københavns stift. En kolossal folkerig enhed, der under hele hans embedsperiode stadig voksede. Min første erindring om ham stammer fra barndommen af, hvor han besøgte Simeons sogns menighed i anledning af sognepræst Henry Rasmussens 25 års jubilæum, der blev fejret af alle menighedens arbejdsgrene. Jeg gik dengang i søndagsskolen og sang i dens kor. Efter sangen klappede biskoppen os venligt hver især på hovedet, mens han udtalte: *Gud velsigne dig!* Se, det var en rigtig biskop. Senere ordinerede han min far i Kapernaumskirken. På mit skrivebord i bispegården står fotoet fra dengang med biskoppen og de fire ordinander. Én af dem - Ejvind Vilhelm - blev siden vicebiskop på Færøerne; en anden - Einar Christensen - sluttede sin præstetjeneste som eme-

ritus hjælpepræst for mig i Dragør, mens jeg var provst, og midt i flokken står Fuglsang-Damgaard i ornat og med det bispekors, som Ostenfeld var den første til at bære.

Bag på bispekorset står navnene på de afgangende biskopper i Københavns stift indgraveret. Det bæres altid til ornatet men også civilt i brystlommen ved særlige anledninger som f.eks. bispeeksamen og Universitetets årsfest, ligesom det altid efter Frederik den IXs udtrykkelige ønske bæres ved gallamiddage i kongehuset, hvor biskoppen samtidig fik tilladelse til at komme i kjole og hvidt i stedet for i den varme bispekjole af fløjl. Nogle tror, at det er udtryk for biskoppelig pyntesygge, når bispekorset bæres i brystlommen efter f.eks. en gudstjeneste. Der er dog blot tale om en sikkerhedsforanstaltning, så korset i pureste guld og med sin 75-årige historie ikke skal gå tabt.

Fuglsang-Damgaard har i sin høje alderdom berettet om sin bispetid i erindringsbogen *Fra skyttegrav til bispestol*, der bl.a. indeholder nogle af hans prædikener ved store begivenheder som reformationsjubilæet i 1936 og Danmarks befrielse i 1945. En lærd og levende prædikant, der ved hver sætning hævdede brystet og fugtede læberne, vist nok på grund af en talefejl. Men sådan lød en biskop, ræsonnerede drengen på kirkebænken, der ikke var fri for at være betaget af den imponante herre. Biskoppernes hyrdebrev om jødeforfølgelserne i oktober 1943, som Fuglsang-Damgaard var hovedmand for, var sammen med hans modige og menneskekærlige optræden under krigen "his finest hour". Imens styrede hans hustru Calina med sikker hånd bispegården, sådan som hun selv beretter om det i gemalens erindringsbog. I anledning af sin 60-års dag i 1965 fik han overrakt en meget smuk bispestav, som han dog aldrig kom til at benytte. Den står i dag på mit kontor, og er kun til pynt, da bispestav som bekendt ikke anvendes i folkekirken. I Domkirken hænger hans portræt, der er et af de flotteste og mest vellignende i hele samlingen.

Hans efterfølger Willy Westergaard Madsen (1960-75) var ikke helt så farverig, men en solid slider. Han kom til bispestolen fra en stilling som generalsekretær i De Samvirkende Menighedsplejer. En dygtig administrator, der som formand for daværende kirkeminister Bodil Kochs store strukturkommission måtte tåle megen kritik og nøjes med at se få resultater af dette arbejde. Senere tiders strukturovervejelser har dog vist, at han og kommissionen på mange måder var forud for sin tid i dette spørgsmål. I bispegården var han mand for sammenlægning af tre stuer ensuite til den nuværende officielle spisestue, som er en glansfuld ramme om bispe- og landemodemiddage og ordinationssamvær.

Westergaard Madsen lærte jeg først rigtigt at kende efter hans

afgang, da han som formand for Kirkefondets repræsentantskab var med til at ansætte mig som generalsekretær. Samarbejdet blev dog på grund af Westergaard Madsens dårlige helbred relativt kort. I Domkirken hænger hans portræt, der efter min mening ikke yder ham fuld retfærdighed, selv om han engang udtrykte tilfredshed med det: *Sådan ser jeg på mig selv, mild men myndig*. Han var begge dele.

Ole Bertelsen (1975-1992) har jeg kendt fra mine første præsteår, hvor vi begge var residerende kapellaner i Helsingør stift og ved en bestemt lejlighed forsikrede hinanden om, at netop det var det bedste, man kunne være i folkekirken. Senere som generalsekretær i Kirkefondet blev samarbejdet konkret i form af min deltagelse i biskoppens arbejdsgruppe vedr. de kirkelige forhold i København, og i årene som provst i det daværende Søndre provsti blev samarbejdet naturligvis tæt og også tillidsfuldt.

Ole Bertelsen er en af de betydeligste prædikanter i stiftets historie og en kyndig teolog. Hans temperament, der har fået benene til at ryste under mangen en ansøger og præst, kunne virke næsten lamnende på omgivelserne, men varede altid kun en liden stund, da hjertet bag er stort og hjælpsomt. For mig er det en særlig glæde, at hans relief i forbindelse med jubilæet har fundet sin plads i bispegårdens hall. I Domkirken hænger et omstridt portræt af ham, som er malet af en færøsk maler. Uanset hvad man måtte mene om portrættet, viser det i eminent grad Ole Bertelsen i hans foretrukne aktivitet som prædikant.

Alle biskopper siden reformationen har boet og arbejdet i bispegården i Nørregade. Biskop Ole Bertelsen flyttede dog i begyndelsen af sin embedsperiode ud af bispegården, der heller ikke er særlig velegnet som ramme om biskoppens privatliv. Derimod fortsatte han med at have sit kontor og repræsentative forpligtelser i bispegården. Da jeg flyttede ind i 1992 blev den private del af boligen henlagt udelukkende til tagetagen, mens de smukke lokaler på 1. sal fortsatte som kontor og repræsentative lokaler for biskoppen. I dag er bispegården arbejdsplads både for bispekontorets, stiftsøvrighedens og stiftskassererkontorets medarbejdere.

Siden reformationen har alle biskopperne i Nørregade også været primus inter pares (først blandt ligemænd) blandt biskopperne. Det er således biskoppen over Københavns stift, der forestår bispevielserne og er Kirkeministeriets nærmeste teologiske rådgiver, ligesom en række praktiske og repræsentative funktioner er henlagt til embedet. Det indebærer dog på ingen måde nogen overordnet rolle i forhold til de øvrige biskopper eller nogen myndighed inden for de andre stifter.

I administrative og juridiske anliggender må biskoppen dele magten med stiftamtmanden, der er udpeget af regeringen. De to udgør som bekendt stiftsøvrigheden, der er et af de få levn fra enevældens dage. Af samme grund ønsker mange af principielle grunde en mere demokratisk ordning, så et stiftsråd af valgte medlemmer afløser den nuværende ordning, hvor kun to personer suverænt træffer afgørelserne. Måske står stiftsøvrigheden over for en forandring i de kommende år f.eks. ved at tillægge de nuværende stiftsøkonomiråd den kompetence, som stiftsøvrigheden i dag har.

Selv om jeg ikke har nogen principielle indvendinger mod en sådan demokratisering, vil jeg ikke mindst på det personlige plan beklage, hvis jeg skal undvære stiftamtmanden som kyndig makker. I Københavns stift har man haft en række særdeles dygtige og loyale stiftamtmande, hvor jeg direkte har samarbejdet med de tre seneste: Henning Strøm (1980-1994), Søren Christensen (1994-1996) og Bente Flindt-Sørensen fra 1997. Takket være stiftsøvrighedens medarbejderes grundige sagsbehandling kan de to medlemmer af stiftsøvrigheden udvise stor effektivitet og upartisk saglighed i afgørelsen af de større sager, som det bliver mere end vanskeligt for en valgt forsamling at leve op til. Men ingen har heller lovet, at demokrati er en enkel styreform.

I den sidste menneskealder har strukturdrøftelser været fast på programmet i landemodets forhandlinger, og adskillige udvalg og arbejdsgrupper har været nedsat til at belyse de eksisterende strukturproblemer. Ikke mindst i selve København har den nedarvede sognestruktur vist sig utilstrækkelig som eneste folkekirkelige arbejdsmodel, idet hverken sogn eller sognekirke har den betydning, som kendes fra det gamle landbosamfund. Tilsvarende er der behov for at supplere de traditionelle sognepræstestillinger med særlige præstestillinger for at nå byens forskelligartede miljøer og befolkning med evangelium og sjælesorg, ligesom storbyen har mange grupper af mennesker, der har et særligt behov for menighedernes diakonale indsats.

Det er baggrunden for oprettelse af en række præstestillinger i stiftet, der er knyttet til bestemte miljøer eller arbejdsområder. Disse præster har også sognetilknytning, men arbejder typisk først og fremmest på tværs af sogne- og provstigrænser. Pastoratsstrukturen har således undergået en række forandringer i de seneste år, og der er intet der tyder på, at det skulle være midlertidigt. Tværtimod er den tydelige tendens i København ved at brede sig til andre dele af landet.

Også den økonomiske struktur har ikke mindst i landemodet og blandt provstiuvalgene gentagne gange været genstand for analyser og forslag til forandringer, uden at der er kommet ret meget ud

af det. I dette som i de andre strukturspørgsmål mangler vores stift (kirke) et forum til at drøfte og eventuelt gennemføre forslag til ændringer. Det er med den forhåndenværende struktur forholdsvis let at torpedere enhver forandring - selv til det bedre!

Der er i Københavns stift tradition for nedsættelse af en række udvalg med deltagelse af såvel lægfolk som præster til at tage bestemte opgaver op blandt menighederne. Nogle af stiftsudvalgene afspejler tidens traditionstab i almindelighed og sekulariseringen i Københavns stift i særdeleshed. De sidste 50 år har betydet tab af medlemmer og af traditionsbærende menigheder, hvor tomrummet ikke er blevet udfyldt. De gamle menighedssamfund, der i tilknytning til Kirkefondets indsats i København igennem 100 år har betydet uvurderligt meget både for oprettelse af sogne og for løsning af en række opgaver og udfordringer, har stort set udspillet deres rolle uden at f.eks. menighedsrådene har overtaget disses funktion. Menighedsrådene har naturligt nok først og fremmest lagt vægten på kirkens administration og ydre ramme, som til gengæld er blevet varetaget med dygtighed og omhu.

Sidste år nedsattes i forbindelse med det udvidede landemøde en tænketank, der skal se nærmere på kirkens funktion og muligheder for bedre end i dag at nå befolkningen med evangeliets forkyndelse, undervisning og medmenneskelig omsorg. I den forbindelse kommer man næppe udenom at drøfte oprettelse af et egentligt stiftsråd, hvor en forpligtende debat om folkekirkens liv i stiftet kan finde sted, og hvor hensigtsmæssige forandringer kan blive anbefalet over for de menighedsråd og provstiudvalg, der fortsat lokalt skal bære det økonomiske og arbejdsmæssige ansvar.

Bornholm Både historisk og aktuelt er Bornholm en naturlig del af Københavns stift, idet færdselsvejene mellem øen i Østersøen og det øvrige land går via København. Bornholm er ikke blot Østersøens men stiftets perle med storslået natur, smukke og særprægede kirker og med et tæt folkeligt og kirkeligt fællesskab, hvor markante teologiske holdninger og naboskab til andre kirkesamfund er en del af dagligdagen. Bornholm er i disse år under forandring ikke mindst i erhvervsmæssig henseende, og store problemer og udfordringer gør sig gældende på nær sagt alle niveauer. Derfor er det vigtigt, at kirken med sin rod i fortiden også er en del af øens nutid.

Bornholm ligger ikke mere langt ude i det store hav, men centralt i Østersøregionen med nye muligheder for såvel kulturel som kirkelig udveksling og samspil. Bl.a. er en række venskabsmenigheder etableret med sogne i de gamle østeuropæiske lande. Også når det gælder flygtninge har bornholmske menigheder og præster været engageret lige fra starten. Siden 1992 er der hvert år i tilslutning til det udvidede landemøde i København blevet afholdt mini-lande-

mode i Rønne med meget stor deltagelse fra øens menighedsråd og med alle præster samlet. En række ordinationer er ligeledes blevet holdt i Sct. Nikolaj kirke i Rønne, så de kaldende menigheder har haft mulighed for at deltage.

Rundt om på jordkloden har sejlene danske søfolk og fastboende danske et samlingssted i de danske sømandskirker. For tiden er der 9 sådanne kirker med tilhørende præster, assistenter og husmødre. Den ældste af disse, sømandskirken i Hull, fejrede sidste år sin 125 års dag, mens den sidst tilkommende er den i Singapore fra 1984. Sømandskirker er i tidens løb blevet oprettet og nedlagt i takt med behovet, og bestyrelsen for Dansk Sømandskirke i Fremmede Havne overvejer hele tiden, hvor behovet netop nu er størst. I gejstlig henseende hører sømandskirkerne under Holmens provsti i Københavns stift, hvilket indebærer, at præsterne har samme tilsyn og får samme tilbud som stiftets øvrige præster.

Netop i disse år drøftes samarbejdsmuligheder med Dansk Kirke i Udlandet. Om der på længere sigt bliver tale om et nærmere samarbejde mellem disse to udlandsorganisationer, er endnu ikke afklaret. Afgørende er, at den danske folkekirke er, hvor danske i større omfang kommer, bor og arbejder. Fra udenlandsdanskere lyder det enstemmigt, at netop kirken er en afgørende faktor for opretholdelse af dansk identitet og uundværlig som åndeligt samlingssted. Enhver, der kender til f.eks. den danske salmesang, vil næppe have vanskeligt ved at forstå behovet for danske gudstjenester i udlandet.

Til stiftets særlige forpligtelse hører tilsynet med værnspæsterne. De tre værnspæster for henholdsvis flåde, hær og luftvåben har alle plads i stiftets landemode. De senere års danske indsats med udsendelse af fredsbevarende og fredsstabiliserende styrker har medført, at danske værnspæster fremover kan blive udstationeret et halvt år ad gangen sammen med den pågældende militære enhed. Det kan naturligvis medføre visse praktiske vanskeligheder for de pågældende menigheder, men ikke større end vi kender til det fra f.eks. barselsvikariater. I begge tilfælde tjener forandringen et godt formål!

I en vis forstand er enhver kristen kirke altid i forandring eller bevægelse. Ecclesia semper reformanda, siger reformatorerne dvs. kirken skal altid reformeres. Det er nødvendigt, såfremt kirken med sin forkyndelse af det kristne evangelium skal høres og forstås som en nutidig røst og ikke henligge som et andet frilandsmuseum i samfundet. Udfordringerne til vores folkekirke er ikke vanskelige at få øje på, da de så at sige presser sig på i form af fremmede kulturer

Sømandspræster
og værnspæster

Kirke i forandring

og religioner og nye åndelige strømninger og værdinormer. Ikke mindst i Københavns stift er mødet med det fremmede og anderledes markant og uundgåeligt.

Tidens åbenlyse trang til åndelighed og øgede religiøse interesse fører ikke umiddelbart i retning af kristen tro og liv eller til engageret deltagelse i menighedslivet. I den situation kan det være fristende at lukke sig lidt inde i sin egen menighed, hvor der stadig er tale om en vis nærhed og overskuelighed. Men derved mister menigheden sin missionerende og tjenende kraft og dør langsomt men sikkert ud. I stiftets fællesskab af menigheder er der derimod støtte at hente til sammen at se udfordringerne i øjnene og prøve at tage dem op og hjælp til at bære de vanskeligheder, som er så synlige for folkekirken netop i vores tid.

Når vi taler så meget om struktur, er det naturligvis ikke for strukturens men for livets skyld. For at evangeliet om Guds kærlighed i Jesus Kristus kan have frit løb blandt vor tids mennesker, så troen, håbet og kærligheden vækkes og befæstes. Det er ikke ligegyldigt, hvad eller på hvem vi tror. Så meget kan enhver aflæse af mødet med andre religioner og livstydninger. Det er ikke ligegyldigt, hvad vi siger, og hvad vi gør. Så meget kan vi alle dagligt aflæse af mødet med andre mennesker. En levende kirke lever altid mellem tradition og fornyelse uden at forråde det første eller svigte det sidste.

Københavns stift i historisk perspektiv

af fhv. landsarkivar, dr. phil. Harald Jørgensen

Fra den tidlige middelalder har samtlige menigheder på Sjælland haft et og samme kirkelige overhoved. Biskoppen residerede i Roskilde, og kirken i Roskilde var stiftets hovedkirke. Med tiden blev den også anvendt som begravelseskirke for kongehuset. Allerede før reformationen forlagde biskoppen imidlertid sin residens til København, og byens hovedkirke Vor Frue kirke blev stiftets hovedkirke. Det hang sammen med hovedstadens voksende politiske betydning og navnlig universitetets oprettelse i 1479. Universitetet var i den ældste periode først og fremmest en præsteskole. I hvert fald den sidste katolske biskop havde sin residens i de bygninger i Nørregade, som senere blev overtaget af universitetet.

Efter reformationen i 1536 kaldes stiftet det sjællandske stift, og fra 1539 indrettedes bispekontor og bolig for biskoppen i den fornemme gård på hjørnet af Nørregade og Studiestræde, som universitetet tidligere havde benyttet. Den bygning havde oprindeligt i øvrigt tjent som byens rådhus nr. 2. Den udvidedes i 1583, men brændte i 1728 sammen med Vor Frue kirke og det meste af Latinerkvarteret. På brandtomten opførtes en ny bisperesidens, som kunne tages i brug i 1732. Den gennemgik en omfattende reovering i 1896 under ledelse af Martin Nyrop. Det er herfra, den karakteristiske karnap ud mod Studiestræde stammer. Bygningen anvendes stadig som kontor og bolig for biskoppen og har postadresse Nørregade 11.

Den sidste biskop over Sjællands stift var Harald Ostenfeld (1864-1934), der beklædte embedet fra 1911. Hans nærmeste kirkelige medarbejdere var 3 stiftsprovster, nemlig provsten for Vor Frue provsti Henry H. Ussing (1855-1943), provsten for Frederiksberg provsti Henrik Hoffmeyer (død 1926) og en sydsjællandsk provst, hvis hverv ophørte ved nyordningen i 1922. Vor Frue kirke benævnedes fortsat nogle år efter 1922 som stiftskirke og blev først fra 1924 kaldt domkirke. Det skete samtidig med, at en række andre stiftskirker, f.eks. i Ålborg og Maribo, også skiftede betegnelse.

Ved indgangen til 1920'erne omfattede det sjællandske stift endnu samtlige menigheder på Sjælland, og fra 1660 havde man desuden fået tillagt de bornholmske kirker, som tidligere havde hørt under biskoppen i Lund. I hovedstaden fandtes desuden en række præstembeder ved forskellige sygehuse og stiftelser. Endelig sorterede de til udlandet udsendte sømandspræster under den sjællandske biskops tilsyn, foruden kirkerne på Færøerne og i Grønland.

Man havde længe været klar over, at én mand ikke fyldestgørende kunne bestride et så omfattende embede som det sjællandske stift.

Det sjællandske stift deles i 1922

Hans vigtigste opgave var jo at opretholde kontakt med stiftets præster og stå til rådighed for disse med teologisk vejledning. Gamle dages traditionelle bispevisitater omkring i stiftet var ikke mere gennemførlige. Siden slutningen af 1800-tallet havde der desuden kunnet konstateres en markant forøgelse af befolkningen i hovedstadsområdet, hvilket havde medført oprettelsen af et stort antal nye menigheder og kirker. Kultusminister J. C. Christensen (1856-1930) havde omkring 1903-04 forsøgt en aflastning af biskoppens stadigt voksende arbejdsbyrde, men ikke opnået Rigsdagens tilslutning. Nordslesvigs genforening med Danmark i 1920 åbnede imidlertid nye muligheder.

Ved folketingsvalgene i 1920 havde den radikale regering under C. Th. Zahle (1866-1946) mistet sit parlamentariske flertal, og et nyt ministerium, støttet af partiet Venstre og Det konservative Folkeparti med Niels Neergaard (1854-1936) som statsminister, var blevet følgende. Neergaard insisterede imidlertid på, at J. C. Christensen skulle indtræde i ministeriet. Man havde ikke glemt de politiske vanskeligheder, tidligere venstre-regeringer havde haft med ham, når han ikke havde sæde i en nyudnævnt regering, som Venstre havde dannet. På sin side krævede den gamle venstrefører at blive udnævnt til kirkeminister i ministeriet Neergaard og få mulighed for at videreføre en demokratisering af folkekirkens styrelse (menighedsråd og bispevalg). Ved lov af 10. sept. 1920 nedsattes et kirkeligt udvalg til at udarbejde forslag om Nordslesvigs indlemmelse i den danske folkekirke samt udforme kirkeministerens forskellige ønsker om en demokratisering af folkekirkens styrelse. 10. februar 1922 kunne kirkeministeren forelægge Folketinget ikke mindre end 9 nye kirkelige love, herunder forslag om oprettelse af et nyt jysk bispeembede og en deling af det sjællandske stift. Her vil kun blive redegjort for stiftsdelingen.

I sin forelæggelsestale fremhævede J. C. Christensen, at en deling af det sjællandske stift nu var absolut nødvendig. Han havde overvejet en tredeling, men havde på fornemmelsen, at det ikke ville vinde tilslutning. Han var derfor standset ved en to-deling bestående i et nyt Roskilde stift og et Københavns stift. Folketallet i det eksisterende sjællandske stift var nemlig større end den samlede befolkning i Lolland-Falsters, Fyns samt Ribe og Århus stifter, og antallet af præster overgik det i Lolland-Falster, Fyn og det vidtstrakte Ribe stift eksisterende antal. Hertil kom præsterne på Bornholm, på Færøerne og i Grønland. Det var imidlertid nødvendigt, at en nyordning gjorde virkelig gavn. Fordelingen af de eksisterende provstier mellem de foreslåede stifter burde afgøres senere ved kgl. resolution. Det var der hævde på. Kun oprettelse af nye stifter var et lovgivningsanliggende.

En detaljeret gennemgang af Rigsdagens behandling af forslaget

er der ikke plads til i denne sammenhæng. Så meget skal dog antydes, at der i Folketinget var en ikke ringe uvilje mod af bekoste oprettelsen af et nyt Roskilde stift, medens man tilsluttede sig et nyt stift i Jylland med Haderslev som stiftsby.

Folketinget nedsatte et 15-mands udvalg til at behandle forslaget. Udvalgets formand var venstremanden J. P. Lillelund (1876-1922), der inden sin død nåede at få skrevet en lille bog om de nye kirke love. Som udvalgets sekretær virkede kirkehistorikeren, dr. Laust Moltesen (1865-1950), som ligeledes tilhørte partiet Venstre.

Folketinget ville gerne indrømme, at det var nødvendigt at mindske den sjællandske biskops arbejdsbyrde, men det burde ikke ske ved en forøgelse af det eksisterende antal stifter. En gruppe socialdemokratiske og radikale politikere foreslog at gennemføre den fornødne aflastning ved at henlægge provstierne i Sorø og Præstø amter til Lolland-Falsters Stift. En anden gruppe med Moltesen som ordfører ville nedlægge Lolland-Falsters stift og henlægge dets sogne under det foreslåede nye Roskilde stift. Man fandt, at Sydhavs-øerne måtte være bæret ved at blive tilsluttet et ældgammelt og fornemt stift! Man overhørte ganske de kraftige protester, som var indkommet fra de lolland-falsterske menigheder mod dette forslag.

Ved den endelige behandling i Folketinget 18. maj 1922 foreslog Moltesen, at der oprettedes et nyt embede som biskop over Roskilde stift, samtidig med at man nedlagde Lolland-Falsters stift. Man undlod nærmere at foreslå en provstideling mellem Roskilde og Københavns stift. J. C. Christensen tog bestemt afstand fra dette forslag. Han havde med tilfredshed konstateret, at Tinget var enig med ham i, at man burde aflaste den sjællandske biskop, men arbejdsbyrden i det nye Roskilde stift ville hurtigt blive aldeles uoverkommelig. Man kunne heller ikke nedlægge et stift, uden at der i forvejen var forhandlet med de lokale myndigheder. Trods ministerens modstand vedtoges forslaget med 71 stemmer mod 62.

Herefter kom forslaget til behandling i Landstinget, hvor man ligeledes nedsatte et 15-mands udvalg med den sønderjyske politiker Hans Jepsen-Christensen (1880-1956) som formand og ordfører. Behandlingen blev her ikke så langvarig som i Folketinget. Man tilsluttede sig også her oprettelsen af et nyt jysk stift med Haderslev som stiftsby. Da man var klar over ministerens modstand mod Folketingets beslutning, gav man den omstridte paragraf følgende mere smidige formulering: "Der oprettes et embede som biskop i Roskilde. Det fastsættes ved kgl. resolution, hvilken del af Sjællands stift, der skal henlægges til dette embede, samt om en del af nævnte stift - i bekræftende fald hvilken - skal henlægges til Lolland-Falsters stift". Nævnte stift, som så sent som i 1803 var udskilt fra Fyns stift, skulle således opretholdes. Forslaget blev vedtaget ved 3. behandling med 36 stemmer mod 21.

Forslaget vandrede tilbage til Folketinget, hvor det kom til eneste behandling 23. juni 1922. På ny kom Folketingets oprindelige vedtagelse til afstemning, men forkastedes nu med 69 stemmer mod 62, hvorefter man stemte om Landstingets formulering. 67 medlemmer stemte for og 49 imod, hvorefter forslaget forelagdes kongen til underskrift 30. juni 1922. Resultatet blev således en deling af det gamle sjællandske stift i et Københavns og et Roskilde stift.

Den gamle venstrefører betragtede hermed sin politiske gerning som afsluttet, og som hans efterfølger udnævntes undervisningsminister Jac. Appel (1866-1933). I løbet af de følgende måneder forhandlede man i Kirkeministeriet om den nærmere fordeling af provstierne mellem de to stifter. Ved kgl. anordning 23. november 1922 bekendtgjordes resultatet. Anordningen kan betragtes som det fremtidige københavnske stifts fødselsattest. Under Københavns stift henlagdes provstierne i Københavns kommune, Gl. Københavns amt, inklusive Frederiksberg provsti, samt Frederiksborg og Bornholms amts provstier. Desuden hørte kirkerne på Færøerne og i Grønland også til stiftet. Til Roskilde stift henlagdes provstierne i Gl. Roskilde amt samt i Holbæk, Sorø og Præstø amter. Det kom ikke på tale at ændre ved Lolland-Falsters stift.

Det nye Københavns stift trådte formelt i funktion 1. december 1922.

Københavns stifts deling i 1961

Man tør vel formode, at biskop Ostenfeld har følt en afgørende lettelse i sin daglige embedsbyrde ved den gennemførte formindskelse af det tidligere embedes omfang. Han fortsatte sin tjeneste indtil 1934. Året før hans afgang var stiftsprovst Ussing gået af og afløst som stiftsprovst af universitetsmanden dr. theol. Hans Fuglsang-Damgaard (1890-1979). Efter et års virke i dette embede valgtes han til ny biskop. Stiftsprovst blev herefter dr. theol. Paul Brodersen (1892-1974), som senere blev udnævnt til domprovst. Han virkede som sådan indtil 1962. Til hans efterfølger som ny domprovst udpegedes Paul Verner Hansen (1909-96), der sad i embedet indtil 1979. Efter sin afgang virkede Brodersen omtrent til sin død som konstitueret kapellan bl.a. ved Domkirken.

Også efter oprettelsen af Københavns stift fortsatte den kraftige indflytning til København, hvilket medførte oprettelsen af nye sogne og opførelsen af nye kirker. Det var navnlig i de nordlige og sydlige kvarterer, at befolkningstilvæksten var betydelig. Det samme var tilfældet i en række omegnskommuner. Til belysning heraf vil en nærmere redegørelse være nødvendig.

I 1923 var det samlede stift, bortset fra Færøerne og Grønland, organiseret i 11 provstier omfattende 155 folkekirkelige sogne, foruden et par valgmenigheder og "De døves menighed" på Frederiksberg. Af

provstier havde Københavns kommune 3, nemlig Vor Frue, Holmens og Vestre. Desuden eksisterede der et Frederiksberg provsti, yderligere 2 provstier inden for Gl. Københavns amt, nemlig Sokkelund og Smørum Herreders provstier samt 3 provstier i Frederiksborg amt og 2 provstier på Bornholm. Endelig hørte 4 sømandskirker under biskoppen, nemlig i London, Hull, Newcastle og Hamburg.

Inden for perioden 1923-60 øgedes antallet af provstier i København med 3, nemlig i 1933 med Nørre og Søndre provsti, og i 1954 deltes Nørre provsti i Nordøstre og Nordvestre provsti. Inden for Gl. Københavns amt blev det nødvendigt at dele Sokkelund Herreds provsti i henholdsvis Sokkelund Herreds Østre og Vestre provsti. I Frederiksborg amt og på Bornholm skete ingen ændringer.

Nok så oplysende for udviklingen er oprettelsen af de mange nye menigheder med tilhørende kirker. Der krævedes kgl. resolution, udfærdiget gennem Kirkeministeriet og offentliggjort i den officielle Lovtidende (Ministerialtidende) for at kunne oprette et nyt sogn. En systematisk gennemgang af denne publikation viser, at der alene i Københavns kommune i årene 1923-60 oprettedes 3 nye sogne i 1923, 1 i 1927 og 2 i 1928. I årene 1929-31 og 1933 stiftedes 1 nyt sogn hvert år. I 1935 og 1938 grundlagdes 2 nye sogne hvert år, i 1941 1 sogn og i 1945 2 sogne. Derefter så 1 nyt sogn dagens lys i hvert af årene 1946-47, 1949 og 1951. I alt drejede det sig om 21 nye sogne. Samtidig oprettedes et enkelt nyt sogn inden for Frederiksberg provsti og 4 nye sogne i omegnskommunerne, bl.a. i Dragør. I Frederiksborg amt grundlagdes 3 nye sogne og blandt dem Usserød, som atter nedlagdes efter få år. På Bornholm så 2 nye sogne dagens lys, nemlig Olsker og Christiansø. Inden for stiftet som helhed drejede det sig således om ikke mindre end 30 nye sogne. Samtidig foregik også en udbygning af sømandskirkerne. Nye kirker oprettedes i Antwerpen, Rotterdam, Lissabon, New York, Baltimore og Yokohama.

Fra slutningen af 1950'erne fremkom atter nye udtalelser om den urimelige arbejdsbyrde, der hvilede på biskoppen. 3. marts 1958 holdt det københavnske præstekonvent et møde, som resulterede i en henvendelse til Kirkeministeriet om at tage initiativet til en deling af stiftet i forbindelse med det forestående embedsskifte nytår 1961. Fuglsang-Damgaard ville da falde for aldersgrænsen.

Siden 30. august 1953 beklædte Bodil Koch (1903-72) stillingen som kirkeminister. 13. december 1958 nedsatte hun - for at imødekomme de fremsatte ønsker - en kommission under ledelse af departementschef Andreas Detlefsen (1891-1965), som skulle undersøge, om der var grund til at foretage en ny deling. Denne skulle tilrettelægges således, at der blev taget højde for endnu en deling i fremtiden.

Der indhentedes en række statistiske oplysninger, som viste, at indbyggertallet i Københavns stift (bortset fra Færøerne og Grønland) i 1922 var 913.235 og i april 1958 var steget til 1.512.236. Taltes de nordatlantiske områder med, var tallet ca. 1.575.000. Stiftet havde således langt det største indbyggertal i hele Norden. Antallet af præster i stiftet var pr. 1. juli 1958 434 eller godt 23 % af landets samlede præsteantal. Med hensyn til fremtiden skønnede man, at befolkningstallet fortsat ville være stigende, navnlig i omegnskommunerne. I 1975 ville det være ca. 2. mill. og ved årtusindskiftet ca. 2.360.000, medregnet Færøerne og Grønland.

Kommissionen konkluderede derfor, at en deling af stiftet var nødvendig. Det fremtidige Københavns stift burde omfatte provstierne i Københavns kommune - med undtagelse af sognene i Nordøstre og Nordvestre provsti - Frederiksberg provsti, 4 sogne på Amager, som alle lå i Sokkelund Herreds vestre provsti, nemlig Tårnby, Kastrup, St. Magleby og Dragør, samt Bornholms to provstier med underliggende sogne. Kirkerne på Færøerne og i Grønland skulle også fortsat høre under Københavns biskop. Til et foreslået Kronborg-Bispebjerg stift skulle henlægges sognene fra de to ovennævnte københavnske provstier, resten af sognene under provstierne i Gl. Københavns amt samt provstierne i Frederiksborg amt. Gennemføres dette forslag, ville det indskrænkede Københavns stift få et indbyggertal på 780.894, hvis man lagde folketallet fra 1955 til grund. Der ville fremover være 173 kirker i stiftet og 150 i det nye stift, og præstetallet opgjordes til henholdsvis 231 og 201. Som domkirke i det nye stift foreslog man Grundtvigskirken. Skulle det i fremtiden vise sig nødvendigt at oprette endnu et nyt stift, foreslog man Helsingør som stiftsby og Skt. Olai som fremtidig domkirke. Med kommissionens betænkning, som havde datoen 25. jan. 1960, fulgte et lovforslag til stiftsdeling.

Allerede 18. februar 1960 forelagde Bodil Koch forslaget for Folketinget, som 17. marts nedsatte et 17-mands udvalg til at behandle det. Som formand virkede den daværende socialdemokratiske borgmester i Ballerup-Måløv kommune Ove Hansen (f.1909). Udvalget holdt 5 møder, og Bodil Koch deltog i nogle af dem. Med tilslutning fra ministeren stillede udvalget følgende ændringsforslag: navnet på det nye stift burde være Helsingør stift og Skt. Olai skulle være domkirke. Af de københavnske sogne godkendte man, at de 9 sogne, som på dette tidspunkt hørte under Nordvestre provsti, henlagdes under det nye stift. Af disse var 6 oprettet i årene efter 1923. Derimod kunne man kun godkende, at 5 af Nordøstre provstis sogne udskiltes af Københavns stift, nemlig Lundehus, Kapernaum, Emdrup, Bispebjerg og Tagensbo. Af disse var de 4 nyoprettede. Folketinget vedtog loven enstemmigt 2. juni 1960 med 124 stemmer. 5 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod. Loven

fik kongens underskrift 10. juni 1960, og ved en kgl. anordning af 3. okt. 1960 trådte den i kraft fra 1. jan. 1961. Samtidig tiltrådte en nyvalgt biskop i København, Willy Westergaard Madsen (1907-95). Han fungerede indtil 1975, hvor han efterfulgtes af Ole Bertelsen (f.1925).

Medens det nok måtte synes rimeligt af henlægge de 4 sogne på Amager under Københavns stift, forekommer det temmelig mærkværdigt at udskille en række sogne beliggende i Københavns kommune til Helsingør stift. Det varede da også kun ca. 10 år, inden de på ny vendte tilbage til Københavns stift.

I løbet af 1960erne havde de siddende regeringer arbejdet med en omfattende reform af landets kommunale inddelinger. Man ønskede at formindske antallet af eksisterende amtskommuner og samle gamle sognekommuner i større enheder, kaldet primærkommuner. Formålet var at forenkle og effektivisere det kommunale arbejde. Efter lange forberedelser og forhandlinger trådte kommunalreformen i kraft 1. april 1970. Da regeringen ikke ønskede at ændre Københavns kommunes grænser, besluttede man at tilbageføre de københavnske sogne, som var blevet udskilt i 1961. Indtil videre bevarede man betegnelsen Nordvestre provsti, men man kaldte det tidligere Nordøstre provsti for Bispebjerg provsti. Det var den betegnelse, man havde givet de 5 sogne, som i 1961 var blevet indlemmet i Helsingør stift. De pågældende sognes tilbageførelse medførte en befolkningsforøgelse på 155.000 personer, hvilket betød, at stiftet nu nåede op på et samlet indbyggerantal på 923.844 og 267 præster. På ny var biskoppens daglige arbejde blevet væsentlig forøget. Om dette har medvirket til at modne tanker om at selvstændiggøre den færøske og grønlandske kirke kan vel ikke helt udelukkes, selv om denne begivenhed også må betragtes som en naturlig følge af indførelsen af det færøske og grønlandske hjemmestyre.

Fra gammel tid havde kirkerne på Færøerne og i Grønland henhørt under den sjællandske biskop, og efter 1922 hørte de fortsat under Københavns stift. Formelt havde den københavnske biskop samme kirkelige embedspligter over for de nordatlantiske menigheder, som han varetog over for sine hjemlige sogne. De store afstande måtte imidlertid i ikke ringe grad besværliggøre en nærmere kontakt. De skiftende biskopper kom kun ved sjældne lejligheder på besøg, og de lokale provster, som havde samme ret og pligt til at deltage i de indkaldte landemoder, kunne heller ikke indfinde sig regelmæssigt. Man måtte nøjes med at sende en skriftlig rapport om kirkeårets begivenheder.

I adskillige år havde en lokal provst ført det nærmere tilsyn med de færøske præster og præstegæld, som betegnelsen er for et færøsk sogn. Et enkelt nyt præstegæld var blevet oprettet i årene efter 1923,

De nordatlantiske kirker

således at den færøske kirke ved begyndelsen af 1990'erne omfattede 10 præstegæld, af hvilke provsten, som havde bopæl i Torshavn, administrerede et af disse.

Gennem årene havde det fra tid til anden været under overvejelse at selvstændiggøre kirken på Færøerne. Spørgsmålet trængte sig på efter gennemførelsen af det færøske hjemmestyre i 1948. Bodil Koch fik da også gennemført loven af 25. februar 1963, hvorefter den hidtidige provstestilling omdannedes til et embede som vicebiskop. Han overtog den tidligere provsts embedsforretninger og forpligtedes i øvrigt til at udføre de hverv, som kirkeministeren overdrog ham. Han skulle bispevies af Københavns biskop. Den eksisterende ordning med, at hjemmestyret gennem Lagtinget varetog kirkebygningers og kirkegårdes vedligeholdelse og drift videreførtes, medens de færøske præsters lønninger og drift af tjenesteboligerne forblev et rigsansliggende.

I 1990 var tiden kommet til, at kirkeminister Torben Rechendorff (f.1937) kunne foreslå, at man oprettede et selvstændigt færøsk stift. Det skete ved lov af 6. nov. 1990, som trådte i kraft 15. november. Havnar kirke i Torshavn blev valgt til domkirke, og stillingen som biskop overdroges den fungerende vicebiskop Hans Jacob Joensen (f.1958). Han bispeviedes af biskop Ole Bertelsen i Torshavn 25. nov. 1990 som den første færøske biskop i nyere tid.

På Færøerne findes i dag ingen provster, men 13 præstegæld.

Kort tid efter at dette var sket, kunne en ny kirkeminister Arne O. Andersen (f.1939) gennemføre en tilsvarende ordning i Grønland. Den grønlandske kirke havde gennem årene gennemgået en tilsvarende udvikling som den færøske. Også her havde man fået oprettet en række præstegæld, men de lokale forhold havde gjort det nødvendigt at udnævne 3 provster. Man havde efterhånden fundet det nødvendigt at udpege en af disse, nemlig den provst der var bosiddende i Nuuk, til vicebiskop med lokal tilsynspligt over de eksisterende 10 præstegæld. Der fandtes desuden et særligt grønlandsk præstegæld i Danmark.

Ved lov af 6. maj 1993 oprettedes nu et selvstændigt grønlandsk stift. Fra 1. nov. 1993 skulle embedet som grønlandsk biskop træde i funktion med Vor Frelzers kirke i Nuuk som domkirke. Biskoppen skulle ansættes ved kgl. resolution og skulle have været præst i Grønland og taget teologisk eksamen ved Københavns universitet. Det grønlandske hjemmestyre foretog den formelle indstilling efter en foretaget afstemning blandt de grønlandske menigheders repræsentanter og præster. Den person, der havde fået fleste stemmer, indstilledes. Første gang skulle stillingen besættes med den fungerende vicebiskop Kristian Mørch (f.1930), som 19. juni 1994 indviedes af biskop Erik Norman Svendsen i nærværelse af dronningen og kirkeministeren. Mørch efterfulgtes i 1995 som biskop af Sofie Petersen (f.1955).

Oprettelsen af de to nordatlantiske stifter medførte den sidste afgørende aflastning af den københavnske biskops arbejdsbyrde. Begivenheden må som allerede antydnet betragtes som en naturlig følge af de nordatlantiske samfunds almindelige sociale udvikling og politiske selvstændiggørelse. I kirkelig henseende er de nordatlantiske kirker stadig at betragte som hørende til den danske folkekirke, og den nære kontakt med bl.a. den grønlandske kirke bygger endvidere på den kendsgerning, at der findes et særligt grønlandsk præstegæld i Danmark. Grønland har stadig sine 3 provstestillinger, og der eksisterer fortsat 10 præstegæld i Grønland.

Københavns stift fik i 1992 ny biskop. Ole Bertelsen fratrådte efter eget ønske, og den tidligere provst og sognepræst i Dragør Erik Norman Svendsen (f.1941) indviedes 11. juni til ny biskop i domkirken i København af biskoppen for Lolland-Falster Thorkild E. Græsholt (f.1926). Samtidig blev den gamle bispegård i Nørregade 11 på ny taget i brug som tjenestebolig. Som domprovst fungerer fra 1979 Arne Bugge (f.1930).

Den seneste udvikling

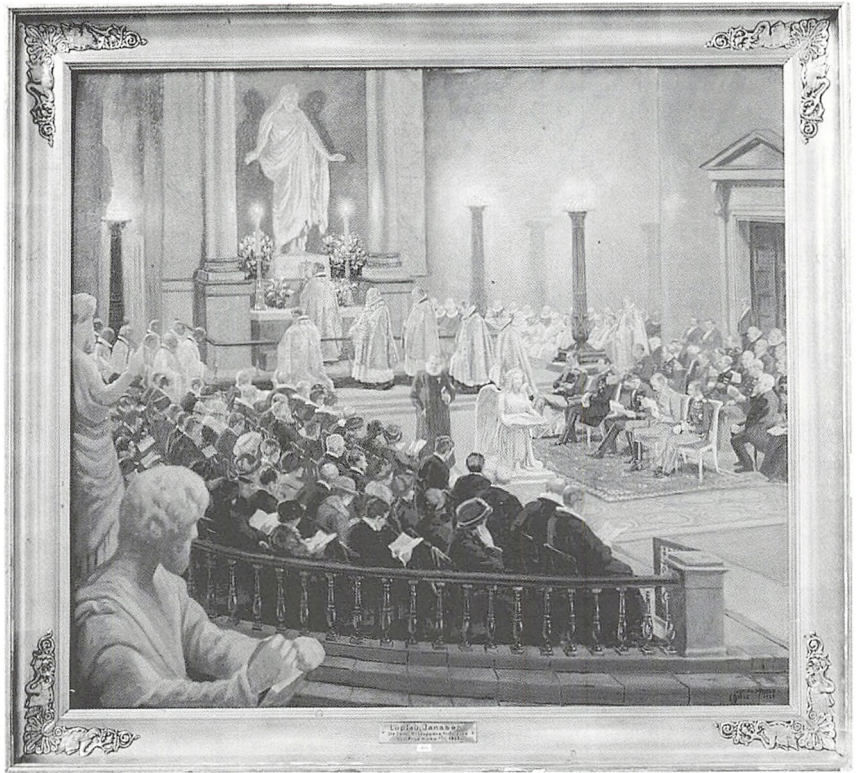
I jubilæumsåret er Københavns stift opdelt i følgende provstier:

Vor Frue provsti	bestående af 6 kirkesogne
Holmens provsti	- - 6 -
Østerbro provsti	- - 10 -
Nørrebro provsti	- - 10 -
Vesterbro provsti	- - 10 -
Bispebjerg-Brønshøj provsti	- - 11 -
Valby-Vanløse provsti	- - 10 -
Amagerbro provsti	- - 9 -
Amagerland provsti	- - 8 -
Frederiksberg provsti	- - 10 -
Bornholms Vestre provsti	- - 11 -
Bornholms Østre provsti	- - 8 -

Bagest i Stiftsårbogen findes et overskueligt kort over stiftets provstier og sogne.

Nu som før hører fortsat en række sømandskirker under tilsyn af Københavns biskop i samarbejde med Holmens provst. I jubilæumsåret findes der sømandskirker i Antwerpen, London, Hamburg, Hongkong, Rotterdam, Göteborg, New York, Hull og Singapore. Af disse er kirken i Hull den ældste. Under biskoppen hører desuden de såkaldte "værnsprovster" for henholdsvis hæren, søværnet og flyvevåbnet. Forskellige sognepræster udfører kirkeligt arbejde blandt de værnepligtige, bl.a. når de er udstationeret i det fremmede. På samme måde er forskellige præster beskæftiget på hovedstadens hospitaler og fængsler.

Domprovst Arne Bugge fortæller om Luplau Janssens maleri *De fem Biskoppers Indvielse i Vor Frue Kirke 25/2 1923* (billedet opbevares i Domkirken):

Ved den store bispevielse i Vor Frue kirke den 23. februar 1923 indviede Harald Ostenfeld - biskop over Sjællands stift fra 1911 og Københavns stift 1922-34 - de fem biskopper, der ses på vej mod alterskrankens knæfald. Fra venstre er det den indremissionske stiftsprovst O. Olesen til Ribe stift, Kirkeligt Samfunds-grundtvigianeren A. J. Rud til Fyns stift, kirkehistorikeren, professor Valdemar Ammundsen til det nye Haderslev stift, den moderate missionsmand J. Ammundsen til Lolland-Falsters stift og den grundtvigske valgmenighedspræst H. Fonnesbech-Wulff til Roskilde stift, der blev oprettet ved stiftsdelingen i 1922 af Sjællands stift.

I koret ved alterets sydside er biskopperne fra Aalborg og Aarhus anbragt sammen med de afgåede biskopper og bl.a. stiftsprovst Henry Ussing, professor Edv. Geismar og valgmenighedspræst Th. Balslev. Til højre i koret ses kong Christian X, Kronprins Frederik, prins Knud og prinserne Harald og Gustav. Bag prinserne ses kirkeminister Jacob Appel. I 3. række bag kongen sidder J. C. Christensen, kirkeminister indtil 1922 og fader til kirkelovene af 1922, der bl.a. førte til oprettelsen af de to nye bispeembeder i Roskilde og Haderslev og dermed til ændringen af Sjællands stift til Københavns stift.

Guds eget landskab

af sognepræst Claus Oldenburg

Det er sagt, at enhver dansker bærer billedet af landsbykirken i sit sind. Netop som et billede. Måske er det et erindringsbillede.

Motivet af landsbykirken som sindbillede er facetteret på i hvert fald følgende måder:

Det normale og typiske Danmarksbillede, som man ser det f.eks. i brochurer, er det bølgende landskab med marker og gårde, bagud i billedet er der en fjord med hvide sejlersejl og oppe på bakken ser man bag trækronerne kamtakkerne på kirken - sammen med Dannebrog. Dét er Danmark. Og det er sommer.

De fleste voksne danskere, der i dag som følge af udviklingen bor i byområder, har haft en bedstemor på landet og har engang trådt i en kokasse. Det vil sige, at de fleste af os er os bevidst, at vi stammer fra en gård og/eller en landsby et eller andet sted i landet. Landsbykirken bliver derfor sindbilledet på den historiske identitet. Hvor vi kom fra.

Religion er som tradition og overlevering producent af rytmisk tid, af gentagelse. Årets rundgang, højtiderne og festlighederne - ikke mindst ved juletid - giver en lindrende fornemmelse af uforanderlighed, som fysisk svarer til oplevelsen af kirkebygningen som en grundmuret evighed.

Sindbilledet af landsbykirken svarer til den runde urskive, hvor tiden vender tilbage og ligner sig selv. Det er stueurets langsomme tik-tak og trangen til en middagssøvn. Heroverfor opleves bylivet som hektisk, uret har digitaltal og tallene skifter, som om de har stress, hvad de vel også har.

Det ville være historisk svindel at sige, at der aldrig er sket noget på landet. Det overfor beskrevne har netop erindringens nostalgiske karakter for et bymenneske, der har en drøm om at vende tilbage til naturen i mere end én forstand. Det er det sidste, der er svindel i enhver forstand.

Landskabsrum

Da jeg selv for mere end 20 år siden forlod København for at blive præst på landet på Fyn, blev det for mig tydeligt, at jeg var kommet til et landskab, som var et afgrænset rum og på en måde også et selv-båret rum. Og dét forekom mig fremmed, selv med erindringens bedstemor på landet til barndommens feriebrug.

Kommunalreformen havde nedlagt sognekommunen, men der var stadig sammenfald mellem bynavn, kirkesogn og skoledistrikt. Og den lokalpatriotiske holdning fejlede ikke noget. Men den var isprængt en sorg over, at landbøkulturen og bønderne engang havde været drivende kræfter i det danske samfund, men ikke var det mere. Det er nemlig ikke sjovt at blive reduceret til et slags ufrivil-

ligt frilandsmuseum, når man nu véd, at bondestanden ikke altid bare havde været almue, men vitterligt for en periode havde haft et gedigent ansvar for den danske samfundsudvikling.

Men uanset hvor mange byboer, der flytter på landet, så er alle tiltag i dag for at holde gang i Brugsen, skolen, forsamlingshuset og kirken dog udtryk for kunstigt åndedræt.

Kulturen, bevægeligheden, har flyttet sig. Er blevet til byliv. Storbyliv.

Jeg kunne mærke det på konfirmanderne. Den ene halvdel - normalt de kvikkeste - kunne ikke komme hurtigt nok af sted og selv overgangen til centralskolen i den nærmeste, lidt større landsby var som et kæmpe skridt på vejen væk mod andre, nye og dristige horisonter. Den anden halvdel skulle ingen steder, men giftede sig med hinanden i disse allerede indgiftede familier og fik arbejde lokalt. De ville forblive i det trygge rum.

I dette trygge rum spillede kirken en væsentlig rolle. Det gjorde Brugsen, skolen og forsamlingshuset også. Men Guds-huset og kirkegården omkring var garant for en hjemme-følelse i historisk regi, et ejendomsforhold og ikke specielt et trosforhold.

På en eller anden måde samlede kirken landsbyen og landskabet omkring sig som hønen kyllingerne. Der var noget uendeligt trygt ved at vide, at præsten stod der hver søndag formiddag og lyste velsignelsen over dette landskab, dets beboere og deres sære, indeklemte historier.

For alle kendte alle og alle kendte alle historierne, men samtidig var der en udpræget diskretion til stede, selv i "den grå avis" som udkom flere gange dagligt mellem hylderne i Brugsen eller i forsamlingshusets køkken. Diskretionen udsprang af den nødvendighed, at man skulle leve sammen også i morgen - og derfor måtte en vis varsomhed overholdes.

Karakteristisk nok kom de fleste af historierne i præstens øresnegl, for som indehaver af det lokale Guds-embede var det vigtigt, at netop han kendte Sandheden for den enkelte - altså den relative historie. For præsten fik også Sandhedens andre individuelle relativiteter mellem ørerne. Og måtte selvfølgelig bevare distancen mellem alle disse varianter, ikke mindst når ligningen skulle skrives og alle vejede præstens ord på landsbyens guldvægt.

Så landsbykirken var og er centrum i et landskabsrum, hvor tilhørsforholdet, hjemligheden, falder sammen med identiteten. Den enkelte indgår i en kollektiv fornemmelse af at have en tidløs ret til stedet. De tilflyttede byboer skulle øve sig i mange år for overhovedet at komme i nærheden af en sådan medejendomsret over mikrokosmos, hvor den lokale himmel og jord satte hinanden stævne i kirken oppe på bakken.

Om sognets beboere gik i kirke om søndagen, melder dette intet om. Men de kendte deres kirke udmærket, den var deres - og de

kunne ikke drømme at sætte deres ben i nabosognets kirke. Det vil være højforræderi.

Da jeg langt senere blev præst ved Garnisons kirke i Københavns centrum, registrerede jeg med det samme tabet af rum-fornemmelser, den fysiske jordforbindelse. I en vis forstand anede jeg ikke, hvor jeg var. Derfor var prædikenskriveriet pludseligt vanskeliggjort af mangel på fysisk sammenhæng.

For her inde i byen ligger de store og magtfulde kirker som arkitektoniske perler på en gadesnor, sognegrænserne er ukendt for langt de fleste og således helt uden betydning, og der er ingen landskabelig logik i kirkernes placering.

Og på ægte købstadsmanér går folk i kirke - hvis man altså gør det - hvor man har lyst. Det kan der komme et tilhørsforhold ud af, men det er mellem den enkelte eller familien og en given kirke, og ikke en relation, der er bundet til dette at høre hjemme i et landskab.

Dermed er ikke sagt, at københavnere ikke kan have et lokalt tilhørsforhold - i ejendommen, i gaden, i kvarteret, til kirken - men det er en relation, som man selv i samvirke med andre etablerer og former. Tilhørsforholdet er ikke fysisk påtvunget af fødsel, opvækst og arbejde. Byboen flytter videre ved næste givne lejlighed.

Den store by er således som et meget stort bassin, hvor alle bevæger sig frit og i princippet ukendt. Eller er som mange lag - strata - hvor de menneskelige forbindelser indgås på mange forskellige leder, der ikke nødvendigvis er bundet til landskabet som fysisk rum. Det ligner et tilfælde, når man er med i en person-historie, for anonymiteten er forudsætningen, mens det er omvendt i det traditionelle landsogn. Der kan ingen blive fri for hinanden, for vi er og er genkendt - på samme sted.

Nu er det historisk ukorrekt, at landsbyboerne selv skulle have bygget deres kirker. Men sandt er det, at de altid har sat deres præg på deres kirke. I en landsbykirke vil der være mærker efter de lokale, om det så er en herremand, der har skænket en stage, en kirkevænge, der sætter sit navn på prædikestolen eller en landmand, der hænger sin lysekroner fra spisestuen op - mærker, som kan få det til at gyse i arkitekters og museumsfolks æstetik.

Sådan noget finder sjældent sted i de store by-kirker. De er bygget som samfundsmagtens monumentale rum i anledning af religionen, hvis funktion det også var at legitimere systemet. Kontrollen med disse kirker var et anliggende på et mere offentligt niveau.

Ser man på de mange moderne kirker - for kirkebyggeriet i de sidste hundrede år har været intensivt i byområderne - så er de bygget som betjeningskirker af et givent distrikt og skulle de få mental status på niveau med landsbykirken, så tager det mange generationer og disse skal være fastboende. Hvad byboerne netop ikke er.

Byens mange lag

Alles og
ingens kirker

Derfor er vilkårene for bykirkelivet af en hel anden karakter end vilkårene for landkirkelivet. Der er simpelthen det landskabelige tilhørsforhold til forskel.

På landet er man bundet til landskabet og dermed dets kirke. En hvilken som helst kirkegænger fra sognet bliver straks omtalt i "den grå avis" næste dag. Hvorfor var han eller hun i kirke, er spørgsmålet? Det kan være meget intrikat.

I byen vælger man selv. Og enten er man som kirkegænger helt anonym - eller også hører man til personkredsen, der bruger pågældende kirke.

Den anonyme vedbliver med at være uden navn, mens personkredsen tager deres egen kirkegang som en selvfølge. For personkredsen har ejendomsret til kirken, udsprunget af et erhverv, en funktion, en forbindelse, en erindring, et engagement, engang eller nu - men ejendomsretten er kun landskabeligt betinget, hvis "man" eller familien har været fastboende lige netop i denne gade så længe, at det historiske perspektiv træder i karakter.

Kirkeejerne

Når landsbykirken - netop for bymennesker, hvad langt de fleste danskere faktisk er - står som et erindringsbillede for sindet, så hænger det sammen med rekonstruktionen af den historiske bevidsthed: at hovedparten af os simpelthen er kommet fra landet og er født ud af bønder eller landarbejdere. Og det minder landsbykirken i det standardiserede Danmarksbillede alle og enhver om.

Noget tilsvarende findes i alle urbaniserede kulturer, nemlig som erindringen om den landsby familien kom fra.

Men der er det specielle ved dansk kultur- og kirkeliv, at de folkelige og landlege vækkelser, som udtrykte en social, økonomisk og politisk emancipation i forrige århundrede, brugte kirken som en del af løftestangen i denne brydningsproces.

Både den pietistiske tradition, som blev videreført i Indre Mission, og den grundtvigske folkelige bevægelse skulle ikke blot bruge kirken, men også erobre den for henholdsvis de troende og for folket. Det lykkedes et meget langt stykke, og der er ikke meget tilbage af den gamle konge-, herremands- og embedsmandskirke.

Når man på landet holder stædigt fast ved kirken - selv om befolkningsunderlaget skrider - så vil jeg mene, at det også skyldes dén erindring. Kirken oppe på bakken er i ekstrem grad fælles eje. Den er ikke kongens, herremandens eller præstens - den er vores egen og vi har kæmpet os til den.

I byerne er erindringen anderledes, men ikke ulig. Der er det personkredse, håndværkslaug, institutioner, bevægelser, organisationer, menighedssamfund, som gjorde kirkerne til deres egne og bad magistraten holde sig væk.

Denne demokratiseringsproces på Vorherres vegne er - efter mine begreber - den egentlige stædighed i dansk kirkeliv, uanset om det

er på landet eller i byen. En stædighed, som også gælder de ukirkelige, de ugudelige og de anderledes troende.

“Vores” kirke skal nemlig ikke lukke. Vi er kirkeejere. Det gælder hele landet fra Gedser til Skagen, på Bornholm og i Københavns kommune, hvor befolkningstallet daler støt. Og alle er fuldstændig kolde over for præstens sorg over søndagstomheden. Betaler vi måske ikke artig kirkeskat?

Når kirken - og det er således ikke kun landsbykirken - er en fast bestanddel af det Danmarksbillede vi alle har for det indre blik, så er det selvfølgelig udtryk for en romantiserende rekonstruktion, der skal holde fast i påståede og forestillingsmæssigt ønskede historiske forudsætninger. Det er ikke så mærkeligt i sig selv. Kirkebygningen får billedmæssig symbolvægt og bliver betydningsfuld for identiteten.

Og skulle det ske, at vi i forbindelse med den europæiske integration får gang i slagsmålet om vores egen selvfølelse som danskere, så vil Grundtvigs salmer igen hælde mod at blive kampsange - Danmark til ære og Roma midt imod. Bruxelles ikke mindre.

Der er nemlig ikke nogen så dansk, så folkelig og så fælles som Gud. Han er med på hvert eneste kamtakket billede af det danske landskab, ligesom billedet af København er karakteristisk ved sine arkitektonisk originale kirketårne - og så Rådhusårnet.

Danmarksbilledet

Grøndalskirken fra 1928 ser ud "som en kirke skal se ud". Den ligner en vaskeægte dansk landsbykirke, men er arkitektonisk teknisk det, man vil kalde en pastiche. Altså en efterligning. Eller kopi.

Når man laver en efterligning, véd man lissom, hvad man gør. Modellen er oplagt og alle, der bruger kirken, finder en vis tryghed ved denne genkendelse. For den traditionelle danske landsbykirke er næsten et sindbillede på vores identitet og oprindelse - at vi kom fra landet, men blev byboer. Og således har taget kirken med ind til byen.

At bygge en pastiche er også en pas-melding. Det er ikke særlig originalt. Men oprigtigt talt: hvordan bygger man i 1920'erne en kirke i et moderne, socialdemokratisk udbyggerkvarter med lejligheder, altaner og frit mellem boligblokkene? Hvor finder bygherren og arkitekten en model at bygge efter?

De store, gamle kirker inde i centrum står som imponante magtbygninger fra dengang samfundet - dvs. kongemagten - legitimerede sig selv i kraft af religionen. Disse magtrum kunne ikke bruges som modeller.

Og de mange Kirkefondskirker i brokvartererne, bygget omkring århundredskiftet, prøvede at falde i med husrækken. De var karékirker, bygget hurtigt af energiske og idealistiske folk, som ville have både kirke- og organisationsliv til at fungere som åndehul i overbefolkede og snævre byområder. De var også passé, i hvert fald som modeller.

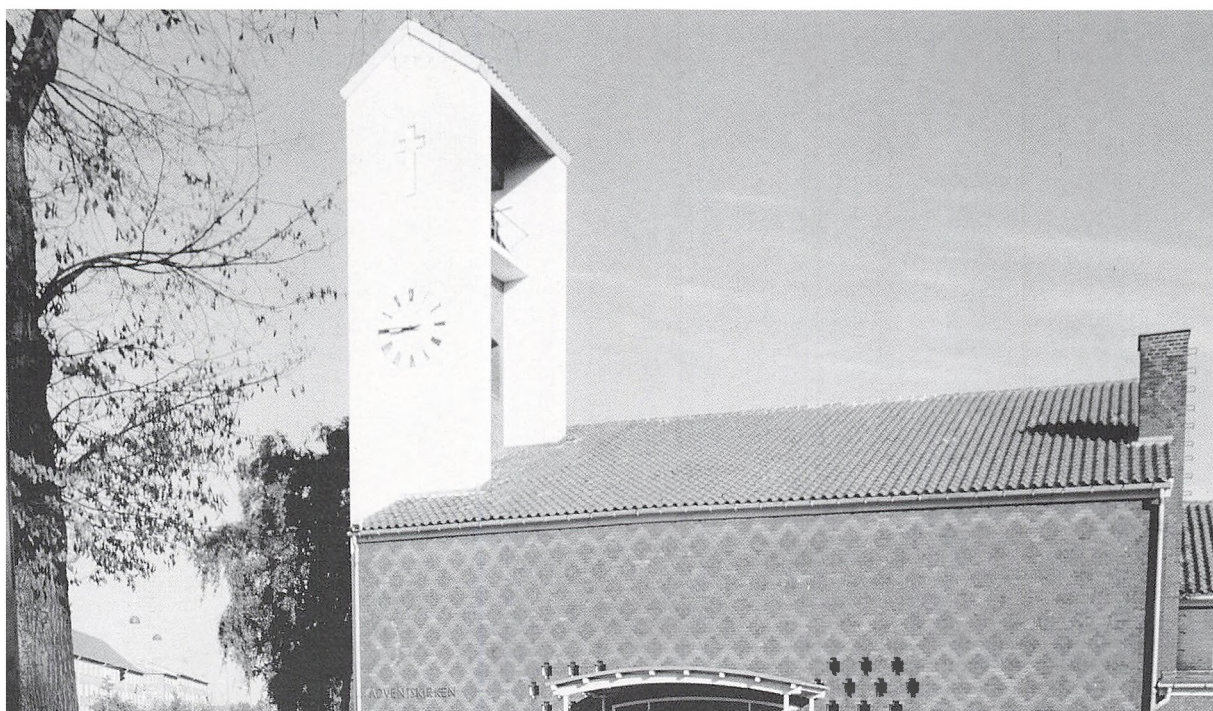
I 1920'erne var det svært at tage hul på moderniteten. Begynde på det nye. I stedet byggede man en kopi af en erindring.

Grøndalskirken er fritliggende. Arkitekturen rummer nostalgi og romantik. Grøndalskirken er stadig meget populær som bryllupskirke. For den ser jo ud "som en kirke skal".

Adventskirken fra 1944 er den første moderne kirke i København. Den ligner en abstraktion og ikke en erindring.

Bygningskomplekset er indrettet med en række funktioner, hvoraf gudstjenesten kun er én ud af flere.

Dette er det karakteristiske ved al moderne kirkebyggeri. Ingen er helt sikre på, hvordan man gør, men der er en række funktioner, der skal udfyldes, uden at noget er vigtigere end andet - såsom gudstjenester, kirkelige handlinger, koncerter, møder, ungdomsarbejde, kontorarbejde, køkken- og kaffe-samvær og aftrædelse på naturens vegne. Arkitekten får frit slag og bygger et abstrakt maleri i tidens materialer. Det bliver ikke bare et bygningskompleks men også en kompleksitet af mangeartede funktioner.

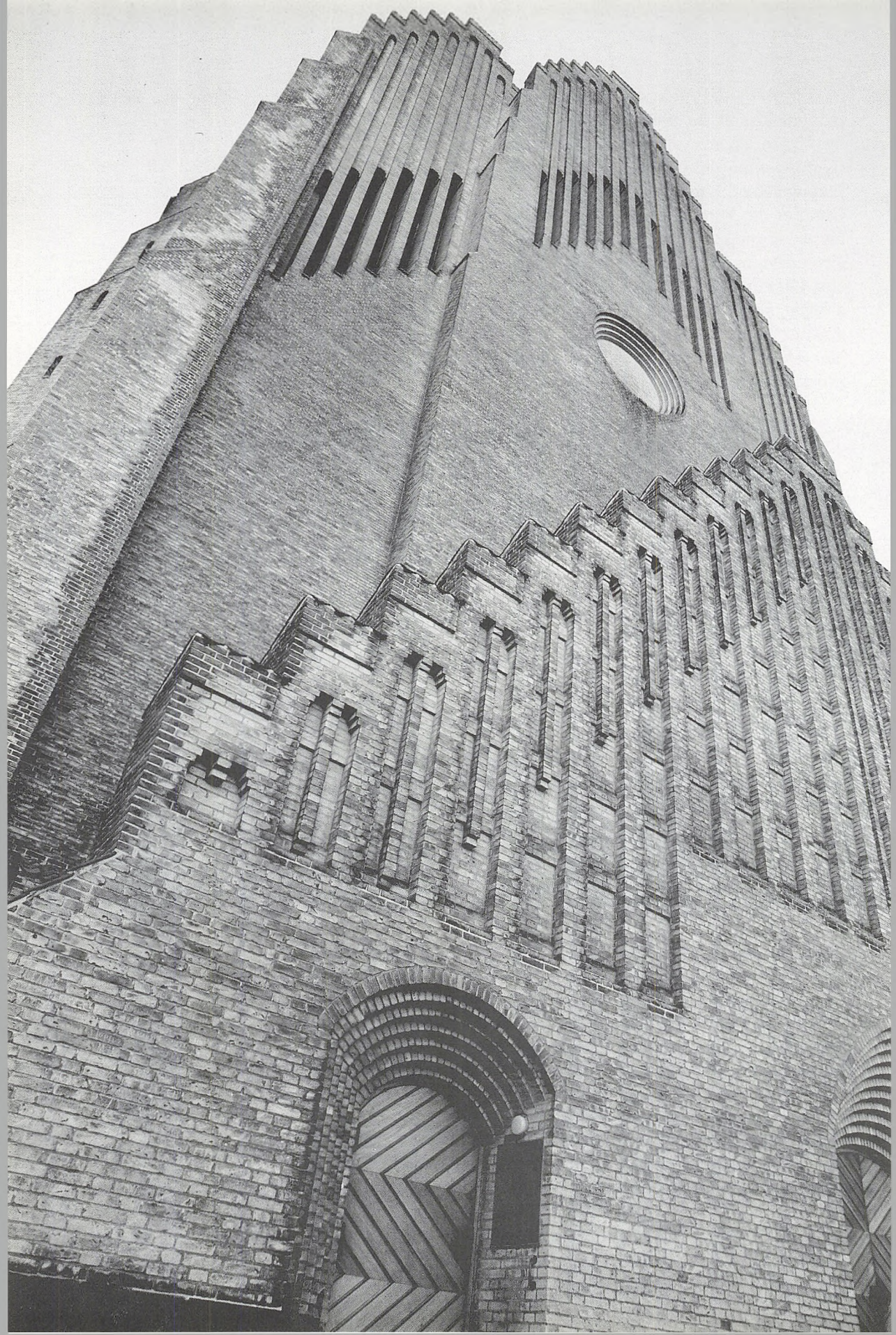

Er det forkert? Det kan ikke være anderledes, når alle i bund og grund er i vildrede med, om religionen stadig er et offentligt, objektivt anliggende eller er blevet en dybt personlig affære med mulige sociale følger. I dette mellemrum kan det kun blive til en skitse i byggematerialer over noget, som ingen længere rigtig véd, hvad er.

Kunsten har det samme problem. Hvad tjener den? Man bygger et kunstmuseum, som i sig selv skal være kunst og ikke længere kun er en ramme for den overskridende bevidsthed.

Heller ingen kan i dag med sikker hånd bygge et hus for Guds ord, men tænker på den mulige virkning som overskridende æstetik.

Selv indgangsdøren kan være svær at finde i en abstrakt kirke. *

Grundtvigskirken oppe på Bispebjerg er det hidtil sidste katedralbyggeri i Danmark. Og man kan spørge sig selv, om nogen nogensinde igen vil turde bygge så magtfuldt et Gudshus?

Første del stod færdig i 1927, resten i 1940. Der blev samlet ind over hele landet, og de murere, der byggede den, efterlod et stykke håndværk, som i sig selv er en attraktion.

Kirken er bygget som en gigantisk overdimensioneret landsbykirke og tårnet blev en orgelfacade omsat i mursten, den grundtvigske salmesang til ære.

Kirkebygningen er dermed et monument over den periode i dansk kirkeliv, hvor den kristne kirke - fra engang at have været pavens og siden blev kongens eller herremandens - endelig blev folkets. Og kirkerummets tyngde blev flyttet fra alterets gudshandlinger og prædikestolens officielle sandhed til fællessangen som en tilbedelsessag. Det er Grundtvigs betydning for dansk kirkeliv. Gudstjenesten blev en salme-tjeneste. Det er ikke særlig økumenisk, men meget dansk. Den bevægelse er i mindre målstok sket i de fleste kirker. Altersølvet er ikke længere det vigtigste, prædikenen heller ikke, men musikken og sangen er blevet det. Derfor blev alle kirker i dette land forsynet med orgel omkring århundredskiftet. Og vi bygger stadig orgler, mens prædikestole ikke længere appellerer hverken til give-lyst eller til den skabende fantasi. Og altersølvet slet ikke.

Det må være denne bevidsthed, som igen kunne bygge stort og målbevidst og forme et monument af disse dimensioner over dansk kirkesang - netop uden at ryste på hånden, men med sikkert anslag.

Nyt og større

Om kirkebyggeri på Bornholm i slutningen af forrige århundrede

af H. C. Lorentzen, tidligere sognepræst i Rønne

Da pieteten
forsvandt

I Bornholmske Samlinger fra 1912 kan man læse den bekendte Rønne-arkitekt professor Mathias Bidstrups afbigt for de nedrivninger af gamle kirker, han har været med til. Han skriver: *“Det bør dog bemærkes, at der er handlet ilde mod disse gamle Mindesmærker. Trods den store Interesse og Forsigtighed, der fra de overordnede Myndigheders Side har været Grundlaget for Behandlingen af disse Kirkers Byggesager, saa er Resultatet dog blevet at tre af de gamle Kirker er helt nedbrudte og en staar som Ruinrest, medens alle disse fire er erstattede af nye Kirker”*. Og om de særlig typiske bornholmske klokketårne, som blev nedbrudt i samme periode, siger han: *“Nu må jeg sige, det var ikke nødvendigt at nedbryde disse Kirketaarne saa lidt som de fritstaaende Klokketaarne; de kunde og burde have været behandlede med større eller mindre Istandsættelse, og langt hellere med en Støttestøtte mere, end et helt nyt Taarn eller intet Klokketaarn”*.

Sådan sagde altså i 1912 den hæderkronede grundtvigianer, som i forrige århundrede havde været med til så mange viderværdigheder. Mathias Bidstrup var ellers en mand fuld af pietet over for alt det gamle. Adskillige er de opmålinger af det nedbrudte han har foretaget, og i mange artikler diskuterede han kirkernes alder og funktion (rundkirkerne) med eksperter. Hvorfor svigtede så omdømmet, når det dog den gang drejede sig om kirker og tårne som godt kunne have været skånet?

Et eksempel er nedrivningen af Østermarie gamle kirke. Her ønskede Kirkeministeriet oprindelig slet ikke at beskæftige sig med spørgsmålet om en evt. ny kirke. I 1841 fandt myndighederne således kirken smuk, lys og velholdt (Paul Nedergaard), og da det gamle kirketårn imidlertid på grund af brøstfældighed er blevet delvis nedrevet, fastholder ministeriet i en skrivelse af 29.5.1886, at tårnet på grund af sin interessante konstruktion skal genopføres i lighed med det gamle.

Men ønsket om en nedrivning er stærkt og 10.7 samme år henvender man sig til Martin Nyrop, den senere så bekendte rådhusarkitekt i København, og anmoder ham om at udarbejde tegning og overslag til en ny kirke. Martin Nyrop advarede dog mod disse drastiske forandringer: *“Husk tiderne skifte! - Snart vil dette Spørgsmaal komme offentligt frem: Hvem brød disse Bygninger ned? Hvorfor gjorde de det?”*.

Ja, hvorfor? Nationalmuseets folk er tilbøjelige til at give Frants Sodemann i Klemensker hovedskylden. Han var nemlig hele Bornholms provst fra 1882 til 1904, d.v.s. netop i forandringernes periode. Sodemann var 60 år da han blev provst, og uden tvivl en såre myndig mand af den højkirkelige type.

I Danmarks Kirker VII om Bornholm benævnes han *“den for kirkeraseringerne uhyggeligt virksomme provst Sodemann”* (s. 486) og iflg. museumsinspektør cand. mag. Erik Skov benyttede *“den nidkære provst”* nedrivningen af Østermarie kirkes tårn som anledning *“til at bygge en ny og større kirke, og kun den omstændighed, at der under nedbrydningen fremkom så mange ejendommelige træk ved den gamle bygning, bevirkede at nedrivningen standsede på halvvejen”* (BORNHOLM, Gyldendal 1969, s. 139).

Mathias Bidstrup er mere modereret i sin dom: *“Med Rette kan Hovedaarsagen ikke tillægges nogen. Kirkernes højeste Styrelse kunde næppe handle anderledes..... Ingen paaviste anden Fremgangsmaade. Nu bagefter er vi klogere og maa beklage, at vi ikke forstod bedre at bevare det, vi ejede”* (Bornholmske Saml. 7, 1912 s. 21)

Fem nye kirker, et nyt kirketårn og 7-8 omfattende udvidelser og restaureringer opnåede provst Sodemann at få gennemført i sin godt 20-årige embedsperiode. Kun Bodils skønne kirke lykkedes det sagskundskaben at redde i sidste øjeblik, og så klokketårnet i Rutsker (ved museumsinspektør P. Haubergs indsigelse i 1886).

Spørgsmåler om skyld er nok mere kompliceret end som så. Glemmes må det ikke at befolkningstallet i det 19. årh. steg og steg, og dertil kommer at vækkelserne i 2. halvdel af århundredet førte mange mennesker til kirke (selv om en del af vækkelserne ikke var synderligt kirkelige).

Vækkelser havde der også været i det 18. årh. f.eks. ved provst Andreas Agerbech, som i 1741 blev præst i Klemensker, og ved hans efterfølgere århundredet ud. Men den gang var folketallet ikke større end at pladsmanglen kunne afhjælpes ved at bygge pulpitu-rer i kirkerne.

I Klemensker blev pladsmanglen akut i slutningen af det nittende århundrede; man nævner deltagerantal på 4-500 ved en almindelig søndagsgudstjeneste. I Illustreret Tidende 3.12.1882 kunne man læse, at mange søndage var kirken så fuldt besat, *“at kirkegængerne måtte løfte armene i vejret, for at præsten kunne bane sig vej fra alteret til prædikestolen”*. Biskop Mynster havde allerede i 1841 på visitats drøftet muligheden for en ombygning af kirken. Men det var altså først med den myndige F. Sodemanns ansættelse som sognepræst i 1875 at der kom gang i tingene. Forbilledet for den nye kirke skulle være den i 1874 opførte Stefanskirke på Nørrebro. Den skulle dog være større. Incl. pulpitu-rer kom den nye kirke (1882) til at rumme ca. 1000 kirkesøgende. Man anså den for *“måske landets største*

Den nidkære præst

Pladsmangel

landsbykirke". Rigelig stor til en befolkning på den gang højst 2000 indbyggere.

Den nye Vestermarie kirke fra 1885 er også stor (600 siddepladser), men dog ikke større, end at den efter sigende kunne stå inde i Klemens kirke. Den blev bygget ikke så meget af pladsmangel, men på grund af den gamle kirkes brøstfældighed (arkitekt Math. Bidstrup). Noget lignende var tilfældet med Rø kirke, som blev nedbrudt 1887 og nyopført af Bidstrup året efter. Man måtte ved nedbrydningen af murene indrømme, at kirken trods alt var langt bedre konstrueret end antaget (Hans Zahrtmann). Murværket var så stærkt, at det måtte sprænges bort med dynamit.

I Allinge var der pladsmangel, da den bekendte Julius Friis-Hansen blev sognepræst for Olsker-Allinge i 1889. Det varede ikke længe inden "folk stormede kirkerne". Olsker rundkirke kunne ikke gøres større (lige så lidt som de øvrige tre rundkirker). Men Allinge kirke, som kunne rumme 300 mennesker, fik Friis-Hansen allerede i 1892 udvidet med to korsarme og pulpiturer efter tegning af Math. Bidstrup, så kirken nu kunne rumme 600. Men da Friis-Hansen rejste allerede i 1896 for at blive det nystiftede Kirkefonds sekretær, var kirken pludselig rigelig stor til et folketal på 2000 mennesker.

Gudhjem kirke blev den femte og sidste af de bornholmske middelalderkirker der blev nedbrudt og erstattet af en moderne granitkirke, hvilket skete i 1893. Også her var der modstandere af nedrivningen af det sidste af øens middelalderlige kystkapeller, men tilhængerne skyndte sig at sprænge kapellet i luften inden en evt. fredning ved Nationalmuseet. Dog bestemte Ministeriet at murene skulle blive stående indtil en meter over jorden til lige stor irritation for både tilhængere og modstandere. Kirken blev en granitkirke som de andre nye kirker og blev tegnet af Math. Bidstrup.

Ud over disse nævnte kirker skal det tilføjes at Ruth kirkes middelaldertårn blev nedrevet og et nyt opført 3 m. længere mod vest i ensfarvet, dystert stenbrudsgranit i 1886. Det gamle klokketårn blev dog som nævnt skånet. Bodils kirke undgik på et hængende hår en nedrivning, men renoveredes og fik i 1911 en ny fløj mod nord. Svaneke kirke blev udvidet af Math. Bidstrup allerede i 1880.

Svenske tilstande?

Så vidt jeg er orienteret har vi ikke haft en tilsvarende fornyelsestrang andre steder i Danmark. De fleste landsbykirker ligger stadig og pryder landskaberne i deres (sen-)middelalderlige skønhed. Få er de steder hvor man har nedbrudt en kirke for det nyes skyld.

Går man derimod til det gamle danske land, Skåne, er billedet straks et andet. Her har pieteten for det gamle været endnu mindre end på Bornholm. Især har den for Lund domkirkes restaurering i

1870'ne omstridte arkitekt, Helgo Zettervall, været meget virksom ud over hele Skåneland med sine mange gotiske eller romanske minikatedraler. Har denne skånske nidkærhed mon også smittet af på den omtrent samtidige aktivitet på Bornholm?

Hvordan blev så de granitkirker man fik op at stå? Lad det være sagt straks: de blev i hvert fald ikke ringere end de murermesterkirker, der i samme periode blev opført i danske stationsbyer. Materialet er ikke uskønt, og det er i hvert fald bornholmsk. Stilen er diskret nyromansk. Ikke noget at skrive hjem om, hverken positivt eller negativt, men de er i hvert fald gennemgående taget til hjerte af den bornholmske befolkning.

Bornholmsk granit

Materialet er granit - "ikke uskønt, og det er i hvert fald bornholmsk. Stilen er diskret nyromansk. Ikke noget at skrive hjem om, hverken positivt eller negativt, men de er i hvert fald gennemgående taget til hjerte af den bornholmske befolkning".

Østermarie kirke, 1891
(arkitekt: Andreas Clemmensen)

Klemens kirke, 1882
(arkitekt: L. H. Knudsen)

Vestermarie kirke, 1885
(arkitekt: Mathias Bidstrup)

Rø kirke, 1887
(arkitekt: Andreas Clemmensen)

Gudhjem kirke, 1893
(arkitekt: Mathias Bidstrup)

Prædikanter

af pastor, lic. theol. Poul Juul Foss

Det var en broget flok præster og teologer, der forkyndte evangeliet fra stiftets prædikestole i årene fra 1922 og årene fremover til op i 60'erne, hvor nye strømninger meldte sig, ligesom præsterollen ikke længere havde den betydning som tidligere. I denne artikel vil jeg tegne et billede af nogle af de mest markante skikkelser i det københavnske kirkeliv. Selvfølgelig bliver det kun en skitse. En gennemarbejdet studie er her ikke givet plads for. Jeg samler mig da om sognepræsterne Olfert Ricard og Oscar Geismar, domprovst dr. theol. Paul Brodersen, residerende kapellan K. Olesen Larsen, professor dr. theol. K. E. Skydsgaard. Vi kunne nævne andre betydelige prædikanter. Stiftsprovst (1915-1933) Henry Ussing, præster på broerne, f.eks. den kendte kirkefundspræst Andreas Fibiger ved Eliaskirken på Vesterbro (1898-1933), den renlivede liberale teolog Oluf Rothe, residerende kapellan ved Sct. Jacobs kirke på Østerbro (1915-1951), på Frederiksberg provst Hans Koch ved Solbjerg kirke (1911-1937), og fra det nye Helsingør stift, der i 1961 udskiltes fra Københavns stift, Sct. Lukasstiftelsens forstander (1946-1977) Johannes Müller. Gejstlige hvis prædikener kun i begrænset omfang findes i trykte udgaver, men som betød meget for deres sogne og videre ud. Valget af prædikanter her er altså selektivt, bestemt af ønsket om at skildre en periodes prædikenstil og indhold og ikke uden blik på forkynderens originalitet og hans teologiske kvalitet.

Olfert Ricard *Olfert Ricard*, sognepræst ved Garnisons kirke (1917-1929) er langt fra den mest habile teolog af de præster, som vi beskæftiger os med. Men han er utvivlsomt manden med den største tilhørerskare og den, der stærkest har påvirket utallige københavnere foruden mange prædikanter. Der foreligger talrige vidnesbyrd om, hvor betagende han virkede på folk gennem sin tale og sin person. I sjælden grad evnede han at henvende sig til de mange og den enkelte i kirken. Han var en blændende oratorisk begavelse med en eminent sans for storbyen og dens mennesker.

Forbilledet Lad os se på det kristne tankegods i Ricards prædikener: Hos enhver bor der en længsel efter Gud. Der eksisterer en tro før troen. Alle har slumrende religiøse anlæg. Som mennesker har vi *evne* til at tro, derfor er det en ære at være et menneske. Ricard taler om de dybest faldne, men selv de fornemmer "Renheden". Jesus er det som kalder vores potentielle muligheder frem til aktuel virkelighed. Han får det gudbilledlige frem i os. Gud har skabt ham som en slags model for os. Men der kræves kamp og hjertets åbenhed af os. Vi har så mange grimme vaner. Smudsige fantasier, hvorover vi bør skam-

me os. D.v.s. vi er syndere. Men Gud tilgiver os. Så må vi også være loyale og ikke forråde Guds søn som Judas Iskariot. "Judas, Judas, at du kunne". Guds ånd som var i Jesus skal være i os. Men der findes kun få rigtigt åndsfulde kristne på hvis ansigt lyset fra Jesus lyser, men Ricard kan pege på enkelte personer f.eks. "Conrad Bangerts rene Aasyn". Men omvendte, store syndere kan få en "Glorie af Renhed" omkring sig. At skabe sådanne rene mennesker er opgaven i København. Men vilkårene var hårde. Byen beskrives som præget af depravering og egoisme. Kirkens situation er ulykkelig, fordi fritænkere og Rigsdagen/Demokratismen blander sig i dens indre anliggender, og måske endda vil påtvinge os kvindelige præster. Og vi kender til arbejdsløshed, bolignød, statsgæld, manglende forsvarsvilje. Ude i verden har der været storkrig, der er røde revolutioner og tortur i Sovjet. Men trods megen pessimisme er Ricard ikke uden håb for fædrelandet, verden og kirken. Efter verdenskrigen er kulturradikalismen på retur og det religiøse liv er ved at vågne op igen.

Sin optimisme bygger Ricard på Jesus Kristus. "Vidunderlige, vidunderlige Jesus", kan han udbryde. I modsætning til os havde Jesus kun gode vaner. Han var den kærligste af alle. Ikke mindst ungdommen bør lade sig inspirere af ham. Som troende kan vi daglig tale med ham. Akkurat som Jesus skal vi leve et bønsliv i tillid til Gud. I et og alt skal Jesus være vores vejleder. Selv i de små ting blandt andet gennem sparsommelighed i husholdningen. Så får vi det bedre. Men Gud stiller os på prøve/opdrager os blandt andet gennem sygdom. Vi har pligt til at være duelige arbejdere i Guds rige.

Som Guds-rige-arbejdere skal vi være gode, menneskene skal forbedres og samfundsforholdene bliver mere retfærdige. Et socialpolitisk program har kristendommen dog ikke, selv om den er en praksis, som begynder i den enkeltes hjerte og som får konsekvenser i hverdagen i hjem og arbejdspladser; situationer som skildres levende. Vanskeligheder er der i de kristnes kampe, men Gud fører os, idet han har sine gode planer for Jesu venner og verden. Vi skal se Guds fodtrin i historien. Tydeligst øjner vi dem i Jesu liv. Her peger Ricard selvfølgelig på de fire evangelier, men udlæggerne er psykologiserende, samtidig med at næsten al bibelkritik afvises. Tager vi da Gud på ordet, må vi aflægge troskabsløfte til Jesus og sige "Make Jesus King", som et slagord i tiden hed. Ja, vi skal skue Jesus som han er "liljehvid, krystalblank, solklar". Vi kan ikke være i tvivl, hvad han vil os. "At I kan nænne at tvivle på hans gode Mening". Han er kompasset for vores samvittighed. Han byder os at gå til mennesker med hans budskab, sådan som han selv gik ud med sine unge disciple. I København skal der virkes, hvor der er mange hedninger, og til den store hedningeverden med ædle hedninger og stor

Praksis

nød, skal der sendes folk. Mennesker skal lære, at den kristne moral er den højeste og kristendommen den bedste af alle religioner, og ateisme og materialisme ikke dur og er på vej ud. Vi skal være rede til at møde modstand fra os selv og omgivelser. Jesus gik korsets vej. Hans blik følger os fra korset og kalder os til at efterfølge ham "den ideale Fører". Gennem samlivet med Jesus bliver vi frie, sådan som Gud har villet det. Jesus løser livsgåden Til sidst føres vi hjem til Jesu far i himlen; prædikenerne indeholder fantasifulde billeder af det evige liv.

Massekommunikation

Ricard havde sin tid - sådan som alle prædikanter har den. En karismatisk skikkelse var han. Med usædvanlig mange evner. Vel ikke særligt original. Præget af angelsaksisk vækkelsesfromhed af et vist kultur-åbent præg. Lidt ufordøjet liberal teologi finder man i hans prædikener. Men også en række ortodokst klingende vendinger. Skal man karakterisere hans teologi var det en psykologiserende Jesus-religion først og fremmest rettet til den mandlige ungdom.

Oscar Geismar

Oscar Geismar virkede som præst ved Christiansborg Slotskirke 1931-1947. Slotspræsten var grundtvigianer. Hans prædikener er spækket med salmevers og skjulte citater fra mesterens hånd. Faktisk bruger han ikke så lidt bragesnak. Alligevel virker han slet ikke som en parodi på en højskolemand. Nej, som Ricard var Geismar en blændende journalistisk begavelse med stor indleven i storbymenneskets ensomhed, forvirring og fortvivlelse. Han var strid, sarkastisk, bidende, livfuld og underholdende. Hans polemik virker som et haglgevær i spredningen. Således angribes: kulturradikalismen, KFUM og K, kristelig-socialt tendenser, en humaniseret, flad grundtvigianisme, gammel og ny rationalisme, stiv dogmetro, romantisk lyssyn og fremskridtstro, naturvidenskaben, bedrøvelige forhold i samfundet og i familierne. Alt sammen fremført i et dramatisk, fængende sprog.

Midt i en tid

Hvor Ricard, Brodersen, Olesen Larsen og Skydsgaard er klare i deres temaer, virker Geismar, trods en enorm selvsikkerhed, splittet som person og diffus i sin teologi. En mærkelig skikkelse i Slotskirkens klassiske rum. Han var påvirket fra mange sider. Som nævnt af Grundtvig, men selv om alle genuine grundtvigske kodeord tages i brug såsom *Jesu vennelag, badet og bordet, og åndelig frihed*, er hans tale i høj grad rettet til den enkelte. Geismar kan bruge barthiansk klingende udtryk. Han har lært af Jacob Knudsen. Men han kan også angribe den barthianske teologi. Idealismen kritiseres voldsomt, ligesom den liberale teologi får sin bekomst, men som mange i sin tid taler han gerne om menneskets religiøse anlæg.

Lutherske elementer møder man. Kirken skulle bestemt ikke ligge under for tidens trends, og ganske vist har kirken på mangan en led

“gjort Idyllen til sit Element, men uden nogen Slags Mandat fra sin Herre”. Om kristendommens mysterium hører vi. Trods megen pessimisme med hensyn til udviklingen, som han frygter ender med en total katastrofe, ser han alligevel med optimisme på fremtiden. Guds alene æren, fremhæves gang på gang. Javel, men samtidig tales indtrængende om, at vi også skal åbne vores hjerter for Gud, så at Guds gerning kan ske i vores hjerter. Nok er vi elendige og usle, dog er vi ikke så “fordjævlede”, at vi ikke kan gribes af Jesus. Nogen klart udformet kristologi har Geismar ikke. Et tilbagevendende synspunkt er det imidlertid, at Guds gerning i Kristus skal føre til vores *lykke*. Hvori denne lykke består, er Geismar ret tilbageholdende med at definere, og sentimental er han næsten ikke; men *lykken* består blandt andet i at erkende sin skyld, vedgå sit ansvar, være fri af farisæismen, løsgjort fra *mammon* og *timelighed*, leve et liv i “Lydighedens Lykke”. Gennem Kristus, Guds levende ord, skænkes vi en “Livsbelysning”, der giver os magt til at være i Guds kærlighed. Gud frigør os ved Jesu korsdød fra synden, så at vi kan virke som Guds børn og bekæmpe synden i vores sind. Derimod er Geismar yderst forsigtig med at tillægge kristendommen en samfundsrelevant betydning. Guds villende kærlighed går ud på “intet andet end vore Hjerters Omskabelse i hans Enbaarnes Billede”.

Geismar var en af byens søgte prædikanter. Dygtigt forsvarede han en af de få grundtvigske bastioner i hovedstaden. Når han vakte så stor lydhørhed, tør man gætte på, at det ikke skyldtes en orginal, dybtborende forkyndelse, men at menigheden kunne lytte til en mand, der i samtidsorientering spændte vidt, kendte sindets kringelkroge, og på en personlig måde fremlagde sit kristendomssyn i moderne sammenhæng. Han står som en bemærkelsesværdig overgangsskikkelse i århundredets kirkeliv.

En oplevelse

Paul Brodersen, domprovst ved Vor Frue kirke i København (1934-1962), hørte til de sjældne fugle i dansk kirkeliv. Som bekendt er vores teologi og prædikentradiation dybt afhængig af det reformatoriske røre i femtuhundredetallet og nordeuropæisk tænkning i øvrigt. Men Brodersen rettede blikket i anden retning, nemlig mod den anglikanske verden. Som sognepræst Gunner Engberg og Københavns biskop H. Fuglsang-Damgaard blev han tidligt grebet af Oxford-bevægelsen, og i sin afskedsprædiken vedgik han arv og stadig gæld til Frank Buchman og ligesindede. Selv virkede Brodersen mere som en engelsk prælat, end han fremtrådte som en dansk gejstlig. Som prædikant, uenig eller enig med ham, havde denne høje, slanke mand med de venlige, intelligente træk og den distinkte stemme en fascination, der måske kunne skygge for indholdet. Men sin trofaste menighed havde han.

Paul Brodersen

Den moralske appel

Hvad Brodersen forkyndte var først og fremmest en moralsk appel af religiøs karakter. Han ville tale ind i sin tid. Hensigten var at forandre tidens mennesker. I prædikenerne finder man mange henvisninger til aktuelle foreteelser, som f.eks. efterkrigstidens kommunisme og VOPOs nedskydning ved Berlin-muren af den unge Peter Fechter. Navnlig i en samling prædikener fra besættelsestiden træder engagementet frem. Men nogen Kaj Munk var Brodersen langt fra. I sin bedømmelse af periodens gru er han yderst forsigtig, afvejende, medierende - det afgørende er for ham ikke, hvilket politisk system, der råder i Europa. Interessen gælder menneskets forvandling, genfødsel og fornyelse. Denne proces hos den enkelte var han overbevist om ville få en breddevirkning.

Brodersen kunne tale meget om synd, og han ville gøre det konkret. Følgelig hørte menigheden meget om løssluppen seksualitet, urenhed, materiel egoisme, magtskyge, fejhed og umenneskelighed. Men Gud havde andre planer og tanker med livet i verden og med os. Gik vi vores egne veje, fór vi vild. Vi måtte *føres* for at opnå vores egentlige bestemmelse. Alene Gud var den absolut gode fører. Så gjaldt det om, at vi søgte Guds tanker og lod os lede af dem, så vi virkede som aktive og gode mennesker og viste vor kristentro i praktisk virke.

Forvandle os selv kunne vi ikke. Forandringen skete ved, at vi gjorde Jesus til konge i vores liv. Brodersen henviste gerne til evangeliernes skildring af Jesus. I Kristus havde Gud gjort sig anskuelig for os. Derfor så vi et menneske, der ejede en frihed over for verden, en modig mand, kompromisløs og selvopofrende. En person der adlød Guds absolutte krav. Nok kunne Brodersen tale meget om Jesu kors og opstandelse, men hovedansvaret var tydeligt Jesus som idealet. Ikke at Jesus bare var en fortidig skikkelse og martyr. Kristi ånd skal virke i os, så vi får hans sind. Som Jesus skal vi virke for Guds sag/Guds rige i verden, så at Guds tanker realiseres, idet vi afgør os for at handle. Gang på gang rettes der indtrængende appeller til tilhørerne herom. "Vi skal og kan selv i vort eget liv erfare en opvækkelse og oprejsning ved den kraft, der udgaar fra den levende Kristus".

Således henvendte Brodersen sig til det indre menneske: Først gælder det om at betragte Jesus som Guds sendelse til os. Derefter skal vi i stilhed lytte til Guds ånd. Gud vejleder ikke bare efter bibelen. I vores hjerte taler Gud til os. Det gælder om at give slip på sig selv og åbne sig for Gud, så at troen ikke bare er nogle meninger, men en personlig magt. En hjælp er det at henvende sig til andre kristne og lære af deres erfaringsgrundlag og bekende sine synder for dem. Og Brodersen krydrede sine prædikener med opbyggelige historier og oplevelser, der viste kristendommens betydning i hverdagen blandt mennesker.

Venligt kritisk stillede domprovsten sig over for folkekirken. Der

var ikke ånd nok i den. Ikke desto mindre mente han, at kirken kunne og måtte være en gruppe, der bevidst virkede i Kristi ånd til lykke for Danmark og verden.

Brodersens inspiration for teologer og præster var såre beskedene, men han huskes som den bedst formulerede talsmand i vort land for Oxford-bevægelsen, senere Moralsk Oprustning.

Oxford

K. Olesen Larsen, der virkede ved Esajas kirke, Østervold (1932-1964), anses af mange for at være Tidehvers skarpeste hjerne. En respekteret og særpræget Kierkegaard-forsker livet igennem. En hvas polemiker over for åndsfænomener i tiden f.eks. et moderne videnskabssyn. Her betragter vi ham som prædikant.

K. Olesen Larsen

I den position var han også betydelig. Ikke at han som Ricard og Brodersen kunne optræde som en good-looking person og med pondus. Hans direkte indflydelse var ikke stor, og i Esajas kirke var der altid en liden flok ved hans gudstjenester. Men han ejede en styrke, der lå i hans ord og hans karakter. Ikke mange har talt så stærkt til hin enkelte. "Det bliver ikke bedre af, at man går i kompagni", kunne han sige. Således hørte man ikke om *kirken* i hans prædikener - i hvertfald ikke in bonu sensu. Ej heller omtaltes dåb og nadver. Menighedsliv som vækkelser og Oxford-bevægelsen o.s.v. var objekter for hans ironi. Et eksegetisk arbejde tog han sig næsten ikke på, og slet ikke i de sidste år. Prædikenerne var præget af skarpe paradokser og mejslede postulater. Kierkegaards tone hørte man tydeligt. Dialogisk var hans anliggende ikke i den forstand, at en tale om Gud skulle begynde ved mennesket som en spørger hos den enkelte efter Gud. Guds ord, som præsten havde at forkynde, bestod i en tiltale fra Gud, myndig og indiskutabel. Ordet var en dom over mennesket til oprejsning, så det af Gud eksistentielt modtager sandheden om sit liv. Jesus var Guds ord. Andet var Jesus faktisk ikke. Derfor kunne Olesen Larsen også tilslutte sig Rudolf Bultmanns afmytologiseringsprogram. Alt drejede sig om forkyndelsen. Men prædikenen henter alene sit materiale fra Kristus-budskabet, der består i, at Gud tager denne tilværelse fra os gennem ordet om korset, og giver os den tilbage som sit skaberværk. Evangeliet afslører alle vores drømme, løgne og illusioner, al vores verdslige og religiøse egoisme herunder vores forbedringsforsøg. Vi er fortabte i os selv. Livet som vi ser det er ikke særlig værdifuldt. Medmennesket ikke særlig elsk-værdigt. Sådan forholder vi os i vores synd, og vi bliver ikke andet end syndere. Vi er uden Gud og betragter ikke livet og næsten som Guds gave. Tværtimod røver vi tilværelsen for at sikre os selv. Vi er uden tro. "Vi sidder på den bare jord", kunne han til sige. Intet har vi at gøre os til af. Over for Gud må vi bekende vores vantro. Men akkurat til os fortabte vender Guds kærlighed sig gen-

Ordet som dom
og gave

nem syndernes forladelse, og han skænker os tro og mod til at leve livet som hans børn uden anden sikkerhed end den, at sådan er vores vilkår. Det er just at leve. Gud har gjort verden ny for os gennem opstandelsen, som ikke er en melding om et andet og bedre liv; men som siger os, at Gud elsker dette liv og fordrer, at vi hver på vores plads lever det liv, som han sætter os til at leve. Så gælder det da om at være denne jord tro og tage livet af Guds hånd. Uden Gud d.v.s. bare med os selv er vi i døden og forråder livet.

Som den vægtigste blandt danske, kristne eksistentialister fremhævede Olesen *øjeblikket*. I nu'et holder Guds ord gennem dets daglige opstandelse os fast i ansvarlighed. Vores ansvarlighed består akkurat i at være skyldige over for næsten i de daglige krav, være det for Guds ansigt. Og idet vi siger *Gud* siger vi *ansvarlighed*. Således bliver også et centralt kristeligt begreb som *det evige liv* det samme som uden betingelser at være i Guds hånd, og leve livet i verden som Gud vil det. Ganske logisk betød det ikke et "praktisk" program for verden eller en "forvandling" af den enkelte. Det ville jo netop være at sikre sig og følgelig ikke leve i kærlighed ud af Guds kærlighed.

Den indirekte
indflydelse

Dette enkle, karske budskab forkyndte Olesen Larsen trofast år ud og år ind uden større variationer. Han sagde altid det samme om det samme. Som nævnt samlede han kun få i sit jævne kirkerum, men hvad indirekte virkning angår, står han nok lige så stærkt som de andre behandlede prædikanter; også fordi hans forkyndelse aldrig blev til kommentarer af dagens begivenheder. Hans intention var at samle sig om det centrale i kristendommen - lad så være at hans kristendom næsten kunne virke matematisk og minimalistisk i sin konsekvens.

K. E. Skydsgaard

Kristen Ejner Skydsgaard var hjælpepræst ved Trinitatis kirke (1940-1982). Som universitetslærer, forsker og central figur i den økumeniske dialog var han højt estimeret. Men også som prædikant nød han den største agtelse. Andre professorer, bl.a. N. H. Søb og Hal Koch, fungerede også som præster; men kun lejlighedsvis. År efter år, talrige helligdage, forkyndte Skydsgaard alvorligt og oplukken- de for en stor menighed i sin kirke. Talrige teologiske studenter flok- kedes dér, og blev dybt præget af ham i deres præstegerning.

Det eksistentielle
drama

Skydsgaard var en sprogets mester. Kunstnerisk begavet med et meget personligt sprog, der mister klang i referatet. Hans udtryks- fulde stemme gav ham en egen udstråling, der var langt fra det agi- tatoriske. Han var ikke appellerende som Ricard og Brodersen, pole- misk som Geismar, abstrakt som Olesen Larsen. På en helt anden måde end de fire nævnte indrog han søndagens tekster i sine prædi-

kenes, uden at forfalde til skrivebordseksegese - ordet er personlig tiltale. Hertil må bemærkes, at han ikke énsidigt lagde vægten på prædikenen, men betragtede gudstjenesten som en helhed, hvorfor man noterer sig hans understregning af liturgi og sakramenter.

Skydsgaard var dogmatikprofessor og sommetider forudsatte han (der nok vidste at tale jævnt), at folk gjorde en indsats for at forstå ham, f.eks. når han skildrede Kristi stedfortrædende lidelse og hans opstandelse. Dog forfaldt han aldrig til rettroenhedens postulater. Evangeliet var for ham et eksistentielt drama, bundet til det bibelske budskab, sket i fortiden, lige aktuelt. Forkyndelsen af Kristi gerning for os sattes ind i en bred sammenhæng. Man kan kende en prædikant (og hans tid) på hvilke salmedigtere, teologer og forfattere vedkommende citerer. Til hans hyppige salmevalg hørte: "Der er en vej", "Som tørstige hjort", "Gud Helligånd, vor igenføder". Ofte anvendtes Augustin, Luther, Kierkegaard, Grundtvig, Dostojevski, Bonhoeffer. Også moderne marxister, nye film og katolske bøger kunne inddrages i prædikener. Men aldrig blev der holdt samtidsforedrag. Den politiske samfundsdebat berørte han kun sporadisk. Et hovedpunkt var Kristi kærlige solidaritet med de usle, de udstødte, de ikke regnede, "med os, med tarvelige og onde".

Jesus Kristus vil befri mennesker til en ny virkelighed, hørte man. Det sker gennem syndernes forladelse og budet om kærlighed mennesker imellem. Til vores eksistens hører, at vi vil gøre os selv til tilværelsens egoistiske centrum. Derfor kaldte Skydsgaard til omvendelse. "Er København en by i bod", kunne det ængstet lyde fra prædikestolen. Og vel vidste han, at mennesket er skabt i Guds billede, og at Gud har givet os det privilegium at kunne sige *jeg*; men denne værdighed beskriver han også som vores værste fjende. For som vi er, skal vi udlevere os til Gud og næsten. Det er os ikke muligt. Men trods vores svigten modtager Gud os som sine børn. Vi, der er i dybet, oprejses ved Guds kraft. Uagtet Skydsgaard skildrede virkeligheden med dens umenneskelighed, sygdomme, storby-slum og miljøødelæggelse, var han ikke i tvivl om Guds rige i Jesus er til stede som en fest og glæde midt i vores afmagt. Vi takker Gud, som redder os i Kristus. Vores tak formidles i den gudstjenestefejrende menighed. Guds kirke er splittet, men i Jesus navn skal vi virke for kirkens enhed. Folkekirkens situation kunne forurolige Skydsgaard. Den var ham for for tavs og ubevægelig. Menigheden burde ganske naturligt bede til Gud om frelse for denne jord. Skydsgaard, der sjælesørgerisk talte dybtborende til den enkelte tilhører, følte sig helt som et medlem af kirkefællesskabet. Men et særkende for ham var, at den følelse gik ud over sognemenigheden og Danmarks grænser og blev af global karakter.

Kirkefællesskabet

Sådan fremstår disse fem, meget betydelige prædikanter for en nutidig betragter. Frapperende er det at læse dem i deres overmåde forkyndelsesmæssige forskellighed. Det er f.eks. ikke selvklart, at Ricard og Olesen Larsen havde samme religion. Er forskelligheden lige så stor hos nutidens forkyndere?

Olfert Ricard, død 1929, er en af de mest forgudede og forkætrede skikkelser i moderne dansk kirkehistorie.

Han var chefideolog og organisator af KFUMs ungdomsbvægelse i slutningen af 1800-tallet.

Som prædikant trak han store tilhørerskarer, først i Sct. Johannes Kirke på Nørrebro, som var for lille, og siden i Garnisons Kirke i City, som også blev for lille.

Han var kulturåben og efter sin tids målestok en meget moderne mand. F.eks. påbegyndte han radiotransmissioner af sine gudstjenester i 1925 på trods af biskop Ostenfelds energiske modstand. Det radiobårne Guds Ord var aldrig hørt før.

Hans bøger kom i kæmpeoplæg, specielt bogen "Ungdomsliv", som lå på næsten ethvert konfirmandgavebord helt frem til anden verdenskrig.

Der kommer stadig folk i Garnisons Kirke, som taler varmt om ham og fortæller, hvordan han kunne tale direkte til den enkelte, netop midt i den store menighed. Olfert Ricard mestrede massekommunikation på et højt niveau.

Angrebene på Ricard satte ind efter 1920. Første verdenskrig ændrede ved den teologiske refleksion. Ricards kulturoptimisme, hans idealitet, fromhedstype og renhedsdyrkelse blev kritiseret som forloren. Og netop fordi han var så betydelig en person, blev han Prügelknabe for en hel eftertid i kirkeligt regi - og øgenavnet "Skrækkelige Olfert" blev en væsentlig del af hans eftermæle.

Hans prædikant- og skribentvirksomhed blev karakteriseret som overfladisk og hans bøger udlagt til almindelig foragt. Berømte er de "kolde afvaskninger", som alle havde hørt om fra "Ungdomsliv". Foragten blev til det skæve smil.

Busten af ham står uden for Garnisons kirkes hovedindgang i kirkeens længdeakse. En magtfuld placering. Han blev sin periode. Men næppe mere.

Gunner Engberg og den københavnske ungdomsbevægelse

af provst Jens Arendt

To bevægelser betød mere for det stift, som fik form for 75 år siden end noget andet. Det er Kirkefondet og ungdomsbevægelsen, først og fremmest KFUM og KFUK.

Ungdoms-
bevægelsen

KFUM er i sit væsen og oprindelse *international og interkonfessionel*, selv om organisationen herhjemme i det væsentligste har været tilknyttet den lutherske folkekirke. Trosgrundlaget er det såkaldte Pariserbasis fra 1855: "Jeg bekender Jesus Kristus som min Herre og frelser". Det internationale og økumeniske fremgår også af KFUM's logo med de fem verdensdele og ordene på latin om, at de alle må være ét.

Foreningen blev grundlagt i London i 1844. Som en økumenisk bevægelse var den ved dette århundredes begyndelse mere interesseret i de handlinger, som kan sammenføje, end i dogmatiske forskelle, som kan skille. Jesus blev mere et forbillede til efterfølgelse end forsoneren. Jesus er idealskikkelsen, som kommer til at stå levende for den, som studerer hans liv og gerning. Jesus er, som i den angelsaksiske digtning eller de tidlige romanske krucifikser, høvdingen, som hans mænd får lov at følge, mere end han er den, som forsoner mennesket med Gud. Det er mere opstandelsen end det er korset, som står i centrum. "En, to, tre, fire, fem, seks, det ser grufuldt ud, men til syvende og sidst; Jesus sejrede".

Ungdomsbevægelsen var i tiden før første verdenskrig også *optimistisk og romantisk forventningsfuld*. Man mente at tusindårsriget stod for døren; at man var på vej fra irreligiøsitet mod det synlige, at Kristus er konge. Som der hedder i en fri gendigtning af den engelske digter William Blake: "Til bøn og arbejde hver en mand! / Til vi får bygt Jerusalem / i dette lille grønne land". Guds riges tanker skal virkeliggøres i folket. Eller som Robert P. Wilder sagde i 1892: "Alle skal gå til alle. Det gælder hele verdens evangelisation i dette slægtled". Denne drømmende optimisme fik sit grundskud ved udbruddet af 1. Verdenskrig. Ved 25 året for dannelsen af den kristelige studenterbevægelse i 1917 må stud. teol. Johannes Larsen konstatere, at "studenterbevægelsen blev ingen sejr". Og Olfert Ricard, præst ved Garnisonskirken, må ved sit livs afslutning sukke, at "det blev aldrig som før 1914".

I virkeligheden kan man altså sige, at KFUM's storhedstid i Danmark varer kun knap tyve år, fra Ricard i 1895 bliver leder af ungdomsafdelingen og til verdenskrigens udbrud. Derfor kan Ricard også sige om sig selv i 1904 ved en fest på KFUM's borg, at han er

kommet i den rette tid til rette plads, at han har fundet forståelse i sin samtid, og han har haft Guds velsignelse i sin gerning.

KFUM var med sit enkle bekendelsesgrundlag *åben for alle*. Bevægelsen henvendte sig til smedelærlinge og latinskoleelever, studerende og kontorister. Og efter første verdenskrigs udbrud også til soldaterne, de indkaldte soldater herhjemme og på fronten ude i Europa. 1914-18 blev der rejst over 30 soldaterhjem herhjemme. På den anden side fandtes der også en elitær menneskeopfattelse og en *dyrkelse af personligheden*. Lederne var "de stærke kristne". Jesus var høvdingen, som hans mænd følger. Der var en dyrkelse af ungdommen og dens muligheder. Retfærdiggørelsen sattes til dels i skygge af Helliggørelsen, og det skabte dermed også et modsætningsforhold til Indre Mission. Her ønskede man ikke blandt de omvendte en splittelse mellem to slags kristne; de almindelige, og dem med et større mål af åndsfulde.

Endelig skal det også nævnes, at KFUM i København var, som Københavns Indre Mission, mere kulturåben end KFUM's 13-1400 afdelinger på landet. De bedste foredragsholdere og kongelige skuespillere optrådte i KFUM's borg (indviet 15. maj 1900).

I virkeligheden er der meget den tidlige ungdomsbevægelse har fælles med den grundtvigske bevægelse. Det gælder fascinationen af den kristne angelsaksiske litteratur. Og i det hele taget af det, som kommer vestfra. Det var også på baggrund af sin første Englandsrejse, at Grundvig fik sit folkelige gennembrud. Også han var fascineret af de handlingsorienterede englændere. Også højskolegrundtvigianismen havde de romantiske fremtidsforventninger, og sangen "Jeg har båret lærkens vinge" var lige populær begge steder.

Den københavnske ungdomsbevægelses mest betydningsfulde leder ved siden af Olfert Ricard var *Gunner Engberg* (1882-1951). Hans udgangspunkt var et grundtvigsk præstehjem i Vestjylland, men hans væsentligste virke lå i Hovedstaden.

Han blev i 1903 leder af KFUM's ungdomsafdeling (UA) og efter at han var blevet teologisk kandidat i 1909 sekretær (fra 1914 generalsekretær) i Københavns KFUM. I årene 1921-25 var han sognepræst på Strynø. Men i årene 1925-32 vendte han tilbage som KFUM's generalsekretær. Derfor var han præst først ved Holmens kirke og senere ved Kastelskirken, hvorfra han i 1944 vendte tilbage til Strynø, hvor præstegerningen blev afsluttet i 1948.

Fra sit hjem overtog Engberg evnen til at sammentænke det folkelige og det kristelige. Olfert Ricard siger i en tale ved Engbergs 10 års jubilæum 1919: "At den ideale sekretær må gerne udgå fra et grundtvigsk hjem; det kan hjælpe ham til at blive med begge sine ben både i det oprindeligt danske og i det dybeste kristelige".

For Engberg var forholdet til det grundtvigske en anfægtelse. Det

var en arv, som han hele tiden skulle klargøre sig overfor, meget mere end i forholdet til Indre Mission.

Korrespondancen mellem Engberg og hans far Harald Laurits Engberg, viser for det første faderens bekymring for sønnens hektiske arbejdsliv med sene aftener, rejser og uden afspænding ved legemligt arbejde. For det andet er den gamle bedrøvet over, at det lutherske og det grundtvigske er trådt tilbage for en kristendom, som faderen så som en nedskrivning. Da Harald Engberg havde læst Ricards "Ungdomsliv" skrev han: "Mig synes, at kristendommen er mest kun en støtte for moralen".

Gunner Engberg var aktivist. Han mente ikke, at Luther havde ret i sin forklaring til Fadervors tredje bøn. "Guds rige kommer vel uden vor hjælp". Martha og Maria hørte sammen i Guds rige.

Gunner Engberg er i samtalen med sin far overbevist om sit særlige kald, og han prøver at forklare, hvor storbyen har sine særlige menneskelige forudsætninger: "Sæden skulle tilpasses jordbunden".

Forgreninger
i ungdoms-
bevægelsen

Engberg bliver engageret i ungdomsbevægelsen som latinskoleelev sidst i 1890'erne, da Olfert Ricard er blevet leder af KFUM's ungdomsafdeling. Som ung realist er han med til at få de gymnasiastmøder i gang, som finder sted i Bredgade 41 hos grev Moltke, kronprinsens (den senere Christian X) hofchef. 4. november 1897 afholdes det første møde. Gymnasiastmøderne udvikler sig til organisationen *Danmarks Kristelige Gymnasiastbevægelse*. Denne organisation er den første af de mange forgreninger, som KFUM ved Engbergs mellemkomst får i de følgende år. Af andre kan nævnes KFUM's seminarium i Jonstrup, KFUM's idrætsarbejde og arbejdet for arbejdsløse. Inspirationen til KFUM-spejderne fik Engberg på en Englandsrejse som nybagt kandidat i 1909. *Soldaterhjemmene* omtales nedenfor.

Her viser han, som forgængeren Ricard, også store evner som "fundraiser" den, der skaffer penge til veje. Også i den retning er ungdomsbevægelsen inspireret fra vest (Amerika). Det klassisk danske er, siger han, "at man vil se, om det kan bære. Man vil begynde i det små". "Folk finder ikke på noget nyt, undtagen, når de er i pengetrang". Han henviser også til "kappelysten i de angelsaksiske lande".

Offerviljen var nok størst i kredse uden for Hovedstaden, blandt missionsfolkene, "de hellige på landet". Dette udtryk betragtedes som en hædersbetegnelse. Det må også bemærkes, at KFUM i Danmark - i modsætning til forholdene i udlandet - på mange måder var en landsbybevægelse, og indtil for få år siden de fleste steder fungerede som Indre Missions ungdomsarbejde.

I øvrigt stod det danske KFUM i forholdet til udlandet som en klart kristelig bevægelse. Engberg udtrykker sin glæde og stolthed

ved at være dansk, også når han deltog i mange internationale konferencer. "Verdensbevægelsen vidste, hvor de havde os i kristelig henseende".

Det ejendommelige ved Engberg er, at han ikke mister sine drømme, selv om KFUM's storhed er ved at være forbi, da han bliver generalsekretær. Han går som ung ind i et arbejde, hvis grundlag er en optimistisk, romantisk, apokalyptisk vision om den store forvandling. Efter 1. Verdenskrig er KFUM og alle dens underafdelinger stadig den førende kristne ungdomsbevægelse. Men i Engbergs sidste år er det blot en kristelig ungdomsforening mellem andre.

Selv da han er slidt op, siger han: "De mænd Ricard, Mott, Wilder trådte sporene; vi andre gik i dem i en ny tid, som nu synes forunderlig fjern! Men vi kommer aldrig helt uden for hine første dages tryllekreds; ønsker det heller ikke". "De unge skal se syner, og de gamle drømme drømme".

Ungdomsbevægelsen kom til at stå for skud blandt andet fra *Tidehverv*, hvis ledere selv var udgået fra den. Når Ricard taler om ungdomsbevægelsen som en indbydelse til noget stort og herligt, så talte tidehvervsfolkene om en Gud, der ikke vil bruges, ikke engang til at frelse menneskeliv, men er en fortærende ild. "Vi har fået mod til ikke at lade, som om vi er bedre end vi er" sagde en af dem på et sommermøde, hvorfra man traditionen tro skulle vende fornyede hjem. Engberg prøvede at imødegå Tidehvervs kritik blandt andet med skriftet: "Den nye retning i dens angreb på Ungdomsarbejdet og Indre Mission" (1928).

I øvrigt betød Finlandskrigen og besættelsestiden, at Tidehvervs angreb tog af. Det var Gunner Engberg, som i 1939-40 organiserede den danske feltpræstetjeneste i Finland. Og det var tidehvervsmanden Harald Sandbæk, som efterfulgte ham.

Ungdomsbevægelsens slægtled havde opdaget religionspsykologien. Derfor blev den også angrebet af *Indre Mission* for at bruge for meget tid på at åbne menneskers øre, og for lidt tid på at forkynde ordet.

De fjender, som kommer fra ens egne rækker, er dem, der tapper livsmødet. Men man må ikke glemme, at den egentlige fjende, især i de tidlige år, var den såkaldte kulturradikalisme.

Det, som for andre bliver udgangspunktet for teologiske overvejelser og blegnede drømme, bliver for Engberg en anledning til arbejde. Han skriver om 1. verdenskrigs udbrud 1. august 1914. "Den nye situation åbnede uanede arbejdsmuligheder i soldaterhjem og krigsfangelejr". Det gav anledning til, at der blev bygget soldaterhjem i Danmark. Det europæiske hovedkvarter for forsendelse af pakker til

Kritik

Soldaterhjem

krigsfangelejrene forblev i København under hele krigen. 12 danske sekretærer i krigsfangelejre.

Han viste også sin praktiske holdning her. Han fortæller, hvordan han så en "fornem dame stå mellem to store kedler, én med kaffe og én med te. Hun skænkede og 150 eller 200 mænd stod og ventede på at få noget. De bageste skubbede ikke på og trængte sig ikke frem, men ventede, til deres tur kom. De var våde og frøs, og en af disse hæsblæsende prædikanter kom hen og sagde: "Frue, stop et øjeblik og put et ord ind om Jesus. Her er en udmærket lejlighed". "Jamen de er våde og trætte", svarede hun, "lad mig give dem noget varmt, så hurtigt jeg kan". "Men lad os putte et ord ind om Jesus", plagede han igen. Så råbte en lyshåret soldat: "Hun putter Jesus i kaffen, kammerat".

"Det er hvad jeg mener, når jeg siger, vi skal have Jesus ind i hver smule af dagens arbejde".

Engberg lovpriste hjemlivet og fik 9 børn i sit ægteskab med Elisabeth Christensen. Han har skrevet om hjemliv i tre bøger. Den bedste af dem "Hylden blomstrer" er typisk nok skrevet på Atlanterhavet. Men som han også sagde: "Hjem kommer man kun ved at komme hjemmefra". Den store familie så ham i en årrække kun sjældent.

I 1944, hvor Engberg vendte tilbage til Strynø, nu som en udslidt mand, og 20 år efter at han var blevet KFUM's generalsekretær, fortæller han om et syn: Han ser apostlene, 5 mænd - apostlene Peter, Andreas, Matthæus, Johannes og Paulus. De sidder på bjergskråningen med udsigt over Genesareth sø. Det er tyve år efter den første pinsedag. *Arbejdet har taget hårdt på dem.* De er trætte. De vil gerne tilbringe deres sidste år under mere ordene forhold. Peter fortæller om hvordan "min hustru har været mageløs; hun har jo næsten været alene om opdragelsen, mens børnene var små; jeg var jo så meget hjemmefra, mens mesteren var hos os, og endnu mere i de mange år siden, men nu er der kommet sådan en længsel efter at være hos dem, hvor jeg endnu er frisk..... Når Gud har givet mig de børn, synes jeg, at jeg har lov til at være sammen med dem. Jeg har jo måtte narre dem for så meget, siden de var små. De har jo aldrig vidst, når de havde deres Far hjemme". Men det ender med, at Andreas får dem til at vende tilbage til apostelgerningen, idet han siger: "Hvis vi skal blive ved at bede om, at andre mænd må stå op og forlade alt og følge ham - kan vi så selv gøre det mindre".

Hvor Ricard i højere grad blev mere ortodoks og hans kirkelige ambitioner mere traditionelle, holder Engberg fast i visionerne. Selv i 1944, hvor han forlader Kastelskirken for at virke sine sidste år på Strynø, siger han: "Det er vigtigt for menneskelivet, at det i de senere år bliver ført i overensstemmelse med den Ånd, der mægtigt omsuste os i de unge dage".

Der eksisterer ikke sådan noget som objektiv historieskrivning. Vi mennesker er altid en del af den historie vi beskriver. Det gælder også, selv om det kun drejer sig om en kort artikel. Her til sidst skal jeg også afsløre, at Gunner Engberg er min morfar, som jeg kun mødte en enkelt gang som fireårig, nogle få måneder før han døde. Jeg genså mine morforældres grav på Strynø kirkegård denne sommer. Gravstenen er taget fra præstegårdshaven lige bag ved graven. På stenen står indskriften: "Gud lade os alle mødes glad, og ingen af vore savne!" (DDS 639,6).

Til sidst

Personer omtalt ovenfor:

Olfert Ricard. 1872-79. 1896-1908 KFUM-sekretær, heraf 1902-1905 generalsekretær. Derefter til sin død præst ved Garnisonskirken.

William Blake. 1757-1827. Engelsk digter.

John R. Mott. 1865-1955. Det internationale KFUM's generalsekretær for studenterarbejdet.

Robert P. Wilder. 1863-1938. Missionær. KFUM-mand fra Princeton. Drivkraft i Studenterfrivillighedsbevægelsen, hvis formål var Ydre Mission.

Helligsted på Nørrebro

af sognepræst Anne Braad

Vi har snart haft Stefanskirken åben i seks år. Og mens det vel i begyndelsen internt blev betraget som et eksperiment, der skulle undersøge behovet, så har det efterhånden vist sig, at kirken skal være åben, for at der overhovedet er mening i at have den. Det tror jeg, at alle kirkens ansatte ville sige, og det er fra begyndelsen blevet udtrykt af den lokale befolkning, ikke bare af dem, der kommer i kirken, men i lige så høj grad af dem, der ikke bruger tilbuddet: "Hvor er det dog dejligt, at I har kirken åben", siger folk, når man møder dem i Netto..... "Ja, jeg har ikke selv været derovre endnu, men når jeg en dag får tid, så kigger jeg lige ind". Og måske bliver det aldrig til noget, men jeg er overbevist om, at hvis vi i dag lukkede dørene igen, så ville folk reagere nogenlunde som, hvis Nørrebroparken eller Assistens Kirkegård pludselig forsvandt. For det er åbenbart sådan kirken virker: som et rekreativt område, som et helle og et stykke grønhed midt i larmen og svineriet, og som et sted det ville være rart at komme, hvis man en dag kunne få taget sig sammen til det.

Og måske hænger den megen tilfredshed med arrangementet også sammen med en fornemmelse af, at "der bliver gjort noget", at vi får noget for kirkeskatten, og at præsterne ikke kan bestemme det hele, for hvad ligner det f.eks. at man skal vente i halvtreds år, før man kan komme ind og se det sted, hvor man selv engang blev døbt! En påfaldende mængde af kirkens nærmeste naboer gav således i begyndelsen udtryk for, at de aldrig havde været inde i kirken, selv om de altid havde ønsket det, fordi de altså ikke kunne holde ud at være med til alt det der om søndagen. Og jeg tror ikke reaktionen siger noget om specielt Stefanskirkens naboer eller gudstjenester, men jeg tror, at københavnere - og måske danskere? - elsker kirker i nogenlunde samme grad, som de hader - eller frygter? - præster. - Og det er naturligvis dumt af folk, at de har det sådan, ingen tvivl om det! Men det er alligevel endnu dummere, hvis man ikke tager bestik af situationen og forsøger at udnytte den i stedet for at stampes imod den.

Tænd et lys

For folk vil jo gerne være gode. Og da det er så svært i praksis, så kan man da i hvert fald altid gå ind i kirken og tænde et lys. Så har man da i det mindste vist sin gode vilje. "Tænd et lys, det hjælper", har vi skrevet på sandwich-skiltet udenfor på pladsen mod Nørrebrogade, og det hjælper virkelig. For der kommer tusinde kroner ind om måneden til Folkekirkens Nødhjælp, selv om vi aldrig eksplicit har sat pris på lysene, som folk sætter i stagen.

Og det gode ved folk på Nørrebro, det er, at de generelt er så

dårlige til at skjule, hvordan de tænker: Nu har jeg lige været inde og tænde et lys, kan jeg så ikke låne hundrede kroner til på fredag? Sådan et spørgsmål ville man jo ikke finde på at stille til kirkevagten, hvis man kunne finde ud af, at gøre sig bedre, end man er. Og selv hos dem, som er lidt smartere til det, er der alligevel tegn, som afslører tankegangen bag offerhandlingen. Samkvemsfædre f.eks., som føler sig skyldige og skamfulde i forhold til de børn, som de ikke har til daglig, gør ofte et stort nummer ud af at fortælle dem, - sådan så vi andre også uundgåeligt hører det! - hvor betydningsfuldt det er, at man tænder et lys og ønsker noget godt imens. Og når folk har været inde og markere deres forældres fødselsdag eller dødsdag, så viser deres ansigtsudtryk, når de indvier os i begivenheden, at de dermed vistnok fik rettet op på et forhold, som længe har tynget til den forkerte side. Eller når en har været hos lægen og skal vente på svar på en laboratorieprøve, så kan der nå at blive tændt mange lys i den tid, det varer, inden resultatet foreligger. Men det sker på den anden side også, at en glædesstrålende, vordende bedstemor kommer og skal have fyldt hele stagen, fordi hun lige har fået at vide, at det bliver tvillinger. Og ved højmessens om søndagen tænder selv de trofaste kirkegængere sig først lige et lys inden det begynder.

Lysestagen (som i øvrigt er hjemmelavet og fremstillet af en granitsten, skænket til formålet af Københavns kommune) er simpelt hen meget populær og givetvis den åbne kirkes største attraktion. Og vi har aldrig haft nogen intern diskussion om, hvorvidt det nu er en god ide, at give folk lov til at tænde et lys for hyggens og himmerigets skyld. Udefra er der fra tid til anden blevet stillet spørgsmål, fordi kirkens navn sammen med lysestagen kan vække tvivl om konfessionen, men ingen har endnu vist tegn på ængstelse i deres lutherske samvittighed. - Det lader altså ikke til at være noget problem for almindeligt dødelige.

Men der kan godt være noget om, at folk imiterer en adfærd, som de har set i fjernsynet. For de gør meget, som i begyndelsen virkede fremmedartet og ubehageligt. På mig! Jeg skyndte mig diskret at lukke døren til præsteværelset, når jeg derfra ikke kunne undgå at se mennesker, der lå på knæfaldet med hovedet dybt begravet i hænderne. Og når de slog korsets tegn og nejede straks de kom inden for døren, syntes jeg i starten også, at det var meget pinligt.... Nu har jeg lært, at sådan noget er helt almindeligt og at blufærdigheden ikke længere er, hvad den har været. Bortset fra at den stadig virker hos de fleste af de børn, som kommer uden at være ledsaget af voksne: Pigerne fniser og tager tilløb mange gange inden de overhovedet kommer helt ind i kirken, og særligt benovede, dødsensalvorlige - og meget rørende - er de to drenge, som vi ofte får besøg af, og som altid spørger meget lavmælt, om de må gå helt op og bede?

Ro

Men det er kun få af de mennesker, som bruger kirken til bøn og andægtighed, som vi nogensinde taler med. De fleste passer i udpræget grad sig selv, og de har ligesom en aura omkring sig, der markerer den ønskede afstand. De repræsenterer alle aldersgrupper og sociale typer, men der er flest unge og yngre, dvs. under halvtreds. Nogle få af dem kommer vi til at kende af udseende, fordi de kommer hver dag på det samme tidspunkt i en kortere periode - eller i flere år, men vi ved typisk ikke andet om dem end det udvortes.

For et års tid siden lavede filminstruktøren Anne Hjort imidlertid en lille reportagefilm om "Den åbne kirke" (den blev vist i fjernsynet i påsken 97), og vi fik derigennem lejlighed til at høre, hvad nogle af vores faste "kunder" kan angive som begrundelse for at de kommer her: for at finde ro, for at blive fri for (døds)angst, for at få tilgivelse, for at bede om hjælp, ect. etc., og det fremgik af tonen i de beredvilige svar, at der hos alle adspurgte, var tale om noget helt selvfølgeligt, ligefremt og troskyldigt. Men der er praktisk taget ingen af hverdagens andagtssøgende, der også går i kirke om søndagen, eller som gør brug af de iscenesatte andagter med gejstlig medvirken, som vi har hver dag klokken tolv. Hvordan kan det være? En af de interviewede i filmen giver måske en slags svar, for på spørgsmålet, om han kan finde det, som han søger i kirken, andre steder, lyder det: "Ja, i skovene - og lidt på biblioteket". Det er altså formentlig først og fremmest mangelen på natur, stilhed og indre ro, som gør storbyens kirkerum attraktivt til fordybelse og andagt, og jo mere ægte skovensomhed, der findes i et lokalområde, jo mindre behov vil der derfor formentlig være for den erstatning, som folkekirken kan levere ved at holde mund og lade folk være.

Hellighed Men kan det gå an at stille rummet betingelsesløst til rådighed og lade folk indrette deres bolig helt privat og efter deres eget hoved? Og kan det - navnlig - gå i længden? Nej, det kan det desværre ikke. For som kritikkerne af Jørgen I. Jensens "Den fjerne kirke" rigtigt har fremført, så gælder det også "Den åbne kirke", at den står og falder med det nære og lukkede. Stefanskirken ville hurtigt miste enhver tiltrækningskraft på både turister, andagtssøgende og lystændere, hvis vi f.eks. forestillede os, at vi gjorde den til en "funktionskirke" med åbenhed som speciale. Attraktionen ved rummet ligger i dets hellighed. I at kirken danner ramme om ubetvivleligt hellige handlinger, hvor alt foregår fuldkommen lovmæssigt og traditionelt, og sådan så kun "de hellige" kan holde ud at være med til det! For med sin private brug af kirken ønsker man jo altid - bevidst eller ubevidst - at distancere sig lidt fra nogle, som man opfatter som "de rigtige", de rigtige kristne, de rigtigt troende, de rigtigt fromme, eller måske bare de rigtige hyklere? Jeg kan ikke dokumentere, at

der er denneher "alternative" selvbevidsthed knyttet til hverdagsbrugen af kirkerummet, men det er ikke desto mindre min faste overbevisning, at det forholder sig sådan. Og det beklagelige er jo, at hvis vi ikke kan få de alternative og åbne til at opfatte sig som "menighed", så har vi i længden ikke andet end bygningerne og de fastansatte at gøre godt med, og den situation gør allerede nu i realiteten ondt mange steder, som bekendt.

Men spørgsmålet er på den anden side, om gudstjenesten og de gudstjenestefejrende er konstituerende for menighedsbegrebet. Eller om den nære kirke kan opstå og forefindes også der, hvor man bare sidder og snakker på kirkens grund? Den begrebsmæssige afklaring er jeg ikke i stand til at levere, men det har i hvert fald vist sig, at kirken som rum og som virksomhed under visse betingelser er særdeles velegnet til at danne rammen om et fællesskab, som for dem, det inddrager, er lige så godt som livets vand og det daglige brød. De "visse betingelser", som er opfyldt hos os, har at gøre med kirkens centrale geografiske placering - sognets beboere kan praktisk taget ikke undgå at passere kirken, når de skal købe ind på Nørrebrogade - og at de mennesker, der udgør kirkens faste og lønnede tjenerskab også i praksis er indstillet på at yde en indsats, som ligger udover, hvad der kræves ifølge regulativer og sædvaner.

For det er dem, der har ansvaret for kirken, når den er åben - det er informationsmedarbejderen og kirketjeneren - som er grundstammen i det daglige fællesskab af folk, som lægger vejen forbi, fordi de ved, at der altid foregår noget, som man kan være med i: en stor bisættelse, hvor man kan hjælpe til med blomsterne, et besøg fra en uddannelsesinstitution, en filmoptagelse, en koncertprøve, eller en gudstjeneste, hvor folk i rullestol skal køres til og fra. Foruden naturligvis den elementære bevogtningsopgave og arbejdet med at hænge plakater op, pakke julepynten ned og luge i haven om sommeren. Vi har opøvet en stor opfindsomhed, når det gælder anvendelsen af ledig arbejdskraft, og det, som de såkaldte Væresteder jo typisk mangler, og som gør, at de kun tiltrækker mennesker med udtalt underskud på alle ressourcer, det er jo lige præcis: En virksomhed, noget objektivt foregående, som man kan være med i, så man slipper for bare at skulle *være*.

Og i vidt omfang ligner det samvær, som om vinteren finder sted i kirkens minimale informationskontor og om sommeren på pladsen foran kirken, den slags back-stage-miljøer, som man endnu kan finde hos de små handlende og håndværkere her på Nørrebro. Der er f.eks. en gammel skomager i Søllerødgade, som egentlig længe har været rede til at afstå sin forretning, men som han siger: Hvor skal de så gå hen alle dem, der plejer at komme og underholde mig, mens jeg arbejder?

Men det præger naturligvis de samtaler og diskussioner, som foregår her, at vores "virksomhed" ikke består i skoforsåling, men i noget, som netop altid kan diskuteres og hvor det er vigtigt for produkt og produktudvikling, at så mange synspunkter som muligt bliver hørt og efterprøvet i praksis. Det er her som andre steder ganske vist præsterne, der har det sidste ord, men der går altid mange ord forud for det sidste, og mange af vores menighedsrådsmedlemmer, ansatte og frivillige har et kritisk og vågent blik for de dårlige vaner og blinde pletter, der har tendens til at bestemme praksis i alle gamle, offentlige institutioner. Det giver anledning til en uhyre frugtbar, fortløbende samtale om praktisk taget alt, hvad der har med kirkens indre liv og ydre manifestationer at gøre, og det er ud af dette daglige forum for menigsfuldt tidsfordriv, at der fra tid til anden er sprunget happenings, udstillinger og kreationer, som har kunnet fornøje og forarge, ikke bare den lokale befolkning, men også den fjerne forbipasserende kirke, så der - ifølge oplysninger fra HT-chaufførerne - ligefrem kan være teologisk diskussion i bussen helt ind til Rådshuspladsen.

Konfrontation Men det vigtigste ved det menighedsliv, som finder sted i den åbne kirke, det er konfrontationen med døden og kisterne..... både de konkrete, hvide kister, og alle de dårekister, som skvulper rundt i farvandet, og som ingen pæne mennesker frivilligt støder ind i. Døden må man nemlig kunne tåle at være i kontakt med - om ikke andet, så gennem synet - for at kunne arbejde som frivillig kirkevagt og for at have sin gang i kirken. Og for mange er det svært i begyndelsen, og derfor naturligvis så meget desto større en sejr, når de har vænnet sig til det. For megen diffus angst og narcissistisk selvoptagenhed hænger jo snævert sammen med forholdet til døden - eller rettere manglen på samme - og det har en øjeblikkelig helbredende virkning på megen psykisk dårligdom at være i et miljø, hvor man nøgternt og professionelt omgås tilværelsens største og farligste uhyrer. Dertil hører - foruden døden - naturligvis alle former for synlig *synd*, og som de fleste præster vel selv har erfaret fra deres karrieres begyndelse, så er der pokker til forskel på at kende en forbryder ved navn og at læse om typen i avisen.

Vi har, som alle andre københavnske kirker, et stort klientel af stofmisbrugere og småforbrydere på evig jagt efter alt, hvad der kan omsættes. Men når vi hidtil helt har undgået hærværk f.eks. og kun været udsat for få tyverier, så skyldes det, tror jeg, at vi har kunnet udsende et signal om, at kirken ikke er en anonym offentlig institution, men et hjemsted for en bestemt personkreds, som er i stand til at møde enhver med den holdning, som vedkommende selv indbyder til. Og det er slet ikke nogen selvfølge - men til gengæld fuldkommen afgørende for, at åbenheden kan fungere i praksis - at det

lønnede og frivillige personale er i stand til at udvise den imødekommehed og autoritet, der gør, at alle kan føle sig velkomne og at ingen kan slippe afsted med at slå plat på den berømte kristne godtroenhed. Der er ingen opskrift på, hvordan det gøres, og jeg kan derfor egentlig ikke sige andet, end at jeg føler, vi fra begyndelsen har været begunstiget af meget held og adskillige lykkelige sammentræf, både når de gælder de mennesker, som har fået en varig tilknytning til kirken og når det gælder samarbejdet udadtil med de utallige forskellige organisationer, forretninger og projekter, som vi i tidens løb har haft kontakt med til løsning af konkrete opgaver.

Vi er altid blevet mødt med stor velvilje og nogle gange ligefrem udtalt glæde og overraskelse, når vi har bedt f.eks. forskellige arbejdsløshedsprojekter om at hjælpe os med mandskab og ekspertise - og måske skulle folkekirken generelt bede folk om lidt mere?

Men lad mig alligevel slutte med at understrege, at der ikke er noget som helst af det, der går af sig selv. For at få folk til at komme både til daglig og om søndagen skal der hele tiden arbejdes - og arbejdes på principielt samme måde som når de handlende dekorerer deres udstillingsvinduer. Hvis vi ikke hele tiden sørger for at der er liv og afveksling ud imod facaden - om det så bare drejer sig om f.eks. at skifte plakaten på sandwich-skiltet, så det får en anden farve end det havde i sidste uge - så kan vi med det samme mærke det på det dalende besøgstal. Og vi kan ikke regne med, at fordi vi i en sæson kan få folk til at komme til vores ugentlige tirsdags-aften arrangement, så går det også i den næste. Der er hele tiden noget i luften - modeluner eller åndelige fænomener? - som vi må have antennerne ude for at opfange, hvis ikke vi skal overlade det hele til den automatiske forstening og død. - "Men den kommer jo alligevel," er der nogle, der vil sige, og hvilken forskel gør det så, om Stefanskirken i nogle få år kæmpede for at skaffe sig en berettigelse? - Jeg ved det ikke, oprigtigt talt, men det føles grangiveligt som om den alligevel er der - forskellen.

Antenner

Mennesket anno 1997 jogger. Man løber alene. Man er tavs. Man er i naturen. Himlen er høj. Og vandet nær ved.

Det er en bevægelse. Den er indadvendt. Man prøver sig selv. Man udfordrer sig selv. Man slipper for at tænke. Man nøjes med pulsen og åndedrættet. Man mærker.

Mennesket mærker. Og løber.

Nogle spørger lidt sarkastisk: hvad løber du fra? - fra tiltjærede lunger og ophobede deller?

De fleste joggere har selvsagt ikke disse problemer, men løber for at være i fred.

Det er lidt uartigt at ville være i fred, især i disse tider, hvor alle bekymrer sig om det moderne menneskes ubodelige ensomhed, og fællesskaber på alle tænkelige niveauer faldbydes som erstatning.

Også i kirken.

Helligstedet er ikke nødvendigvis et konkret sted. Eller et fælles sted.

Helligstedet er i moderne forstand det sted, hvor man er alene. Og mærker, at man er til med sig selv. Og op mod noget større.

Hvor kan man være det?

Det kan kun den enkelte afgøre.

Men joggeren løber ikke ned ad Strøget.

Eller gennem Hovedbanegårdens store hal.

Han eller hun løber helst i åben natur og ser ikke andre. Naturen er storladent og mennesket kan mærke modstanden.

Andre søger ind i en kirke. Og synker indad. Rummet er som det tavse univers, storladent.

Også dét er en modstand.

Fagre nye verden?

eller folkekirkens elektroniske rum

interview med stud. teol. Hans-Henrik Børthy, systemudvikler ved Kirkefondet, ved Anne-Mette Graugaard

Den danske folkekirke står for mange i dette land som garanten for alt, hvad der hedder tradition og nedarvet kultur. Bryllupperne flourer som sjældent før. Kirke og romantik, eventyr, levende lys og blomster, de store højdepunkter i livet markeres i kirkerne. Er kirkerne ikke altid gamle, så er kirken alligevel i folks bevidsthed "et gammelt hus, står omend tårnene falde".

Hans-Henrik Børthy er teologistuderende, men samtidig udvikler han, som det hedder, computerprogrammer til anvendelse i den kirkelige verden. Spørgsmålet er nærliggende:

- Hvorledes kan moderne computerværktøj finde anvendelse i kirkens gamle institution?

Den skjulte elektronik

HNB: - Selv om man ikke umiddelbart tror det, så har kirkerne faktisk allerede længe været computeriserede. Kigger man rundt i sognets kirkebygning, vil man med stor sandsynlighed konstatere, at tårnur, klokkegangning og flere andre tidsfunktioner er styret af en computer eller en computerlignende indretning. Det samme gælder nogle steder varmeinstallationen og tyverialarmen.

Også i gudstjenesten optræder der computere og elektronik. Eksempler herpå er højttaler- og teleslyngeanlæg og de efterhånden meget almindelige elektroniske lysdæmpere, som henlægger kirkerummet i halvmørke under prædikenen.

Der findes i dag også en del orgler, som har elektronisk registrering. Det betyder, at organisten hjemmefra har kunnet finde den korrekte registrering på sit elektroniske orgel, indspille registreringen på en diskette, tage disketten med over i kirken og så under afspilning af den pågældende salmemelodi eller koral kunne få den registrering, som han under forberedelsen fandt bedst.

På kirkekontoret bliver menighedsrådets regnskab ofte ført på edb og brevene bliver skrevet på computer. Og der er vel heller ikke tvivl om, at mange præster bruger elektronisk tekstbehandling, når de skriver deres prædiken.

- Den anvendelse af computerteknologi i kirkens verden, du her beskriver, er jo som nogle rent tekniske hjælpefunktioner. Kan den nye teknologi også have betydning på det indholdsmæssige plan?

Statistikens anvendelse

HHB: - I allerhøjeste grad. Siden 1990 har vi i folkekirken haft de såkaldte sognestatistikker, dvs. statistisk materiale indsamlet om Danmarks lidt over 2100 sogne, på edb.

De blev til som resultatet af et samarbejde mellem Københavns Universitet, Kirkeministeriet, Kirkefondet og Danmarks Statistik. Det statistiske materiale indeholder oplysninger om sognets indbyggertal, aldersfordeling, medlemskab af folkekirken og antal af udmeldelser, fødte og døde, til- og fraflyttede, ind- og udvandrede, befolkningstallet for de 15 yngste årgange, husstands- og boligtyper, indkomstfordeling samt antal biler, stillingstyper, antal pensionister, studerende, arbejdsløse, erhvervsfordeling, pendling og antal kirkelige handlinger og sluttelig sognets areal.

En sådan papirudskrevet statistik fylder meget, rent faktisk 12.291 sider fordelt i 54 ringbind. Der findes 2 sæt, et i Kirkeministeriet og et på Københavns Universitet (Institut for systematisk teologi). Kirkefondet derimod fik ikke en udskrevet statistik, men fik i stedet oplysninger på diskette, og det gav mulighed for dels at lave sammentællinger på tværs, og dels at indlede en ny tidsalder, hvor man kun skriver de oplysninger ud, man aktuelt har behov for eller nøjes med at se tallene på skærmen.

Sognestatistikken blev forfinet og udviklet på baggrund af de detailede tal, der var til rådighed. Jeg havde selv fornøjelsen af at udvikle det første program: "Stifel", som med enkle tabeller og simpel grafik kunne vise sognets forskellige oplysninger, grupperet i den relevante sammenhæng.

I december 1996 modtog vi den tredje leverance af elektroniske tal fra Danmarks Statistik. Folkekirken er dermed i besiddelse af tal, der dækker alle danske sogne fra 1/1/90, 1/1/93 og 1/1/96. Og i 1996 blev tallene alene leveret på diskette til ministerium, universitetet og Kirkefondet.

Kirkefondets interesse i sognestatistikken er ikke i så høj grad det overordnede billede af landet, f.eks. at der i 1990 var 89,7 % af Danmarks befolkning, der var medlem af folkekirken, og i 1996 var 86,5%. Vores interesse er, at vi på baggrund af oplysninger fra statistikken kan hjælpe sognene med planlægning af deres aktiviteter: ældre-, børn-, indvandrer- osv. -arbejde. At vi i virkeligheden er i stand til at lave en transformation af de tørre tal tilbage til det kød og blod, der er deres basis, og derefter finde ud af hvordan man bedst bringer behov og ressourcer i overensstemmelse med hinanden. Der har vist sig stor interesse for sådanne sogneanalyser.

Fire sogne, Vollsmose sogn ved Odense, og Holmens sogn, Engshave sogn og Sct. Matthæus sogn i København har f.eks. slet ikke de samme behov, selv om deres medlemsprocent af folkekirken er den samme (68% i 1993): for den menneskelige baggrund for disse pro-

center er højst forskellig: I Holmens sogn bor der f.eks. 2.351 mennesker, og de er jo slet ikke af samme slags som de 10.978, der bor i Vollsmose sogn. Det finder man ud af ved at sammenholde de overordnede anonyme oplysninger, som man har fra sognestatistikken med hinanden og med de medlemslister som sognepræsten en gang om året kan rekvirere fra Indenrigsministeriet. Brugen af statistikken er afhængig af den synsvinkel, man anlægger. Fra stiftet eller provstiet er man interesseret i overordnede sammenlignelige tal, som f.eks. kan sige noget om behovet for præstestillinger, medens man i sognet er interesseret i menneskene bag tallene.

Man kan tale om, at samspillet mellem provsti og sogn er som en makro-tilstand og en mikro-tilstand, altså mellem egenskaber med store samlinger af mennesker og egenskaber ved det enkelte menneske. Alt efter på hvilket niveau eller i hvilken sammenhæng man indhenter oplysningerne i folkekirken, gælder det om at få så meget styr på sin information, at det, der i første omgang kan forekomme som spredte, rodede oplysninger, kan danne et mønster.

- Som systemudvikler af edb-systemer i folkekirken må du have nogle visioner om kirkens fremtidige brug af computere. Vil du fortælle os lidt herom?

Den elektroniske kirkebogsføring

HHB: - Det væsentligste og mest revolutionerende for kirken vil nok være, når det bliver en realitet med den bebudede elektroniske kirkebogsføring. Der arbejdes i øjeblikket alvorligt på at opbygge systemer hertil i ministeriet. Ministerialbogsføringen, som det rettelig hedder, har sin rod i det enevældige Danmark. Det var naturligvis ikke tilfældigt, at størstedelen af efterreformerisk civil- og militærregistrering blev foretaget af kirken. For ude i alle danske sogne sad der i kirkerne uddannede folk, der kunne læse og skrive. På den måde blev kirken magtfuld som den centrale instans, der registrerede alle dåb, ægteskaber og dødsfald. Denne traditionelle funktion skulle kirken gerne blive ved at have. Og muligheden er i vores elektroniske samfund, at de gamle håndførte kirkebøger opgives til fordel for kirkebøger på edb med centraladgang.

En anden og ganske spændende fornyelse er folkekirkens hjemmesider på internettet, som blev præsenteret for offentligheden i februar 1997. Her er skabt plads til, at alle danske sogne og kirkelige organisationer kan få deres egne oplysninger præsenteret på internettet. Disse hjemmesider kan f.eks. bruges til PR, som supplement el. alternativ til kirkeblade og medlemsblade. Og man kunne vel egentlig godt forestille sig en elektronisk kirkelig avis, som i døgndrift opdateredes, og hvor man således hele tiden kunne læse de sidste kirkelige nyheder.

Hjemmesider

Salmebogen

En elektronisk salmebog er også på vej. Der tales i denne tid meget om den nye salmebog. Statusrapporten fra salmebogscommissionen ligger allerede på internettet på folkekirkens egen hjemmeside og kan læses der. Når en ny salmebog en gang ved årtusindeskiftet ser dagens lys, så vil den ikke længere være den eneste bærer af salmeinformation. Salmer vil også kunne indlægges på edb. Når antallet af salmer ikke er begrænset til en fysisk publikation som en salmebog, kan man have en større samling af salmer såvel fra den autoriserede salmebog som fra tillægget- og sågar utrykte lokale bidrag, eksempelvis liggende på CD-rom. Man kan på denne måde let lave salmeblade til hver enkelt søndag, eller man kan endog vise salmerne kastet op på en storskærm i kirken.

Man kunne i realiteten gå endnu videre - til kirkens billeder. Her kunne man udskifte altertavlen med en storskærm, hvor der kunne vises alterbilleder, der passede til kirkeårets forskellige perikoper. Ud fra en luthersk synsvinkel ville det være god pædagogik således at kunne illustrere ordets forkyndelse.

I 1993 kom hele 1992-oversættelsen af bibelen som elektronisk bog og i februar 1997 kom den første opdaterede Windows-udgave, som i sin form bar præg af at den ikke længere var en traditionel bog, men var blevet en selvstændig publikation.

Der er i øjeblikket et forsøg i gang for såkaldt "superbrugere" af edb, hvor kommunikationen fra ministerium til stift og provstier går gennem den elektroniske post.

Kommunikationen i et sogn har hidtil bestået i det gammeldags håndbårne brev, telefon, telefax og så naturligvis den personlige kontakt.

Dette kunne nemt udvides til også at omfatte den elektroniske post, som har nogle klare fordele mht. hurtighed og prisbillighed. Det første forsøg på at binde et sogn sammen elektronisk blev foretaget af Kirkefondet i samarbejde med Kildevælds sogn i København i 1995, og det skete med det nystartede Diatel-system. Kordegn, præst, organist, menighedsrådsformand og menighedsråds-kasserer blev koblet sammen, således at de hver fik en elektronisk postadresse. En elektronisk postkasse fungerer på den måde, at ens computer ikke behøver at være tændt for at modtage andres information, f.eks. sender menighedsrådsformanden en besked til kordegnkontorets elektroniske postkasse. Kordegnen kan så hente oplysninger ved at ringe op via et modem til den elektroniske postkasse og tømme denne.

Bliver sognets elektroniske post yderligere udvidet til også at omfatte menighedsmedlemmer, kan sognet sammenbindes endnu bedre, og man kan forestille sig den situation som generalsekretæren i Kirkefondet, Kaj Bollmann, har ridset op, hvor søndagens

tekst sendes ud på internet og man interaktivt, præst og menighed imellem, giver tolkningsforslag og således udarbejder en kollektiv prædiken udsprunget af og bestemt for sognet.

Jeg forudser, at sognet er ved at få en renæssance som værested for folk også i dagtimerne. Man bor og arbejder mere og mere samme sted. Nøgleordet er "hjemmearbejde". Det er den type arbejde hvor man via sin pc arbejder hjemme og så sender sit færdige arbejde via telefonen til sin firma. Man mødes så et par gange om ugen for at se sine kolleger og udveksle erfaringer. Især sognets børnefamilier vil have glæde af dette hjemmearbejde, fordi arbejdstiden kan passes ind i børnenes rytme. I sammenligning med det vil den lokale kirke kunne få sin gamle centrale plads tilbage i sognet, udvidet med ny teknologi.

- *Hvilken hjælpemidler har man til at opnå alt dette?*

HHB: - Kirkefondet har udviklet et praktisk teologisk værktøj beregnet for præster, kordegne og organister. Ideen med "Værktøj 96" har været at skabe et program set fra sognets synsvinkel.

Den officielle kirkelige programudvikling, som Kirkeministeriet står bag har primært taget sigte på ministeriets journalisering og sagsbehandling videre over stifternes lønbehandling (FLØS) og økonomistyring og senest "provstens arbejdsplads", der er på vej, og som er et administrativt redskab for den enkelte provst og forbindelse til stiftøvrigheden og Kirkeministeriet.

"Værktøj 96" tager sit udgangspunkt i gudstjenesten. Derfor er der en kirkekalender, der indeholder kirkeåret med søn- og helligdage i liturgiske farver. Den er koblet sammen med et gudstjenesteværksted, som er arbejdsbordet til forberedelse af gudstjenester og kirkelige handlinger. Der er adgang til forskellige salmeforslag. Der er et gudstjenesteprogram med notatmuligheder til organist. Med henblik på prædikenforberedelse er der registreret 106 nyere danske prædikensamlinger, således, at hvis man klikker et sted i kirkekalenderen, kan man få henvisninger til prædikensamlinger, som dækker netop denne søndags perikope til prædikentekster. En af computerens stærke sider er dens evne til at fortage gentagelser. Derfor er der også indbygget en nytestamentlig konkordans. Når der søges på et ord, så vises samtlige forekomster af ordet i Det ny Testamente med angivelse af skrift, kapitel og vers. Klikkes der på et bestemt skriftsted, fremkommer verset både på græsk og dansk, og der kan klikkes videre til den af Bibelselskabet udgivne elektroniske bibel, hvis man har den installeret. Der er udviklet salmeordbog både til tillægget og til den almindelige autoriserede salmebog fra 1953. Sognepræst Bjørn Moe har indspillet alle melodierne i koralbøgerne til hhv. salmebog og "tillægget", og dem kan man få frem, såfremt man

Kirkelig program-
udvikling

har installeret lydkort. Der er indlagt en "hypertekst"-version af Den danske Folkekirkes bekendelsesskrifter, og man kan ved hjælp af markeringer i teksten hoppe rundt mellem de forskellige artikler bl.a. i Den augsburske Bekendelse.

Kirken får et edb-problem - *Ser du nogle negative følger af, at edb får en større plads i den danske folkekirke?*

Uden tvivl vil det at opgive en manuel kirkebogsføring blive genstand for store sværdslag i de kommende år. Såvel af psykologiske som arbejdsmæssige og ikke mindst kontrolmæssige årsager. At skulle føre kirkebøger elektronisk vil i første omgang betyde en kolosal investering i elektronik ude i sognene, yderligere vil det kræve en større efteruddannelse af de siddende kordegne og kirkebogsførende sognepræster. Og så vil det store spørgsmål om adgang til kirkebøgerne og adgang til at rette være vanskeligt at løse. Kan edb-netværksystemer give den samme sikkerhed som en fyldepen?

I 1994 kunne Nationalbanken meddele, at den for første gang havde sendt færre sedler og mønter i omløb end det forrige år, simpelt hen fordi vi bliver mere og mere vant til at betale via elektroniske betalingssystemer som f.eks. Dankort. At vi sjældent har rede penge på os, får givetvis en stor indflydelse på de kontante indsamlinger i kirken.

Situationen kendes allerede fra de store konfirmationssøndage, hvor kirken er fyldt til bristepunktet. Konfirmandernes familie og venner har det pæne tøj på, og i det pæne tøj ligger der ikke småmønter og rasler. Indsamlingen eller kollekten, som det teknisk hedder, er da også langt lavere på en sådan konfirmationssøndag end på en almindelig søndag med langt færre folk i kirken.

En løsning på at indsamle kollekter i det pengeløse rum kunne være at sætte en Dankort-automat op på kirkebøssens plads, en anden at lade kirketjeneren stå parat med "fluesmækkeren". Men noget væsentligt ved indsamlinger, nemlig anonymiteten, går fløjten, og en elektronisk ekspedition ved en sådan terminal tager min. 10-20 sekunder, medens det at lægge mønter i kirkebøssen svarer fint til den tid, man venter, indtil præsten har sagt "god søndag" til de foranstående.

Finder vi ikke på en bedre løsning, vil elektronikken, som på så mange måder kan hjælpe folkekirken, netop hér gå kirkens interesse imod.

Stort set alle indsamlingsberettigede kirkelige organisationer eller foreninger vil i de næste år komme til at mærke en nedgang i kontant indsamlede midler i forbindelse med gudstjenesten, skønt der faktisk er en opgang i gudstjenestedeltagelse.

Men ligeegyldigt om det i første omgang svier til os eller ej, bliver kirken nødt til at forholde sig til informationsteknologien.

Sammenfattende kan den informationsteknologi, som er knyttet til forkyndelsen af evangeliet kaldes for "informationsteologi". Og synes vi, at det med computere og informationsteknologi er svært, så har vi i folkekirken en enestående chance. Vi kan altid spørge konfirmanderne. For dem er det naturligt at se et TV-program og derefter skrive e-mails til hinanden om indholdet, samtidig med at de hører radio. Det er dem, der kan arrangere kirkelige Internet-caféer for os, hvor vi får chancen for i bibelsk forstand at blive som børn igen og åbne os for denne og den kommende verdens vidundere.

Informations-
teknologi

Edb og folkekirken

ved informationskonsulent Jørgen Engmark, Kirkeministeriet og sognepræst Gunnar Bach Pedersen

Kirkeministeriet og stiftskontorerne har i ca. 10 år brugt edb til tekstbehandling og økonomi. I begyndelsen af 1990'erne udviklede ministeriet FLØS - Folkekirke Lønservice, der bruges til beregning og udbetaling af løn og honorarer til ca. 40.000 fastansatte og deltidsbeskæftigede i folkekirken.

Desuden har ministeriet udviklet SØS - Stifternes Økonomisystem, der bruges til administration af folkekirkens kapitaler.

Administration

For tiden arbejdes der med udvikling af:

- KIS - Kirkeministeriets Informationssystem, en database, som skal rumme alle oplysninger om folkekirkens sogne, kirker og andre bygninger, kirkegårde, menighedsråd, præster og kirkefunktionærer samt statistik over folkekirkens medlemmer, kirkelige handlinger og økonomi.

- Et elektronisk dokument- og sagsbehandlingssystem for ministeriet og stifterne.

- Kirkebogsføring på edb i stedet for de håndskrevne kirkebøger.

Ministeriet og stifterne er forbundet i et edb-netværk, og der arbejdes på, at også provstikontorerne kan blive tilsluttet og få adgang til databaser m.v.

Kommunikation

Kirkeministeriets e-mail-adresse er: km@km.dk

Kirkeministeriets hjemmeside på internettet har adressen:

www.km.dk

Information på
internettet

Københavns stift findes på internettet som en del af folkekirkens hjemmeside og adressen er:
<http://www.folkekirken.dk/stifter/kbh/index.htm>.

Herfra er der bl.a. adgang til biskoppens årsberetning og stiftsudvalgenes årsberetninger fra Stiftsårbogen og ligeledes til de to seneste numre af Stiftsbrevet. Desuden er der en omfattende præsentation af Folkekirkens Skoletjeneste - København, Frederiksberg. Fra stiftets hjemmeside er der adgang til sider for stiftets provstier og derfra igen til sognesiderne, hvor en lang række af stiftets sogne er repræsenteret med adresseoplysninger, mens et mindre antal sogne har mere omfattende sider - en slags elektronisk kirkeblad.

På tomandshånd....

Som noget nyt er der mulighed for sjælesorg pr. e-mail. Det kan ske i fuld fortrolighed og anonymitet, man behøver ikke opgive andet end sin e-mail-adresse. Brevet modtages af en præst, som har tavshedspligt - herfra videresendes det til den præst, som skal svare på det. Denne præst har ligeledes tavshedspligt og svarer i fuld anonymitet og opgiver ikke sit navn, men kun en e-mail-adresse, som man så kan bruge, hvis man ønsker svaret uddybet.

Sjælesorgens e-mail-adresse er: sjaelesorg@folkekirken.dk.

Stiftet har en web-pastor: sognepræst Gunnar Bach Pedersen, Eng-have kirke har som et særligt arbejdsområde at udvikle stiftets brug af internettet.

ACTA
SYNODI DIONYSIANAE

Aktstykker fra det kirkelige årsmøde på Skt. Dionysius' dag

habitaë

Diebus 9. - 10. Octobris 1997

Torsdag den 9. oktober åbnedes Københavns stifts udvidede landemøde med gudstjeneste i Københavns Domkirke, hvor provst Erik Balslev-Clausen prædikede over Luk. 15,11 - 32.

Landemodegudstjeneste torsdag den 9. oktober 1997 i Domkirken

Lukas 15, 11-32

af provst Erik Balslev-Clausen

Vi kender situationerne fra hverdagen, situationer som taler et umiddelbart sprog om adskillelse og om gensyn.

Der er barnet som hænger på lågen til daginstitutionens legeplads og vinker efter den mor eller far, som haster videre til vokselivets forpligtelser.

Der er skolebarnet der braser med døren ind i lejligheden, smider skoletasken i forstuen og råber *hej mor eller hej far!* vi ses, jeg skal lige til idræt.

Der er telefonopringningen fra spejderlejren, ungen er i telefonen med et kategorisk: *Jeg har hjemve, nu tager jeg selv bussen hjem.*

Der er den unge som siger til sin kæreste: *Hvis du går nu, så ser du mig aldrig mere.*

Der er den voksne som nænsomt vækker ægtefællen tidligt om morgenen med et afskedskys før flere dages adskillelse.

Der er den udstrakte hånd fra plejehjemsstolen med det uundgåelige spørgsmål: *Hvorfor kommer I aldrig og besøger mig?*

Hver på sin måde fortæller disse og mange andre små hverdagsglimt om den glæde og den smerte, som er nedlagt i spændingen mellem den afstand og den nærhed, som kan komme til udtryk mellem mennesker.

Lignelsen om den fortabte søn handler også om afstand og nærhed.

Begge sønner lægger afstand. Den yngste rejser bort. Den ældre vil ikke gå med ind.

Afstand ophæves af nærhed; men kan vi mennesker overhovedet opleve en vedvarende nærhed? Får vi overhovedet mulighed for at opleve en vedvarende nærhed?

Den yngste søn i lignelsen ser frem til nærheden i hjemmet, mens den ældre broder ser tilbage på nærheden med bitterhed, sådan som han har oplevet den.

Hver især er de lige dårlige til at sætte ord på nærheden.

På vej hjemover øver den yngste sig i at bede om en smule nærhed: *Jeg fortjener ikke længere at kaldes din søn; lad mig gå som en af dine daglejere.*

Skal vi gætte på, at den ældre broder også har gået og øvet sig i sin fortrædelighed derhjemme - og nu kommer det ud: *"Mig har du ikke givet så meget som et kid, så jeg kunne feste med mine venner."*

De har begge levet i et uforløst forhold til den hjemlige nærhed.

Den yngste har drømt om den. Den ældre har kæmpet med den.

Nu snubler de i den vanskelige nærhed; men nu lyder det til dem begge fra den foregribende fader: Alt mit er jo dit!

Det er som om vi ikke kan se nærheden, når vi er mit i den. Vi stræber efter nærhed, men vi har så svært ved at gribe den, når vi har mulighed for det.

Også det moderne menneske søger nærheden. Søger den i drømmen om et familieliv eller et fælleskab. Lader sig nemt lokke til falske fællesskaber. Ofte under dække af et religiøst eller kirkeligt fællesskab.

Lignelsen om den fortabte søn fortæller os om, hvordan nærhed kan nedbrydes, men den fortæller også om en nærhed, som bliver virkelighed dér, hvor vi mindst venter det.

Den tilgivende fader bliver til et forbillede for mennesker til alle tider.

Nu kan vi glimtvis se, at nærheden bliver et billede på syndernes forladelse.

Afstand bliver derimod et billede på det modsatte. Afstand mellem mennesker; og afstand mellem det enkelte menneske og Gud.

Her finder vi billedet på den synd, som har fulgt menneskeslægten fra tidernes morgen.

Den synd, som også det moderne menneske kender.

Vi ved fra os selv, hvor smertefuldt det er, når vi har svigtet nærheden. Men vi ved også hvor frydefuldt det kan være, når vi får nærheden som gave.

Gudstjenesten er den fortsatte manifestation af nærheden fra Gud.

En nærhed som omfavner os på samme måde som faderen i sin glædesrus omfavnede den hjemvendte søn.

Nu kan vi lære af beretningen om de to sønner. Nu kan vi lære af beretningen om glæden over den genfundne søn.

Det vi kan lære er, at vi ikke skal forbitre os mod nærheden.

Tværtimod skal vi prøve at give videre af den nærhed, vi selv har fået lov til at opleve der.

Vi må lære den vanskelige lektie, at både i hjemliv og i gudstjenesteliv kommer nærheden til udtryk i vekselvirkningen med afstanden.

I evangelierne oplever vi, hvordan Jesus peger hen på de små børns oplevelse af nærhed. Den er helt umiddelbar. Det oplever vi når vi samles om døbefonten.

Jesus peger også hen på måltidsfællesskabet - også her kan vi i kirken opleve fællesskabet, når vi samles om alterbordet.

Vandet, Brødet og Vinen skal lære os om nærhedens gave, om syndernes forladelse og om fællesskabet i nærhedens fest.

Amen

Folkekirken - en levende tradition

Kirkeminister Ole Vig Jensens tale ved det udvidede landemøde i København den 9. oktober 1997.

I de senere år er der i forbindelse med folkekirken talt meget om traditionstab.

Med udtrykket traditionstab sigter man til, at de yngre årgange af danskerne mangler en fortrolighed med kirken og dens gudstjeneste og en grundlæggende viden om kristendom, som man i hvert fald tror, at danskere, der er nået op omkring min alder, er i besiddelse af.

Der er uden tvivl noget om snakken, selv om der, når man taler om traditionstabet, vist er en tilbøjelighed til, at man samtidig kommer til at overdrive eller romantisere forestillingerne om tidligere tiders fortrolighed med kirke og kristendom.

Som en modvægt til den megen tale om traditionstab har jeg som overskrift for mit foredrag i aften valgt påstanden: "Folkekirken - en levende tradition".

Folkekirken, der snart fylder 150 år, er naturligvis alene i kraft af sin alder en tradition i det danske samfund, ligesom der også er tradition forbundet med, at danskerne i så stort tal bliver ved med at være medlemmer af folkekirken.

Traditioner kan være stivnede. Og deres fortsatte eksistens kan skyldes, at man blot ikke har fået taget sig sammen til at afskaffe dem. Det er der efter min mening ikke tale om, når det drejer sig om folkekirken. Tværtimod.

Der er mange tegn på, at der er liv i den danske befolknings tilhørsforhold til folkekirken, og at det ikke blot er stivnet tradition, som man ikke har fået taget sig sammen til at afskaffe.

Jeg mener, der er ganske meget liv i den 150-årige tradition, som folkekirken er.

Og ved at holde os selv og folkekirken fast på, at den er og skal være en *levende* tradition, har vi det bedste udgangspunkt for at modarbejde det så ofte fremhævede traditionstab.

Jeg vil gerne give nogle eksempler, der kan underbygge min påstand om, at danskernes forhold til folkekirken ikke er en stivnet, men en levende tradition.

Det kan bl.a. aflæses i kirkestatistikken - og jeg tænker her ikke blot på den grundlæggende statistiske kendsgerning, at 86,1 procent af alle indbyggere i Danmark er medlemmer af folkekirken. Det kunne jo godt hænge sammen med vane og stivnet tradition. Der er imidlertid i statistikken andre tal, som antyder liv i traditionen.

For knap 30 år siden kunne man opleve, at en del forældre lod være med at komme til kirken med deres børn for at få dem døbt. Dåbsprocenten begyndte dengang at gå nedad. Langsomt, men nogenlunde konstant. Den udvikling stoppede for 10 år siden. Procenten begyndte igen at stige, og i de seneste år har det været sådan, at 84-85 procent af alle børn, hvis forældre er danske statsborgere, bliver døbt.

Det er samtidig blevet sådan, at de familiemedlemmer og venner, der skal være med til dåbsfesten, ikke nøjes med at møde frem til det veldækkede bord i hjemmet eller selskabslokalerne. De er også med i kirken. Mærkeligt nok har det af og til givet sig udslag i, at faste kirkegængere har udtrykt en del irritation, fordi det medfører mere liv i kirken, end de har været vant til.

At der er liv i befolkningens forhold til folkekirken understreges også af de mange børn, der ikke blev døbt som små, men som ønsker at blive det, når de som unge nærmer sig konfirmationsalderen. Der er hvert år flere end 2.000 børn eller unge, som træffer den beslutning.

Flere og flere børn og forældre rundt omkring i landet tager desuden imod folkekirkens tilbud om indledende konfirmationsforberedelse eller dåbsoplæring, når børnene går i 3. eller 4. klasse. I 1996 var der næsten 12.000 børn, som deltog i en sådan dåbsoplæring. I Jylland, hvor dåbsoplæringen er mest udbredt, deltog en tredjedel af alle børn i 3. klasse.

I København, hvor jeg har forstået, at bl.a. forskellene på skoledistrikter og sognegrænser gør det vanskeligt at arrangere tilbud om indledende konfirmationsforberedelse, har man til gengæld fået en ny og god kontakt mellem kirke og skole og dermed også skolebørnene via Folkekirkens Skoletjeneste.

Der tælles ikke kirkegængere i Danmark - i hvert fald ikke officielt. Der findes altså ikke nogen samlet statistik over, hvor mange der går i kirke. Men både sociologiske undersøgelser og det almindelige indtryk fra kirker rundt omkring er, at antallet af deltagere i gudstjenesterne i de seneste år har været stigende. Og at der blandt kirkegængerne er flere unge og yngre end tidligere.

At der er liv i befolkningens forhold til folkekirken afspejles også i medierne. F.eks. konstaterede Berlingske Tidende for nogle måneder siden på forsiden af sit lørdagstillæg Eksistens, at "Barometret står på fromhed". I artiklen stod der bl.a.: "At være kristen er ikke længere noget, man skammer sig over, selvom der stadig er rigelig med albuerum i de danske kirker". En anden debatdeltager, en erklæret ateist, gav dog også *sin* forklaring på fænomenet:

"Det er blevet ugebladsmondænt at være kristen. Men det er som led i en dyrkelse af småborgerlige værdier, som bliver mere og mere udbredt. Derfor tror jeg sådan set ikke, at folk er blevet mere religiøse," sagde han.

Det kan måske ikke helt afvises, at der også er kommet et skær af ugebladsmondæniteten over det at erklære sig som kristen. Efter min bedømmelse er dette skær af det mondæne dog kommet som en følge af, at interessen for religiøse spørgsmål i almindelighed, men i høj grad også interessen for kirke og kristendom, i de senere år har udviklet sig meget bredt blandt danskerne.

Trods de stigende tendenser i antallet af kirkegængere, er der som nævnt stadig albuerum på kirkebænkene. Til det kan man føje - med et glimt i øjet - at det er et udslag af, at en mangeårig tradition i folkekirken stadig er levende. Danskerne har aldrig været særlig flittige kirkegængere.

For mig er det afgørende da heller ikke, om danskere i det daglige er travlt optaget af mange andre ting og derfor ikke kommer så meget i kirken. Det afgørende er, at de *har* et forhold til kirken, som gør, at de ikke vil være den foruden. Når der er tale om noget væsentligt i livet, så kommer man - så vender man tilbage til kirken.

Da vi nu er til landemode i Københavns stift er det for øvrigt nærliggende for mig at nævne yderligere et eksempel på livskraften i danskernes forhold til folkekirken. Adskillige af de danske kirker i udlandet, nemlig sømandskirkerne, har en dobbelt tilknytning til stiftet. Holmens provst, Claus Harms, er formand, og biskop Erik Norman Svendsen har det biskoppelige tilsyn med sømandspræsterne.

Jeg nævner det i denne sammenhæng, for når man besøger sømandskirker og de danske menigheder under Dansk Kirke i Udlandet, får man et stærkt indtryk af, at danskere, der for kortere eller længere tid opholder sig i udlandet lægger meget stor vægt på, at den danske kirke skal være med iblandt dem. Hvis der ikke allerede er en dansk kirke eller dansk præst dér, hvor en gruppe

danskere slår sig ned, så varer det ikke længe, før de begynder at arbejde for at få det.

Folkekirken er en levende tradition, fordi danskerne bevidst holder fast ved den og bruger den.

Men folkekirken er også en levende tradition på den måde, at den hele tiden arbejder på at udvikle og forny sig, så den kan være til stede blandt danskerne.

Det har folkekirken siden slutningen af forrige århundrede gjort i den forstand, at der er blevet bygget nye kirker i takt med, at nye byområder skød op. Det var København et godt eksempel på især i de første årtier i dette århundrede. I den anden halvdel af århundredet er de nye kirker af naturlige grunde først og fremmest bygget i Københavns omegn i takt med dens vækst og i omegnen af de større provinsbyer.

I forbindelse med de mange nye kirker kan man jo for øvrigt også glæde sig over, at menighedsrådene som bygherrer holder liv i den gamle tradition for, at en kirke skal være et godt og markant byggeri, der kan stå som en smuk ramme om gudstjenesten og kirkelivet i det hele taget.

Efter nogle årtiers folkekirkeligt byggeboom har vi nok fået dækket de mest påtrængende bygningsmæssige behov, både med hensyn til kirker og med hensyn til andre bygninger som sognegårde og lignende.

Folkekirkens tradition for at være til stede blandt sine medlemmer er imidlertid ikke blot et spørgsmål om antallet af kirkehuse og deres placering. Der er også en anden betydning i dette, at folkekirken er til stede.

Tilstedeværelsen hænger f.eks. sammen med de øvrige rammer for kirken og med livet inden for disse rammer.

Og det er i høj grad områder, der også er præget af tradition, og områder, hvor det er vanskeligst at nå til bred enighed om, hvad der skal til, for at man kan tale om *levende* tradition.

Med rammerne tænker jeg bl.a. på folkekirkens sognestruktur, der i meget høj grad bygger på tradition.

Sogneinddelingen er opstået som et resultat af, at folk søgte sammen inden for bestemte områder. Sognene var derfor udtryk for ikke blot et kirkeligt, men også et folkeligt fælleskab i vid forstand.

I meget store dele af Danmark er der uden tvivl fortsat liv i sogne-

traditionen. Men man kan sætte spørgsmåltegn ved, om det er lykkedes at overføre en tilsvarende levende tradition i takt med, at man har inddelt byerne i sogne.

I de store - og naturligvis især i de største som København - er der næppe andre former for fællesskab end det kirkelige til at være med til at holde en sognetradition levende. Og de kirkeligt engagerede søger ikke sjældent uden for bopælssognet, fordi der andetsteds er en prædikant eller et kirkeligt fællesskab, som de synes bedre om end bopælssognets.

Alligevel har vi i folkekirken hidtil holdt stærkt fast ved sognetraditionen. Som medlem af folkekirken hører man til menigheden i bopælssognet, og det er i det sogn, man har ret til at få kirkelig betjening, medmindre man har løst sognebånd.

Jeg er opmærksom på, at man i København i de seneste år har ført forskellige drøftelser om mulighederne for at organisere sig på måder, hvor den geografiske sogneinddeling får mindre betydning.

Jeg forstår godt, at det er vanskeligt at blive enige om, at der skal ske ændringer. For dem, der er livligt engagerede i de københavnske sogne, f.eks. som menighedsrådsmedlemmer, er den nuværende inddeling og det liv, der udspiller sig inden for denne, naturligvis ikke en stivnet, men en levende tradition.

Jeg håber imidlertid, at man fortsætter drøftelserne om at organisere folkekirken i storbyerne på en anden måde, fordi det kan være med til at sikre, at folkekirkens tilstedeværelse også af bredere kredse end de livligt engagerede opleves som en levende tradition.

Det er naturligvis ikke nok, at der er liv omkring de traditionelle rammer. Livet inden for rammerne er i høj grad præget af tradition, og det er en stor udfordring for folkekirken hele tiden at holde denne tradition levende.

Det budskab, som kirken skal og vil formidle, er gammelt. Der hverken kan eller skal ændres på indholdet af det. Men formidlingen af budskabet er også forbundet med megen tradition, og den gælder det om at holde levende, at udvikle, forny og forbedre den, så formidlingen ikke forekommer nutidsmennesker at være en stivnet overlevering fra tidligere tider.

Det arbejdes der da også med både meget og dygtigt. Man kan f.eks. tænke på den nye bibeloversættelse, som vi fik for få år siden. Den nye Bibel blev en salgssucces, og det antyder, at nyoversættelsen var

med til at brede Bibelen længere ud eller i det mindste få nogen til at genopfriske bekendtskabet med den.

I disse år bruger Københavns biskop en betydelig del af sin energi på formandsskabet i den kommission, der arbejder på en fornyelse af Den danske Salmebog.

I det arbejde mærker man måske mere end på noget andet folkekirkeligt område for tiden den spænding, som kan opstå mellem dem, for hvem den velkendte tradition er meget levende, og dem, der mener, at det er nødvendigt at få pustet nyt liv i traditionen.

Men uanset disse forskellige holdninger, så har vi i den danske kirke en stærk og yderst bevaringsværdig tradition for salmesang. Vi har også i Danmark en stærk og yderst bevaringsværdig tradition for, at salmebogen, fordi den på samme tid rummer salmerne og den efterfølgende tekst- og bønnebog, er en af de væsentligste - for mange sikkert *den* væsentligste - kirkelige bog.

Jeg er imidlertid overbevist om, at skal den tradition leve videre i nye generationer, så er det nødvendigt, at salmebogen med nogle årtiers mellemrum tages op til gennemsyn, sådan som der jo også hidtil har været tradition for.

Jeg er - ligesom sikkert mange andre i folkekirken - spændt på, hvilke bud salmebogskommissionen vil komme med på salmer, der lever et så beskedent liv i folkekirken, at de kan udgå af salmebogen. Og jeg er naturligvis lige så spændt på, hvilke forslag kommissionen vil komme med til fornyelse af salmesangstraditionen.

Også på andre områder arbejdes der ihærdigt med at udvikle og forny folkekirkens arbejdsformer og de emner, man beskæftiger sig med i de forskellige kirkelige aktiviteter.

Det er godt. Og det er nødvendigt.

Danskernes livsvilkår og livsformer har udviklet sig meget stærkt i de senere årtier. Derfor er man nødt til at spørge, om traditionelle arbejdsformer og emner svarer til de behov og ønsker, som folkekirkens medlemmer har i dag.

Svaret er langt ad vejen, at der er behov for at indføre noget nyt. Og det gør man så i stor udstrækning.

Tidligere tiders store kirkelige indsats på det diakonale eller sociale område er i hovedsagen forlængst overtaget af kommunerne med hjemmesygepleje og hjemmehjælp. Til gengæld vokser der i disse år

en masse tilbud frem i det kirkelige regi om nye samværs- og fællesskabsformer. De spænder fra besøgstjenester og væresteder til f.eks. natåbne kirker.

Der arbejdes med nye initiativer inden for kirkelig undervisning. Jeg har tidligere nævnt dåbsoplæring på 3. - 4. klassetrin og Folkekirkenes Skoletjeneste. Der præsenteres også stadig flere tilbud om kirkelig undervisning for voksne. Og der arbejdes med nye møde- og gudstjenesteformer, der ikke nødvendigvis skal erstatte de traditionelle, men skal bidrage til at udvikle og holde liv i traditionen for, at arbejdsformer og indhold skal være i samklang med nutidens medlemmer af folkekirken.

Som kirkeminister er det naturligvis en glæde at kunne sige, at også de politikere, som har ansvaret for de lovgivningsmæssige rammer, er indstillet på, at traditionen skal udvikles og fornyes, så den holdes levende.

Det er en markant tradition i den kirkelige lovgivning, at den skal opfattes som en rammelovgivning. Inden for rammerne skal der være betydelige muligheder for, at livet i folkekirken kan formes, sådan som man i de enkelte sogne mener, at der er behov for det.

Denne opfattelse af den kirkelige lovgivning hænger sammen med det særkende ved folkekirken, som vi plejer at betegne som folkekirkens rummelighed.

I folkekirken er der - og skal der være - plads for et meget bredt spektrum af holdninger. Det kan der kun være, hvis der samtidig er plads til, at de kan udfolde sig.

Det kirkepolitiske bidrag til at holde traditionen levende har i de senere år bl.a. bestået i decentralisering. Kompetencen til at træffe de endelige beslutninger er på flere og flere områder blevet lagt ud til menighedsråd, til provstiudvalg eller til stifterne. Det er færre og færre sager, der skal en tur i Kirkeministeriet, før en beslutning kan føres ud i livet.

Hvis man ude i menighedsrådene har lysten og viljen til selv at træffe endnu flere beslutninger og få større frihed til at lægge tingene til rette, som man vil, er den væsentligste forudsætning, at man omsætter lysten og viljen i et initiativ.

I menighedsrådsloven er der nemlig to paragraffer i et kapitel 8, som har overskriften "Samarbejde mellem menighedsråd m.v.". Disse to paragraffer gør det muligt for menighedsrådene - enten

hver for sig eller flere råd i samarbejde - at få dispensation fra størstedelen af den kirkelige lovgivning.

Det betyder, at man i sognene kan tage folkekirkelige opgaver op, som man ellers ikke har mulighed for. Det er f.eks. på grundlag af disse bestemmelser, at folkekirken i løbet af de senere år har fået over hundrede sognemedhjælpere. De er bl.a. beskæftiget med at lede og koordinere nogle af de mange nye initiativer på det diakonale eller sociale område og med de mange nye aktiviteter på det undervisningsmæssige område.

Men den frihed, som er indbygget i de to paragraffer, kan også bruges til at forsøge sig frem med nye arbejdsmodeller inden for den kirkelige administration. Eller måske forsøge sig med modeller, der løser lidt op for den stive sognetradition, ved at nogle sogne aftaler, hvordan de kan fordele opgaver imellem sig, så man ikke i hvert sogn skal bruge kræfter på at løse præcis de samme grundlæggende opgaver og dermed mangle kræfter til at tage andre opgaver op.

Ved en ændring i foråret af loven om folkekirkens økonomi er friheds- og samarbejdsmulighederne i øvrigt blevet udvidet. Fra nytår har provstiudvalg og stiftsøvrigheder de samme muligheder, som menighedsrådene har i kraft af menighedsrådslovens kapitel 8. De kan få dispensationer fra de almindelige regler. Provstiudvalg kan indgå samarbejdsaftaler med andre provstiudvalg. Stiftsøvrighederne kan gøre noget tilsvarende. Men der kan også laves samarbejde på kryds og tværs af de forskellige niveauer om nye arbejdsformer og forretningsgange.

Hvis man har behov for f.eks. juridisk vejledning for at få afklaret præcist, om man kan få gennemført det ene eller andet ønske om nye arbejds- eller samarbejdsformer, eller hvis man har behov for bistand til at få udformet en samarbejdsaftale, så er man altid velkommen til at bede om råd og hjælp i Kirkeministeriet.

Der er på centralt hold - og hermed mener jeg Folketinget og Kirkeministeriet - et stærkt ønske om at bidrage til at bevare traditionen for en dansk folkekirke, der omfatter det store flertal af det danske folk. Og at bevare den som en levende, ikke en stivnet tradition.

Jeg ser heller ingen tegn i tiden på, at der foreløbig skal blive rokket alvorligt ved det.

Men det afgørende i forhold til, hvor længe det skal lykkes at bevare denne levende tradition, er ikke den politiske vilje i Folketinget og Christiansborgs nærmeste omegn.

Det afgørende er her, at man ude i de enkelte sogne, i provstier og stifter ønsker at arbejde på at udvikle og forny det kirkelige liv, så det ikke blot opleves som levende af dem, der længe har været med i det og har lært at sætte pris på det i dets traditionelle former.

Jeg håber, at jeg har fået antydnet, at jeg ser mange eksempler på, at der er vilje til at arbejde for det - og ofte arbejde hårdt.

Det er et godt tegn på, at folkekirken ikke blot er en tradition, men en levende tradition.

Årsberetning 1997

ved biskop Erik Norman Svendsen

Siden sidste landemøde er følgende præster med særlig tilknytning til Københavns stift døde:

12/1 1997 Jørgen Eilsgaard-Rasmussen, Solvang kirke.

7/2 1997 Arne Søgaard Jensen, Samuels kirke.

22/2 1997 Harald Egede Jensen, Hyltebjerg kirke.

15/8 1997 Jørgen Kornum, Vestermarie kirke.

Vi vil mindes dem med taknemlighed og bede Gud bevare dem og os alle til en glædelig opstandelse.

Årets landemøde er nr. 75 siden oprettelsen af Københavns stift i 1922. Jubilæet vil blive markeret på selve dagen den 1. december med festgudstjeneste i domkirken og fest på Københavns Rådhus samt i Årbog for Københavns stift. Der vil i forbindelse hermed blive rig lejlighed til at se tilbage på væsentlige begivenheder og personer i stiftets historie, men samtidig giver jubilæet anledning til at drøfte stiftets aktuelle og fremtidige forhold. Den tænketank, der blev nedsat ved forrige landemøde, har således til dette landemøde udarbejdet en delrapport om den kirkelige struktur i København, som næste år tænkes fulgt op af den endelige rapport.

Det jubilerende stift

Også dette landemødeår har været rig på festlige begivenheder. Christiansborg Slotskirke blev i forbindelse med regentjubilæet genåbnet den 14. januar efter brandkatastrofen pinsedag 1992 og har siden været et tilløbsstykke for turister og kirkegængere, idet Slotskirken i fire sommermåneder også tjente som domkirke, mens Vor Frue Kirke var under indvendig restaurering. Christiansborg Slotskirke der hører under dronningen, er som bekendt ikke mere sognekirke, men fungerede som sådan mens Domkirken var lukket. Jeg håber det også fremover vil være muligt ud over gudstjenesten ved Folketingets åbning at afholde særlige gudstjenester i Slotskirken, der atter fremtræder i al sin glans.

I november 1996 fejrede Helligåndshuset ved Helligåndskirken sin 700-års dag og i december såvel Nexø som Åkirkeby 650 års købstadsjubilæum med festgudstjenester. Blegdamsvejens Fængsel tog en nyrenoveret kirkesal i brug 1. søndag i advent. Folkekirkens Nødhjælp markerede i februar måned sin 75 års fødselsdag med bl.a. økumenisk gudstjeneste i Domkirken, hvor professor Charles Villa-Vicencio fra Cape Town i Sydafrika prædikede i stedet for den sygemeldte ærkebiskop Desmond Tuto. I marts besøgte Catholicos Aram I fra den armensk-ortodokse kirke Danmark og prædikede ligeledes ved en økumenisk gudstjeneste i Domkirken. Aram I er for

tiden formand for Kirkernes Verdensråd og besøgte i den egenskab også Det mellemkirkelige Råd og Århus stift. Endelig fejrede såvel Frederiksberg provsti som Sct. Lukas kirke på Frederiksberg i juni 100-års jubilæum og Spedalskhedsmissionen og KFUKs Sociale Arbejde 50 års jubilæum i henholdsvis august og september.

Ved oprettelsen af Københavns stift kom Grønland og Færøerne til at høre med i det nye stiftsfællesskab. Siden er de blevet selvstændige stifter, men Københavns stift har bevaret en særlig tilknytning til dem begge. Således er der både en færøsk og grønlandsk menighed med præster i København, og Den grønlandske Kirkesag har fortsat nær tilknytning til Københavns stift med biskoppen som født formand. Ved denne lejlighed skal der lyde en hjertelig hilsen til kirken på Færøerne og kirken i Grønland i glæde over det fortsatte fællesskab i den danske folkekirke.

Stiftet rundt

Også i år har jeg haft lejlighed til at besøge en række af stiftets kirker i forskellige anledninger og holde gudstjeneste med efterfølgende foredrag eller drøftelse med præster, menighedsråd og medarbejdere. Det giver mig et godt førstehåndsindtryk og de tilstedeværende en god lejlighed til at fremkomme med synspunkter på aktuelle spørgsmål. I forbindelse med præstevalg leder jeg så vidt muligt alle orienteringsmøder vedr. de faste stillinger, mens det er overladt til provsterne på mine vegne at lede orienteringsmøder vedr. vikariater. På Bornholm er der traditionen tro desuden afholdt et mini-landemøde samt et provstemøde og en ordination. Sammen med den daglige telefonkontakt og mange personlige samtaler i bispegården med folk fra stiftet er det alt sammen en form for visitats, der er med til at sikre en hurtig og gensidig orientering og rådgivning.

Der har i de 75 år været et godt arbejdsfællesskab mellem folkekirken i Københavns stift og de frivillige kirkelige organisationer, der arbejder i byen. Det giver sig udslag i mange fælles projekter i sogne og lokalområder og i medansvar for evangeliets forkyndelse og medmenneskelig tjeneste. F.eks. har Sct. Nikolaj Tjenesten, der i september fyldte 40 år, i høj grad benyttet stiftets præster og menighedsmedlemmer i sin samtaletjeneste, der i år også er blevet etableret på Bornholm.

Endelig har jeg i landemødeåret bl.a. deltaget i Reykjavik Domkirkes 200-års jubilæum i oktober 1996, indsættelse af den nye præst for Sct. Alban's Church, Tom Mendel i januar, fejringen af 600-året for Kalmarunionen i Kalmar i juni og i Sømandskirkens årsmøde i august, hvor næsten alle sømandspræsterne var hjemme til orientering og drøftelse af sømandskirkernes arbejde.

I maj måned blev jeg af chefen for Hærens Operative Kommando, generalmajor Gustav Grüner inviteret med på en inspektionsrejse til de udstationerede danske sikringsstyrker i Bosnien. Det blev en meget stor oplevelse og et opmuntrende møde med såvel menige og officerer som værnspæsten, der fulgte mig rundt til de forskellige forlægninger og orienterede om sin særlige præstetjeneste. Der er ingen tvivl om, at der er god brug for, at præsten følger med, når danske styrker udstationeres i fredstjeneste. Men også i den hjemlige dagligdag har værnspæsterne en vigtig funktion blandt værnepligtige og befalingsmænd.

Besøg i Bosnien

Ved årsskiftet tiltrådte Bente Flindt Sørensen som ny stiftamtmand og tillige statsamtmand i Københavns amt. Hun afløste Søren Christensen, der blev generalsekretær for Nordisk Ministerråd. Stiftsøvrigheden har i år bl.a. skullet tage stilling til ønsket fra menighedsråd og provstiudvalg på Amager om et nyt krematorium i Kastrup, som dog ikke umiddelbart kunne opnå Kirkeministeriets godkendelse samt en omfattende indvendig reovering af Vor Frelsers Kirke. Stiftsadministrationen fungerer dagligt som rådgiver for menighedsrådene og forbereder Stiftsfondens og Stiftsøkonomiudvalgets møder.

Stiftsøvrighed og stiftsadministration

Københavns stift kom i jubilæumsåret på Internet, ligesom stiftet tog initiativ til at nedsætte et Internet-udvalg, der i samarbejde med andre stifter skal udvikle en folkekirkelig Internet-informationstjeneste. Foreløbig er der etableret samarbejde med Ribe og Århus stifter. Stiftets egen "homepage" redigeres af sognepræst Gunnar Bach Pedersen, der er landets første "web-præst", idet han har fået lagt dette projektarbejde ind som en del af sit arbejdsområde.

Stiftet på Internet

Stiftsbrev og Stiftsårbog bidrager også til information og til at binde stiftet sammen. Jeg er taknemlig for, at begge redaktionsudvalg har arbejdet dygtigt, og jeg opfordrer menighedsrådene til fortsat at støtte disse udgivelser økonomisk. Stiftsbrevet udkommer 5 gange om året, mens årbogen udkommer til advent. I år er det en jubilæumsbog, der både historisk og aktuelt fokuserer på spørgsmålet om kristendommen som byreligion.

Den omtalte delrapport fra tænketanken rummer en diagnose af den kirkelige situation i storbyen København netop nu samt en oversigt over strukturdebatten i stiftet gennem de sidste 25 år og de aktuelle medlemstal og procenter. Den vil til næste år blive fulgt op af en afsluttende rapport, der bl.a. skal give et bud på den fremtidige struktur og ressourceanvendelse. Delrapporten vil blive sendt til stiftets menighedsråd og præster, som hermed opfordres til at drøfte den i såvel sogn og provsti som konventer. Tænketankens med-

Struktur og kirkestatistik

lemmer, der har holdt ni møder i landemodeåret, modtager gerne kommentarer frem til og med april måned 1998.

Af kirkestatistikken fremgår, at mens 86,1 pct. af befolkningen i hele landet pr. 1. Januar 1997 var medlemmer af folkekirken, er det tilsvarende tal i Københavns kommune 70,9 og på Frederiksberg 76,3, mens det på Bornholm er 88,8. Dåbsprocenten var blandt fødte i 1995 for hele landet 79,8 (mod 79,7 året før), mens den i København androg 51,4, på Frederiksberg 67,9 og på Bornholm 84,7. De kirkelige vielser har fundet et stabilt leje omkring 54-55% for landet som helhed, mens de tilsvarende procenttal i København er 48, på Frederiksberg 52,6 og på Bornholm 84,7.

Det fremgår tydeligt, at især Københavns kommune er præget af mange indbyggere med fremmed statsborgerskab og religion. I enkelte sogne med mange indvandrere er medlemsprocenten nu under 50, hvilket især skyldes beskeden tilslutning fra årgangene mellem 0 og 17 år. Men også blandt danske statsborgere er den kirkelige tilknytning markant lavere end i de øvrige dele af landet. Heri er der ikke noget nyt, men det stiller unægtelig nye krav til os i kirken om at styrke arbejdet blandt ikke-døbte og deres forældre. I den forbindelse er også forholdet til de fremmede vigtigt, både når det drejer sig om diakonal indsats og om dialog med bl.a. nyreligiøse og muslimer. Også i den sammenhæng yder de frivillige kirkelige organisationer en vigtig indsats i samarbejde med sognemenigheder og præster.

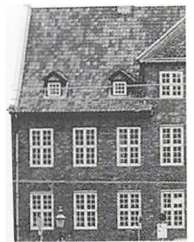
Stiftsudvalgene

De forskellige stiftsudvalg har også i dette landemodeår ydet vigtige bidrag til stiftets kirkeliv. Det Mellemkirkelige Stiftsudvalgs valgperiode udløber til april næste år. I den forløbne 4-årige periode har man bl.a. været optaget af det såkaldte Porvoo-dokument og af den luthersk-katolske fælleserklæring om retfærdiggørelsen. Sidstnævnte erklæring er udsendt til stiftets menighedsråd og præster i både en foreløbig og endelig version. Stiftsudvalget om nye religiøse strømninger har bl.a. deltaget med bemanded stand i helsemessen i Falkonercentret i januar. Stiftsudvalget for arbejdet blandt flygtninge og indvandrere, der blev nedsat i efteråret 1992, står over for en ændring i arbejdet, der i højere grad end tidligere kommer til at sigte på at støtte integrationen af vore nye landsmænd. Udvalget har fået knyttet dr. theol. pastor Lissi Rasmussen til sit arbejde som daglig leder. Stiftsudvalget for Ydre Mission er i gang med at skabe en ny provstistruktur for arbejdet. Stiftsudvalget for undervisning har fået ny daglig leder, idet pastor Anne-Birgitte Zoëga Tranberg har afløst provst Finn Vejgaard Pedersen som daglig leder af stiftscentralen, men han fortsætter som formand for udvalget. Jeg henviser til de særlige udvalgsberetninger, der som sædvanlig vil blive bragt i årbogen.

I 1997 blev antallet af præstestillinger på finansloven forøget med 12, der fortrinsvis skulle fordeles til folkerige sogne med stort socialt pres, bl.a. fra psykisk syge. Ved forhandling med de andre biskopper lykkedes det at få tilført én stilling til stiftet, som siden er blevet udmøntet i en halv hjælpepræstestilling til Husum sogn og opnormering af en halv hjælpepræstestilling i Højdevang sogn til en sognepræstestilling sammesteds. I Helligånds sogn er stillingen som præst ved kirken med særlig henblik på betjening af HIV-positive og AIDS-syge blevet forlænget for tre år. Stiftet fik opnormeret Lissi Rasmussens stilling som deltids hjælpepræst ved Sct. Johannes kirke til en fuldtidsstilling med særlig henblik på betjening af flygtninge og indvandrere, og oprettet en ny stilling som hjælpepræst på kvote 50 i Rønne mod nedlæggelse af tilsvarende kvote andetsteds.

Pastoratsstrukturen er under stadig overvejelse ikke mindst i sogne med relativt få folkekirkemedlemmer og få kirkelige handlinger. Både på Vesterbro og Nørrebro er der således sammen med provsterne overvejelser i gang om den fremtidige pastoratsstruktur, så arbejdsopgaver og arbejdsbelastning kan blive så hensigtsmæssigt og retfærdigt fordelt som muligt. I de kommende tre år vil der blive tilført folkekirken yderligere 55 stillinger, hvoraf godt halvdelen vil blive præstestillinger med særlig funktion, mens knap halvdelen bliver almindelige sognepræstestillinger. Den nærmere fordeling heraf er endnu ikke forhandlet, men jeg har håb om, at der ikke mindst med hensyn til særlige præstestillinger vil være mulighed for en styrkelse af stiftets gejstlige betjening.

I maj måned afholdtes det årlige stiftspræstekursus på Grundtvigs Højskole i Hillerød med temaet: "Skyldig - ikke skyldig". 66 præster deltog i kurset, hvor der er tradition for at sætte fokus på et væsentligt teologisk emne. Der har i de sidste fem år været en øget tilslutning til kurserne, ikke mindst af de mange nye præster i stiftet. Næste år afholdes kurset på Bornholm. Københavns Præstekonvent afholdt i september et velbesøgt møde om klagesager og aktindsigt, og for første gang afholdtes i samme måned et dansk-skånsk præstekonvent i Simon Peters kirke med 70 deltagere om embedsteologi. Konventet tager sigte på et nærmere samarbejde mellem Lunds, Helsingørs og Københavns stifter under indtryk af den faste landforbindelse mellem Danmark og Sverige. Desuden har mange af stiftets præster fået orlov eller fri fra tjeneste i kortere tid for at deltage i forskellige former for efteruddannelse og teologiske kurser.

Det er af vital betydning for forkyndelsens lødighed, at der til stadighed sker en teologisk efteruddannelse af alle præster, ligesom der i den daglige tjeneste bør være tid til "ved flittig og alvorlig granskning af Guds ord og troens hellige lærdomme, altid fuldkom-

nerne at danne og duelliggøre mig til dette hellige embede", som der står i præsteløftet.

Stiftsfonden Bidragene til Københavns Stiftsfond svinger normalt lidt fra år til år. I 1996 er der desværre sket et betydeligt fald i bidragene fra ca. 216.000 kr. til ca. 167.000 kr., svarende til et fald på ca. 49.000 kr. Det er mange år siden, bidragene har været mindre.

Der er imidlertid stærkt brug for tilskud til Stiftsfonden, som normalt er den eneste mulighed, når det gælder finansieringen af nye initiativer til styrkelse af det kirkelige liv i stiftet. Også nogle tilbagevendende formål er henvist til tilskud fra fonden. Uden Stiftsfonden ville det således ikke være muligt at sikre udgivelsen af Stiftsbrev og Stiftsårsbog og gennemføre det årlige stiftspræstekursus, hvor præsterne selv betaler en betydelig del af udgifterne. Jeg vil derfor anmode om, at man fortsat støtter fonden og benytter jubilæet til at give et særlig stort tilskud.

Skoletjenesten Også i det forløbne år har Folkekirkens Skoletjeneste i København og på Frederiksberg formået at bidrage til et åbent samarbejde mellem kirke og skole. En spændende side af samarbejdet er, at det inddrager en række andre institutioner fra undervisningsverdenen og museumsverdenen. Det er glædeligt, at sognene i så stort omfang slutter op om det samarbejde, som bærer skoletjenesten økonomisk.

Statusrapport og spørgeskema Kort før jul udsendtes Statusrapport fra Salmebogskommissionen til samtlige menighedsråd og præster. Adskillige har reageret med kritik og forslag, som nu indgår i kommissionens videre overvejelser. Det er meningen, at der senere kommer flere udmeldinger fra kommissionen bl.a. om hvilke salmer fra den nuværende salmebog, man foreslår udgår, og hvilke nye salmer man agter at optage i en kommende salmebog.

I samtlige stifter har præster og organister desuden modtaget spørgeskema om brugen af salmer fra Tillæg til Den danske Salmebog. Svarfristen var den 1. oktober, og langt de fleste har overholdt tidsfristen. Tak for det. De resterende bedes indsende skemaerne snarest, så de kan indgå i den samlede oversigt over salmernes anvendelse og modtagelse.

Registreret partnerskab, samliv og velsignelse I maj måned udkom rapporten om registreret partnerskab, samliv og velsignelse fra en arbejdsgruppe, der var nedsat på biskoppernes foranledning med rektor Niels Thomsen som formand. Udvalget finder ikke, at det registrerede partnerskab/homoseksuelle forhold er i modstrid med kristen lære og moral, idet man henregner de bibelske udsagn imod praktiseret homoseksualitet til de kulturelt

betingede udsagn i Bibelen, der ikke har normativ karakter. Udvalget konkluderer, at det ikke finder principielle grunde, der taler imod at indføre et ritual til velsignelse af registreret partnerskab og fremlægger selv tre skitser til, hvordan et sådant ritual kan udformes.

Allerede længe inden udgivelsen begyndte protester at strømme ind til alle biskopper mod selve nedsættelsen af udvalget og mod det kommissorium, som biskopperne gav: "at undersøge forholdet mellem ægteskab og registreret partnerskab og videregående analysere begrebet "velsignelse" som et grundbegreb i forhold til menneskeligt samliv og under dette fremkomme med synspunkter vedrørende velsignelsesritual for registreret partnerskab". Et alternativt udvalg blev nedsat af 8 organisationer på kirkens højrefløj, der allerede i begyndelsen af 1997 udsendte rapporten: "Kærligheden glæder sig ikke over uretten!", hvor man først og fremmest ud fra de bibelske tekster og ud fra samtidige studier af homofili afviser enhver form for homofil praksis og derfor også enhver tanke om en kirkelig velsignelse af registrerede partnerskaber.

I juni måned udsendte jeg Thomsen-udvalgets rapport til stiftets menighedsråd og præster og gav samtidig mulighed for at skrive til mig, såfremt man ønskede at kommentere rapporten forud for biskoppernes realitetsbehandling af sagen. I min følgeskrivelse gjorde jeg opmærksom på, at jeg selv anser det registrerede partnerskab for en ansvarsfuld og respektabel måde at forvalte sin homoseksuelle disposition på, idet jeg i lighed med Thomsen-udvalget ikke finder, at de bibelske udsagn mod homoseksualitet rammer den homoseksuelle adfærd, som bl.a. det registrerede partnerskab er udtryk for. Men samtidig understregede jeg, at jeg ikke hidtil har fundet det rigtigt med et ritual for andet end indgåelse af ægteskab, der trods ændrede familiemønstre er den grundlæggende ordning for samliv og familieliv.

Siden har jeg modtaget 58 breve fra menighedsråd, præster og enkeltpersoner i stiftet, ligesom jeg i lighed med de øvrige biskopper har modtaget et væld af breve fra hele landet. Da der fra min side ikke er tale om nogen høring, ønsker jeg ikke at sætte procenttal på de forskellige holdninger og synspunkter, der er kommet til udtryk i brevene fra stiftet. Men jeg kan godt afsløre, at vandene i dette spørgsmål først og fremmest deler sig ved bibelsynet, hvor den konservative fløj i folkekirken vender sig skarpt mod enhver form for homoseksuel adfærd, som konsekvent betegnes som synd, og mod enhver form for kirkelig accept af det registrerede partnerskab. Men også fra helt andre kanter af kirkelivet advares der med vekslende styrke og argumenter mod et velsignelsesritual, som man hverken finder ønskeligt eller nødvendigt. Derimod kan man stort

set anerkende det registrerede partnerskab, ligesom man ikke finder et sådant til hinder for f.eks. ordination eller præstetjeneste. En mindre gruppe af præster og menighedsråd (-smedlemmer) kan dog anbefale, at ét af Thomsen-udvalgets ritualforslag indføres som en frivillig forsøgsordning.

Jeg vil gerne takke for de mange engagerede henvendelser, som vil indgå i mine fortsatte overvejelser og drøftelser med mine kolleger i den kommende tid. For mig er det afgørende, at dette kontroversielle spørgsmål ikke bliver kirkesplittende. Behandlingen af læremæssige og etiske spørgsmål i kirkelig sammenhæng må nødvendigvis tage sit udgangspunkt i skriftens centrum om Guds frelsende gerning i Jesus Kristus. Det drejer sig altid om en helhedsforståelse af skriften og ikke om opremsning af enkeltstående skriftsteder. I dette som i andre væsentlige moralsk-etiske spørgsmål er der forskellige måder at forstå og tolke de bibelske udsagn om homofili, sådan som bl.a. de to rapporter klart dokumenterer. Behandlingen af etiske spørgsmål i kirkelig sammenhæng må derfor være præget af åbenhed, hvor der er plads for selv modstridende opfattelser. Afgørende er, at folkekirkens bekendelsesgrundlag om den retfærdiggørende tro ikke rokkes.

Den teologiske og folkelige debat om homofili og homofil adfærd vil fortsætte længe efter, at biskopperne har afsluttet deres overvejelser, og stærke forskelle i opfattelsen af disse spørgsmål vil fortsat eksistere. "Hvor meninger brydes, er der behov for kristen broderkærlighed, også hvor vurderingerne er forskellige, og hvor det fører til forskellige konsekvenser", udtaler formanden for det alternative udvalg, adjunkt, Ph. D. Carsten Elmelund Petersen (Alliancebladet, efteråret 1997). De ord vil jeg gerne i al broderlighed tilslutte mig.

Det jubilerende
landemode

Det er ligetil i år at takke vores nye stiftamtmand for godt og humørfyldt samarbejde i stiftsøvrighed og landemode. Også en tak til den faste stab på bispekontor, stiftsøvrighed og stiftskassererkontor, som daglig har mange gøremål og får mange henvendelser fra menighedsråd og præster. Både på provsti- og stiftsplan bærer provsterne store arbejdsbyrder. På mange måder er de biskoppens øjne og ører i provstiet, ligesom de har medansvar for stiftets struktur og præsternormering. Jeg skylder dem og stiftskontorchefen tak for følgeskab i det daglige arbejde og beredvillighed til at påtage sig krævende opgaver på stiftets vegne. Årets forårsprovstemøde fandt i år sted i forbindelse med en studietur til Oslo, hvor kirkeråd og bispedømmerråd blev besøgt sammen med bl.a. den natåbne domkirke og Tøjen kirke, der i 1984 blev taget ud af brug som sognekirke og indrettet som hus for Kirkens Bymission (Norges svar på Kirkens Korshær).

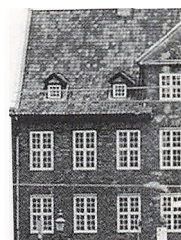
Min tak gælder også præster og menighedsrådsmedlemmer, der påtager sig opgaver på fællesskabets vegne i udvalg og arbejdsgrupper. Dertil vil jeg gerne føje en tak for god modtagelse i mange sogne i landemodeåret og for al den tillid og loyalitet, som er vist mig, også når meninger brydes. Det er med til at gøre arbejdet i stiftet til en daglig glæde, også selvom ikke alt er lige glædeligt.

Københavns stift er som ofte konstateret i flere henseender anderledes end de andre stifter. Igennem stiftets 75-årige historie har det givet anledning til talrige overvejelser, strukturændringer, initiativer og forsøg. I tænketankens delrapport er hele dette problemkompleks lagt frem til fornyet overvejelse og efterprøvning. Samtidig er det af største vigtighed, at der i og ud fra kirken i sogn og bydel fortsat gøres en solid og trofast indsats for at række det kristne evangelium til nutidsmennesket gennem forkyndelse, undervisning, sjælesorg og omsorg. Erfaringerne fra 75 års kirkeliv i stiftet er ikke entydige, ligesom der er store forskelle på, om man bor på Bornholm eller på Nørrebro. Heller ikke menighedsbegrebet er entydigt, sådan som delrapporten understreger i sin analyse af forskellige typer af menighedsdannelse.

I 1983 samledes man i stiftet til den store konference om folkekirken i København under overskriften: Glæden for hele folket. Under den overskrift er vi stadig kirke og menighed i by og på land. Som biskop Ole Bertelsen dengang udtrykte det: *I vore forskellige situationer som mennesker og menigheder har vi diverse grunde til glæde og mod, til angst og modløshed. Men vi er fælles om alle at have grund til glæde. Gud har givet os denne gode grund, og grunden hedder Kristus.*

Klarere kan det ikke siges. Så fremad da i Jesu navn.

Glæden for hele
folket

Referat af landemodefórhándlíngerne den 9. oktober 1997 i Kóbenhavn's bispegárd

Alle landemodets medlemmer deltog i forhándlíngerne.
Forhándlíngerne indledtes med en kort morgenandagt.

Der var til mødet udsendt følgende dagsorden:

1. Godkendelse/supplering af dagsorden.
2. Meddelelser.
3. Ársberetning ved biskoppen.
4. Ársberetning fra stiftsudvalgene.
5. Fiscus, Nascous og biskop Balles legater.
6. Vielse af ikke-medlemmer af folkekirken.
7. Vedr. det særlige syn, der er faldet bort.
8. Udpegning af rádgiver for Civilregion VI.
9. Den nye økonomilov.
10. Stiftets 75-árs jubilæum.
11. Stiftsárbogen.
12. Forársprovstemødet den 15. - 16. april 1998.
13. Det udvidede landemode 1998 i Kóbenhavn og på Bornholm, herunder valg af prædikant og taler.
14. Delrapport fra tænketanken.
15. Eventuelt.

Godkendelse/
supplering af
dagsorden Dagsordenens pkt. 13 blev ændret til pkt. 13 a og suppleret med pkt. 13 b. Udpegning af en repræsentant blandt stiftets præster til at deltage i et kursus om udviklingshæmmede.

Meddelelser Biskoppen oplyste, at han holdt ferie i uge 42.

Ársberetning ved
biskoppen Udkastet til biskoppens beretning til det udvidede landemode samme aften blev gennemgået. Beretningen er i sin helhed gengivet side 87-95.

Specielt i relation til bemærkningerne om Christiansborg Slotskirke dróftedes muligheden for at afholde lejlighedsvis gudstjenester i kirken, f.eks. således at ansvaret for gudstjenesterne gik på skift mellem citykirkerne.

For så vidt angår spørgsmålet om en lufthavnspræst bad biskoppen inden árets udgang provsterne om en egentlig indstilling om oprettelse af en sådan stilling samt eventuelle andre kombinationsstillinger. Af de 55 præstestillíngler, der som følge af ændringen af økonomiloven ville blive oprettet i de kommende ár, kunne Kóbenhavn's stift næppe gøre sig háb om at få egentlige sognepræstestillíngler.

Derimod var det ikke udelukket, at stiftet kunne få en andel af de funktionspræstestillinger, der påtænkte oprettet.

Taget til efterretning.

Årsberetning fra
stiftsudvalgene

På grund af indkøringsproblemer i den forvaltningsafdeling, der som følge af omlægningen af stiftets regnskabssystem havde overtaget forvaltningen af legaterne, forelå regnskaberne for 1996 endnu ikke.

Fiscus, Nascous
og biskop Balles
legater

Jørgen Christiansen oplyste, at spørgsmålet om nedlæggelse /omdannelse af legaterne nu var forelagt for Civilretsdirektoratet.

I fortsættelse af drøftelserne på forårsprovstemødet drøftedes på basis af et foreliggende notat enkelte udestående spørgsmål.

Vielse af ikke-
medlemmer af
folkekirken

Jens Arendt henviste til en drøftelse med den kgl. bygningsinspektør i anledning af bortfald af det særlige syn, hvilket på Bornholm havde givet anledning til lidt problemer, idet der med mellemrum var behov for et udvidet syn. Jens Arendt oplyste, at bygningsinspektøren ofte uden forudgående aftale alene besigtigede kirkerne. Efter en sådan besigtigelse fik menighedsrådet underretning om resultatet af bygningsinspektørens overvejelser med hensyn til behovet for kommende istandsættelses- og restaureringsopgaver. I tilknytning hertil drøftedes den såkaldte "Haderslev-model", hvorefter medarbejdere i stiftsøvrigheden og stiftsøvrighedens konsulenter afsatte hele dage til rundrejse i stiftet med henblik på at foretage besigtigelse de steder, hvor der på forhånd var udtrykt ønske om råd og vejledning.

Vedrørende det
særlige syn, der
er faldet bort

Erik Norman Svendsen henledte opmærksomheden på, at den enkelte provst kunne bede konsulenterne om at deltage i besigtigelser, også inden der er en egentlig sag i form af en ansøgning om udførelse af et restaureringsarbejde eller lignende.

Der skulle udpeges en fælles kirkelig rådgiver for Københavns stift, Helsingør stift og dele af Roskilde stift. Biskoppen oplyste, at han ikke forud for landemødet havde været i forbindelse med sine kollegaer i de to andre stifter.

Udpegning af
rådgiver for
Civilregion VI.

Jens Rode redegjorde nærmere for de opgaver, der påhvilede rådgiveren. I lyset heraf blev flere kandidater bragt i forslag. På dette grundlag ville Erik Norman Svendsen drøfte spørgsmålet med biskopperne over Helsingør og Roskilde stifter.

Den nye økonomilov

Ændringerne i økonomiloven, navnlig for så vidt angår spørgsmålet om oprettelse af en provstiudvalgskasse, blev omtalt. Udgifterne vedrørende provstens i modsætning til provstiudvalgets virksomhed afholdes som hidtil af fællesfonden.

I sammenhæng hermed drøftedes et umiddelbart forud for landemodet modtaget udkast til bekendtgørelse om provstiudvalgskasernes budget, regnskab og revision og udkast til cirkulære om ændring af cirkulære om kirkelige kassers budget, regnskab, revision m.v.

Sten Wenzel-Petersen oplyste, at fristen 15. september for meddelelse til kommunen om ligningsbeløbets størrelse ville give anledning til praktiske problemer i Københavns Kommune. Endvidere nævnte Sten Wenzel-Petersen Kirkeministeriets forslag om en totalforsikringsordning, hvorefter præmierne skal afholdes over landskirkeskatten.

Stiftets 75-års jubilæum

Biskoppen orienterede om det hidtidige forløb af forberedelserne.

Det udsendte udkast til gæsteliste gav anledning til enkelte bemærkninger. Det aftaltes, at provsterne i løbet af kortere tid kunne fremkomme med eventuelle forslag til ændringer eller tilføjelser til listen.

Stiftsårbogen

Jens Arendt redegjorde for indholdet af den kommende stiftsårbog, der havde stiftsjubilæet som tema.

Forårsprovstemødet den 15. -16. april 1998

Efter en kort drøftelse aftaltes det at gå videre med de oprindelige planer om en studietur til Berlin i tilslutning til forårsprovstemødet.

Det udvidede landemøde 1998 i København og på Bornholm, herunder valg af prædikant og taler.

På grund af overvældende tilslutning til det udvidede landemøde samme aften havde det været nødvendigt at reducere antallet af selv rettidigt tilmeldte deltagere. Dette var ikke tilfredsstillende. Det drøftedes, om antallet af tilmeldte var udtryk for en stigende interesse for at deltage, eller om det blot var et enkeltstående tilfælde begrundet i stiftsjubilæet og kreation af 2 provster. Mulighederne for at afholde det udvidede landemøde at andet sted eller i en anden form blev overvejet nøje.

Det udvidede landemøde blev fastsat til torsdag den 8. oktober 1998. Ved landemodegudstjenesten prædiker provst Gert Blak Mogensen, Nørrebro provsti, og i hans forfald provst Finn Vejlgård Pedersen, Valby-Vanløse provsti.

Forskellige forslag om foredragsholdere blev drøftet. Eventuelle yderligere forslag indsendes snarest til biskoppen.

På Sten Wenzel-Petersens forslag blev det vedtaget at udpege en sognepræst, der havde deltaget i et tidligere kursus, og som i forbindelse med sit arbejde havde særlig berøring med dette arbejdsområde. Det blev samtidig vedtaget tillige at pege på en præst fra Bornholm for at understrege vigtigheden af, at Bornholm var med i dette arbejde.

Sten Wenzel-Petersen kommenterede rapporten, der indholdt en aktuel diagnose af den kirkelige situation i Københavns stift. Den afsluttende rapport ville i lyset heraf indeholde et forslag til den fremtidige anvendelse af ressourcerne, således at det sikredes, at forholdsvis flere af de bestående ressourcer blev anvendt på opfyldelse af de behov, det fandtes mest væsentligt at opfylde. Der var enighed om, at rapporten var god. Med enkelte rettelser ville den af tænketanken blive udsendt til almindelig debat. Menighedsråd og præster kunne således fremkomme med kommentarer, der ville indgå i tænketankens overvejelser forud for udarbejdelse af den afsluttende rapport.

Der var ingen bemærkninger under eventuelt.

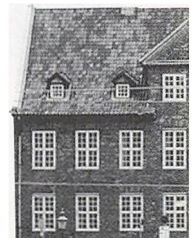
Den 20. oktober 1997

Jørgen Christiansen

Udpegning af en repræsentant blandt stiftets præster til at deltage i et kursus om udviklingshæmmede

Delrapport fra tænketanken

Eventuelt

Stiftsøvrighed og provster forsamlet til Københavns stifts landemøde den 9. oktober 1997 i Vor Frue Kirke - fra venstre:

Stiftskontorchef Jørgen Christiansen (Københavns stift)
Provst Erik Balslev-Clausen (Østerbro)
Domprovst Arne Bugge (Vor Frue)
Provst Jens Arendt (Bornholms Vestre)
Provst Claus Harms (Holmens)
Provst Gert Blak Mogensen (Nørrebro)
Provst Finn Vejlgård Pedersen (Valby-Vanløse)
Stiftamtmand Bente Flindt Sørensen
Provst Karsten A. Woll (Bispebjerg-Brønshøj)
Biskop Erik Norman Svendsen
Provst Jørgen Trihøj (Bornholms Østre)
Provst Palle Thordal (Amagerland)
Provst Leo Kamstrup Olesen (Amagerbro)
Provst Sten Wenzel-Petersen (Vesterbro)
Provst Peter Holm (Frederiksberg)
Flyverprovst Vilhelm Væge
Hærprovst Jens Rode

Referat af forårsprovstemødet den 1. april 1997

Alle medlemmer af landemødet deltog i forhandlingerne. Mødet indledtes med DDS nr. 206 (Påskeblomst! hvad vil du her?), hvorefter biskoppen holdt en kort andagt.

Erik Norman Svendsen bød herefter velkommen til mødet og rettede en særlig velkomst til stiftamtmand Bente Flindt Sørensen og provst Finn Vejgaard Pedersen, der deltog i landemødet for første gang.

Til ordstyrer valgtes Arne Bugge.

Der var for mødet udsendt følgende dagsorden:

1. Godkendelse af dagsorden.
2. Meddelelser.
3. Vielse og kirkelig velsignelse af ikke-skandinaviske statsborgere.
4. Kollats og ordination.
5. Vedr. Allehelgensandagterne.
6. Vedr. fri adgang til offentligt ansattes personalemapper.
7. Præsteboliger, anskaffelse og renovering.
8. Årbogen, orientering.
9. Vedr. alkoholpolitik.
10. Vedr. Bygningsrådgivning.
11. Det kirkelige beredskab - opfølgning af seminar i region 6, den 14. marts 1997.
12. Klokkeringning/regulativ.
13. Landemode 97.
14. Eventuelt.

Pkt. 4 blev ændret til pkt. 4 a og der blev tilføjet et nyt pkt. 4 b
Præstestillinger.

Godkendelse af
dagsorden

Pkt. 5 blev ændret til pkt. 5 a og der blev tilføjet et nyt pkt. 5 b. Langfredagsgudstjenester.

Pkt. 13 blev ændret til Pkt. 13 a og der blev tilføjet et nyt pkt. 13 b
Stiftets 75-års jubilæum.

a. Bente Flindt Sørensen var tiltrådt som ny stiftamtmand med virkning fra 1. januar 1997.

Meddelelser

b. Provst Hans Lundsteen, Frederiksberg provsti, er meddelt afsked med virkning fra udgangen af september 1997.

c. Billedhuggeren Hanne Warming var ved at være færdig med relieffet af biskop Ole Bertelsen.

d. Erik Norman Svendsen overbragte en hilsen fra Islands biskop, statsminister, kirkeminister og Reykjaviks borgmester i forbindelse med sit besøg i Island til Reykjavik Domkirkes 200 års jubilæum.

e. Erik Norman Svendsen omtalte herefter Salmebogskommissionens statusrapport, der vil blive suppleret med et spørgeskema om brug af tillægget til salmebogen.

f. Niels Thomsen-udvalgets rapport kan tidligst forventes at foreligge i slutningen af april måned 1997.

Vielse og kirkelig
velsignelse af ikke-
skandinaviske
statsborgere

Der foregik en drøftelse af Jørgen Christiansens notat om ægteskabsloven og Jens Arendts notat om forskellige følger af medlemskabslovens bestemmelse om ret til kirkelig betjening i forbindelse med midlertidigt/permanent ophold i udlandet i kombination med tilknytning til eller ikke tilknytning til et andet trossamfund på opholdsstedet. Dobbelt medlemskab er uforeneligt med medlemskabsloven, men ifølge Palle Thordal anerkendes dette i f.eks. Frankrig. Der var dernæst enighed om, at i praksis ville der være mange tilfælde, hvor en person knyttede sig til et trossamfund på opholdsstedet, uden at vedkommende af den grund betragtede sig selv som udtrådt af folkekirken.

Der var tillige enighed om, at spørgsmålene burde forelægges for Kirkeministeriet, men Erik Norman Svendsen fandt, at det ikke på nuværende tidspunkt var hensigtsmæssigt med en skriftlig forelæggelse.

Det aftaltes, at Jørgen Christiansen udarbejder dels et notat om retsvirkningerne af, at en præst i folkekirken foretog en vielse i strid med ægteskabslovens § 16, stk. 1, nr. 1, dvs. hvor ingen af parterne er medlem af folkekirken, dels om den nærmere forståelse af medlemskabslovens bestemmelser om tilknytning til et andet trossamfund.

Kollats og
ordination

Erik Norman Svendsen nævnte sagen om vikaransættelse af en hospitalspræst ved Bispebjerg Hospital, hvor Kirkeministeriet var enig med biskoppen i, at allerede fordi den pågældende ikke under nogen omstændigheder ville foretage nødvielser af fraskilte, kunne den pågældende ikke ansættes som hospitalspræst. Erik Norman Svendsen gjorde herudover rede for de yderligere forhold, der hindrede en ordination af den pågældende med henblik på den mindre del af stillingskvoten, der havde relation til Emdrup kirke.

På forespørgsel fra Finn Vejlgård fandt Erik Norman Svendsen, at det var kritisabelt at lade kirkekontoret meddele, at præsterne ved kirken benyttede sig af deres almindelige ret til at nægte at vie fraskilte. Præsterne måtte i hvert enkelt tilfælde selv efter en konkret vurdering afvise at vie et brudepar.

Præstestillinger

Erik Norman Svendsen oplyste, at antallet af præstestillinger på finansloven for 1997 var forhøjet med 12. Kirkeministeriet havde bedt biskopperne om et samlet forslag til fordeling af stillingerne, der fortrinsvis skulle fordeles til folkerige sogne med stort socialt pres, herunder fra psykisk syge.

Erik Norman Svendsens udkast vedrørende udvidelse af antallet af præstestillinger for Københavns stift blev drøftet og herefter ændret i lyset af drøftelserne, således at det blev tydeliggjort, at der sigtedes til en forøgelse af den præstelige betjening i folkerige sogne med mange hjemløse og psykisk syge m. fl.

Erik Balslev-Clausen omtalte Præsteforeningens strukturundersøgelse, der for så vidt angår en forøgelse af den præstelige betjening i sognene var i god overensstemmelse med biskoppens notat.

Jørgen Christiansen nævnte, at der sammen med annoncering af Allehelgensandagterne på kirkegårdskapellerne fandt en annoncering sted af nogle, men langt fra af alle Allehelgensandagter i stiftets kirker. På denne baggrund burde der gennemføres en mere konsekvent annoncering.

I lyset at Karsten Wolls bemærkning drøftedes spørgsmålet om tilslutningen til andagterne i kapellerne. På Bispebjerg kirkegård var tilslutningen beskeden, idet kapellet lå ret afsides, hvortil kom, at der samtidig var en andagt i Grundtvigskirken.

Erik Norman Svendsen fastslog, at det var væsentligt at bevare traditionen med Allehelgensandagter i kirkegårdskapellerne. Karsten Woll måtte finde en lokal løsning for så vidt angår Bispebjerg kirkegård. Leo Kamstrup Olesen nævnte, at Allehelgensandagterne blev omtalt i Amagerbladet, ligesom eftermiddagsgudstjenesten i Filips kirke var aflyst den pågældende dag, hvor der i stedet var andagt i kapellet på Sundby kirkegård.

Erik Norman Svendsen omtalte tendensen til, at flere og flere gudstjenester Langfredag holdes som liturgiske gudstjenester uden prædiken. Dette var ikke i overensstemmelse med den nye alterbog, der angav en tekst, hvorover der skulle prædikkes. Der blev fremført forskellige synspunkter, herunder at forberedelsesarbejdet til en liturgisk gudstjeneste ikke var mindre end til en gudstjeneste med prædiken. Det blev herefter præciseret, at der almindeligvis burde være prædiken ved en Langfredagsgudstjeneste. Såfremt der var flere gudstjenester Langfredag, kunne den ene være en liturgisk gudstjeneste uden prædiken. Erik Norman Svendsen henstillede, at provsterne ved lejlighed drøftede spørgsmålet med præsterne i provstiet.

Erik Norman Svendsen præciserede, at enhver som udgangspunkt havde ret til at se præsters personsager, herunder de klager der måtte have været over den pågældende.

Det var i denne sammenhæng vigtigt at være opmærksom på forskellen mellem "sjælesørgeriske" samtaler og tjenstlige samtaler. Det var således meget vigtigt at være opmærksom på, at en sjælesørgerisk samtale måtte standses, hvis der fremkom kritisable for-

Allehelgensandagterne

Langfredagsgudstjenesterne

Vedr. fri adgang til offentligt ansattes personalemapper

hold af tjenstlig karakter. Samtalen kunne herefter eventuelt fortsættes på et senere tidspunkt som en tjenstlig samtale, hvori deltog præstens bisidder.

Bente Flindt Sørensen præciserede, at adgangen til personalesager er i overensstemmelse med hovedsynspunktet i offentlighedsloven, men at ansættelsesproceduren er undtaget fra offentlighed. På tilsvarende måde er personlige oplysninger såsom oplysninger om økonomi, helbredsforhold, seksuelle tilbøjeligheder, race m.v. undtaget.

Bente Flindt Sørensen uddelte et notat fra Justitsministeriet om problemstillingen.

Præsteboliger,
anskaffelse og
renovering

Erik Norman Svendsen omtalte, at Stiftsøvrigheden i den sidste tid i flere tilfælde havde måtte underkende provstiuvalgenes ansøgninger om godkendelse af køb af tjensteboliger, idet prisen stod i misforhold til vurderingen. Dette var særlig tydeligt, hvis der tillige skulle foretages omfattende istandsættelsesarbejder. I andre tilfælde var provstiuvalgenes indstilling blevet underkendt, fordi boligerne lå langt fra sognet.

Årbogen,
orientering

Jens Arendt oplyste, at det overordnede tema for årbogen tog udgangspunkt i 75-året for delingen af Sjællands stift. Der var mere tale om et fremadrettet perspektiv end et historisk tilbageblik.

Vedr. alkoholpolitik

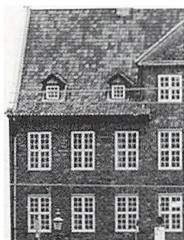
Sten Wenzel-Petersen gjorde opmærksom på nogle af de problemer, der var forbundet med alkoholmisbrug. Særlig var præster udsat, fordi de for en væsentlig dels vedkommende arbejdede meget alene. I lyset heraf drøftedes spørgsmålet, om stiftet burde have en formel alkoholpolitik, herunder eventuelt som led i en mere formaliseret personalepolitik.

Erik Norman Svendsen erkendte, at der var et problem, som var vigtigt at tage fat på. Karsten Woll havde kendskab til, at postvæsenet godt ville afholde udgifter på op til 40.000 kr. til en såkaldt Minnesotakur.

Bente Flindt Sørensen henviste til erfaringerne fra Statsamtet, hvor der var to af personalet udpegede personer, man kunne henvende sig til om hjælp.

Erik Balslev-Clausen bemærkede, at Præsteforeningens udvalg om arbejdspladsproblemer snart var færdig. På denne baggrund foreslog Erik Norman Svendsen, at Erik Balslev-Clausen og Sten Wenzel-Petersen tog kontakt til udvalget for at få kendskab til udvalgets forslag vedrørende alkoholmisbrug.

Der var enighed om, at konsulentordningen allerede nu kunne benyttes, hvis der var et akut konkret behov. Men Præsteforeningens forslag måtte afventes, ligesom der forud for gennemførelse af en nyordning kræves opbakning fra tillidsrepræsentanterne.

På baggrund af Stiftsøvrighedens krav om tilknytning af bygherreråd-giver ved større anlægs- og istandsættelsesarbejder drøftedes mulighederne for en vejledning, herunder en angivelse af firmaer, der kunne fungere som bygherreråd-giver. Leo Kamstrup Olesen henviste til, at der kunne fås hjælp hos amter og kommuner ved-rørende brugen af bygherreråd-giver.

Det aftaltes, at Jørgen Christiansen udarbejder udkast til en lidt mere udførlig vejledning, der tager stilling til, hvor der er pligt til at benytte bygherreråd-giver, og hvad dette nærmere indebærer.

Erik Norman Svendsen takkede Jens Rode for arrangementet i marts måned 1997. Det aftaltes, at biskoppernes vejledning blev justeret og udsendt på ny. Erik Norman Svendsen ville forinden forelægge spørgsmålet på det kommende bispemøde.

Der henvistes til Kirkeministeriets vejledning af 1993 om klokke-ringning, hvorefter menighedsrådet har kompetence til at fastsætte nærmere bestemmelser. Omfanget af klokkeringningen skal fremgå af regulativet for kirketjenerne.

Kirkeminister Ole Vig Jensen er taler ved landemodet den 9. oktober 1997, mens biskop Søren Lodberg Hvas, Aalborg, er taler ved det bornholmske minilandemøde den 3. november 1997.

Jubilæumsåret er 1997. Ved lov af 30. juni 1922 udskiltes Roskilde stift fra Sjællands stift, og ved kgl. anordning af 15. november 1922 foretoges den nærmere geografiske opdeling af Sjællands stift i Københavns stift og Roskilde stift, ligesom ikrafttrædelsestidspunk-tet blev fastsat til 1. december 1922.

Jubilæumsåret bør derfor fejres i forbindelse med det 75. lande-møde i oktober 1997 og minilandemodet på Bornholm samt på den egentlige jubilæumsdag den 1. december 1997. Der fremkom for-skellige forslag til fejring af jubilæet, og det besluttedes at nedsætte et udvalg bestående af Erik Norman Svendsen, Arne Bugge og Claus Harms med henblik på fastlæggelse af et program for jubi-læumsdagen.

Karsten Woll rejste spørgsmålet, om den i pkt. 16 i cirkulære nr. 134 af 26. juni 1995 om barsel, adoption og omsorgsdage omtalte barselsfond gælder for folkekirkens kirkefunktionærer.

Den 15. april 1997

Jørgen Christiansen

Vedr. Bygnings-rådgivning

Det kirkelige bered-skab - opfølgning af seminar i region 6, den 14. marts 1997

Klokkeringning/ regulativ

Landemøde 1997

Stiftets 75-års jubilæum

Eventuelt

Beretning fra Københavns mellemkirkelige Stiftsudvalg

*Ved universitetslektor Karsten Fledelius
Stiftsudvalget for mellemkirkeligt arbejde*

Året 1997 har været rigt på mellemkirkelige begivenheder. I juni afholdtes den Anden Europæiske Økumeniske Forsamling i den østrigske by Graz, og i forlængelse heraf den 11. generalforsamling af Konferencen af Europæiske Kirker. I juli afholdtes i Hong Kong generalforsamling i det Lutherske Verdensforbund. Ved alle tre møder var der deltagelse fra stiftet. Ikke mindst spændende var det første af møderne i Graz, hvor der for anden gang siden Middelalderen (første gang var i Basel i 1989) fandt et kirkemøde sted, som omfattede alle kristne retninger. Det omfattede ca. 700 officielle delegater fra kirkerne i Europa og over 11.000 andre mødedeltagere. Mødet demonstrerede, at de mellemkirkelige kontakter er mest intense og vellykkede på sogne- og græsrodsniveau, og at der er stort behov for at arbejde med mødets hovedemne: forsoning. Fra dansk side bidrog vi med et hæfte på engelsk om forsoning (det samme som har kunnet rekvireres på dansk fra Det mellemkirkelige Råd og Det økumeniske Fællesråd), og vi kunne med tilfredshed konstatere, at det blev revet væk.

Kollekten til det mellemkirkelige arbejde i 1997 blev indsamlet med henblik på at finansiere et ophold i stiftet af en gæst fra en anden luthersk kirke, som ville være i stand til at tage rundt i sognene og fortælle om forholdene i sin kirke. Der stilles ganske store kirkelige, sproglige og pædagogiske krav til en sådan person, hvis man skal have glæde af et besøg i sognene. Vi har kunnet glæde os over, at en særdeles kvalificeret læg person, dr. Majed Nassar fra den lutherske kirke i Palæstina, tog imod vor indbydelse til at besøge stiftet i efteråret.

Dette års mellemkirkelige teologiske emne er Fælleserklæringen om Retfærdiggørelseslæren mellem katolikker og lutheranere, som nu foreligger i en revideret udgave på dansk, udsendt af Det mellemkirkelige Råd. Stiftsudvalget har taget initiativ til, at den er blevet udsendt til præster og menighedsråd i stiftet.

1997 er det sidste år i stiftsudvalgets funktionsperiode, og valget er udskrevet til januar 1998. Stiftsudvalget har ladet afholde orienteringsmøder om valget i København og Rønne i efteråret 1997, i samarbejde med de lokale distriktsforeninger af menighedsrådsmedlemmer. Det nye stiftsudvalg begynder sit arbejde pr. 1. april 1998.

Stiftsudvalget om nye religiøse strømninger

Ved sognepræst Niels Underbjerg, formand

I det forløbne år har ikke mindst ét arrangement optaget *Stiftsudvalget om nye religiøse strømninger*. Megen tid og mange overvejelser er blevet brugt på at forberede, afholde og evaluere stiftets engagement på den store KROP - SIND - ÅND helsemesse i Falkoner Centret i København d. 31. jan. - 2. febr. 1997. Som tidligere nævnt i eksempelvis Stiftsbrevet plejer adskillige mennesker at besøge denne messe og dens helsemæssige og spirituelle tilbud.

Dette holdt også stik i år, og denne gang kunne de besøgende også møde en stand med overskriften: *FOLKEKIRKEN - Københavns Stift*. Gennem denne stand lykkedes det os faktisk at komme i kontakt med en hel del mennesker, og generelt blev vores tilstedeværelse meget godt modtaget. Vi forsøgte at give et bredt indblik i den kristne spiritualitet, som den udfolder sig i Folkekirken, og mange mennesker stoppede op for at se og høre.

Alt dette kunne naturligvis ikke lade sig gøre, med mindre der var en hel del af Folkekirkenes medlemmer, der havde ofret tid og ressourcer på at deltage i de forskellige aktiviteter på standen. Fra os i stiftsudvalget skal der lyde en *hjertelig tak* til alle fra stiftet, som så Folkekirkenes muligheder i denne messe, og som ydede en stor og engageret indsats. Vi finder, at vor tilstedeværelse på denne messe er så relevant og oplagt, at vi allerede nu har besluttet at være med igen næste år d. 6. - 8. februar. Der vil på baggrund af vore erfaringer dette år blive foretaget forskellige justeringer, således at vi endnu bedre kan præsentere en evangelisk-luthersk folkekirkes særkende i et pluralistisk, religiøst miljø.

Udover deltagelsen i ovennævnte messe vil vi i det kommende år gerne prøve at fortsætte vores "rundtur" til stiftets provstier med provstikurser om den moderne religiøsitet. Er der kursustidspunkter, der passer de enkelte provstier særlig godt, hører vi naturligvis gerne fra jer.

I det forløbne år er vi i stiftsudvalget gang på gang blevet mindet om, hvor vigtigt det er at have "fingeren på pulsen", når det drejer sig om det moderne menneskes religiøsitet. Dette gælder både i den offentlige debat, men bestemt også i den personlige rådgivning og sjælesorg. At kunne forstå signalerne, sproget og tankegangen i den moderne religiøsitet kan være afgørende for, om vi som præster og lægfolk kan være til hjælp for vor næste i nød. Derfor fortsætter vi i stiftsudvalget vore samtaler med anderledes religiøse grupperinger. Vi håber også, at vi i det kommende år på skrift kan bidrage med nogle af vore erfaringer og overvejelser.

Stiftsudvalget for arbejde blandt flygtninge

ved direktør Henning Palludan, udvalgets sekretær

Udvalget er i gang med en strukturtilpasning. Med det store fald i nyankomne asylsøgere samles arbejdet om flygtninge og indvandrere. De asylcentre, der tidligere var en særlig målgruppe for arbejdet, er i vid udstrækning nedlagt, og kontakten holdes nu gennem de kirkelige organisationer, der særligt arbejder for disse befolkningsgrupper. Her kan nævnes Det mellemkirkelige Råd, Tværkulturelt Center, Islamisk-Kristent Studieceter, Kirkens Indvandrerarbejde "Mødestedet", FDF, De Samvirkende Menighedsplejer, Bornholms Flygtningevenner og repræsentanter for menighedsråd, der særligt har engageret sig i dette arbejde.

I august måned blev en kombinationsstilling som præst i Sct. Johannes sogn og som flygtninge- og indvandrerpræst oprettet. Pastor Lissi Rasmussen, der i forvejen har arbejdet med flygtninge og indvandrere, fik denne stilling og vil i sit arbejde bl.a. tage kontakt til stiftets provster for at se, hvilke ressourcer der er i de enkelte sogne for et samarbejde herom. Hun vil også holde kontakt til andre kristne kirker og udbygge gudstjenester med prædiken på flygtningenes og indvandrerens modersmål. Med etablering af denne præstestilling vil flygtningeudvalgets opgave mere få karakteren af en baggrundsgruppe.

Det Danske Bibelselskab skænkede for fem år siden 10.000 kr. til indkøb af bibler på relevante sprog til flygtninge og indvandrere. Beløbet er i 1996 opbrugt, men Bibelselskabet har stillet en fornyet donation med yderligere 10.000 kr. til rådighed for et meget gavnligt arbejde.

Det Danske Bibelselskabs Stiftsudvalg

Ved direktør Henning Palludan, formand

I årets løb er kontakten mellem Bibelselskabets bestyrelse og stab på den ene side og stiftsudvalget på den anden blevet udbygget og har styrket stiftsudvalgets arbejde. Københavns stiftsudvalg har også haft et par meget konstruktive møder med deltagelse af staben fra Bibelselskabet med stiftsudvalgene i Roskilde og Helsingør stifter. Der arbejdes på, et hvert stiftsudvalg i samarbejde med de to andre udgiver katalog med ideer til sognene om aktiviteter, herunder mødevirksomhed, som sognene kan tage op.

Der er i årets løb sket den udskiftning af udvalgets medlemmer, at Frikirkerådets repræsentant Gudrun Lydholm, Frelsens Hær, med sin mand er blevet forflyttet til Moskva og derfor har måttet forlade arbejdet. Noget nyt medlem er endnu ikke udpeget.

Udvalgets arbejde var i efteråret 1996 præget af den husstandsomdeling af Det Nye Testamente, der fandt sted i det storkøbenhavnske område fra fredag d. 6. til søndag d. 15. september 1996. Den praktiske tilrettelæggelse skete på selskabets hovedkontor. Som den bedste løsning blev peget på personlig uddeling i sognene, og mange uddelere høstede gode erfaringer ved denne opgaves løsning. Mange københavnske boligejendomme er i dag aflåst og næsten utilgængelige. Derfor valgte nogle sogne postvæsenet til at varetage uddelingen. Det var en ret bekostelig men effektiv løsning, hvor man måtte give afkald på den personlige kontakt. Enkelte sogne indrykkede annoncer i dagspresse og distriktsblade med opfordring til sognets beboere til at afhente Det Nye Testamente i kirken eller i menighedslokaler. Det viste sig - ikke overraskende - at være de sogne, der nåede den laveste uddelingsprocent. Uddelingen blev understøttet med en massiv omtale i presse og med plakater på gader og i kollektive transportmidler. Bibelselskabet høstede megen hæder af dette fremstød, der fra visse sider blev betegnet som anmassende og ødselt. Ved at argumentere mod disse påstande, hørte kritikken hurtigt op.

Uddelingen blev med bistand fra stiftsudvalget suppleret med en række arrangementer. Der afholdtes både særlige gudstjenester, bibelkredsmøder og en række sammenkomster med foredrag og underholdning. Værdifuldt var oplæsning af bibeltekster ved kendte skuespillere.

På grundlag af den i 1996 afholdte verdenskonference i United Bible Society arbejder Det Danske Bibelselskab på en samlet 5-års plan for dets virksomhed både nationalt og internationalt. Som et led i disse tanker har Københavns stiftsudvalg en tanke om i år 2000 i København at markere tusindårsskiftet med en udstilling i relation til Bibelselskabet.

Beretning fra Stiftsudvalget for Ydre Mission

Ved sognepræst Dorte Hedegaard, formand og sognepræst Peter Buch

Stiftsudvalget for Ydre Mission (paraplyen for repræsentanter fra de forskellige missionselskaber og ungdomskorpserne) er nået et skridt nærmere det som har været eftertragtet i de sidste mange år: opret-

telsen af provstiudvalg, som forener de kræfter, der har interesse i og vil arbejde for at Ydre Mission bliver en del af sognenes arbejde. Det skal nævnes at i provstierne Amagerland og Amagerbro har der i en årrække eksisteret en godt fungerende provstigruppe for Ydre Mission. På Vesterbro er repræsentanter fra de fleste kirker og Mødestedet gået sammen og hér arbejder man med idéen "Vesterbro og den 3. verden". I Valby-Vanløse provsti har repræsentanter fra nogle af kirkerne været samlet til en orientering om, hvad menighedsråd på tværs af sognegrænser kan foretage af handlinger, så at Ydre Mission ikke kun gælder "de dernede i u-landene", men at det også kan berøre og berige vores egen hverdag. Og samtidig kan engagement i Ydre Mission styrke den lokale menighed.

Arbejdet med oprettelsen af provstigrupper vil forhåbentlig vokse frem i de kommende år, efterhånden som idéen spredes, at samarbejde mellem sognene om Ydre Mission både kan være konkret og udviklende.

Bornholm

Arbejdet inden for Ø-kommissionens YM har stået lidt i stampe det sidste år. Dette skyldes især to forhold:

Albaniensprojekt:

Det første projekt vi skulle i gang med, Albanien, fik en afbrydelse da Albanien kom i en borgerkrigs-lignende tilstand, men nu hvor en del bornholmske soldater er sendt til landet, skal det nok komme til at inspirere til videre arbejde.

Det andet store projekt vi ville have afholdt, var den fælles missionsuge. Her har der været så mange problemer med at få det til at fungere, at den er blevet udskudt et par gange.

Missionsuge:

Det store fælles ydremissionsfremstød, planlagt til efteråret 1997, blev igen flyttet. Vi foreslog derfor uge 13 eller uge 17 i 1998. Og det bliver i uge 13 - håber vi da.

Men som det også ses, så kører de enkelte missionselskaber deres arbejde - Sudanmissionen med besøg af Benners, Israelsmissionen med besøg af Jens Arne Skjøt og DMS med sine faste arrangementer og vi har haft besøg af Ertner Rasmussen.

Københavns Stiftscentral for undervisning

Ved provst Finn Vejlgård

I forlængelse af de gode erfaringer fra 1996 har Stiftscentralen valgt at forsætte med afholdelse af korte kurser af halv- eller heldags varighed fortrinsvis for præster.

I det forløbne år har der i første halvår været kursus om børnehavegudstjenesterne, hvor overvejelser om fortællingens fascinationskraft og magi var i centrum. Som forberedelse til påsketidens prædikener gennemgik lektor Erik A. Nielsen teksterne ud fra en poetisk, teologisk synsvinkel. Kurset om konfirmationsforberedelsen foregik i et samarbejde med Statens Pædagogiske Forsøgscenter i Islev og er første del af et større udviklingsarbejde.

I efteråret lagde Stiftscentralen lokaler til et kursus i sjælesorg arrangeret af Præstehøjskolen. Desuden var der kurser om gudstjenestens liturgi og koreografi; om salmevalg til gudstjenesten og som noget nyt er der også blevet afholdt et kursus på Bornholm om konfirmationsforberedelsen.

Som ny pædagogisk konsulent blev pastor Anne-Birgitte Zoëga Tranberg ansat pr. 1. maj 1997 i en 25 % stilling kombineret med stillingen som forlagsredaktør på Materialecentralen. Jeg fortsætter som formand for undervisningsudvalget.

Præster: Tilgang -afgang

1/10 1996 - 30/9 1997

1. Ordinationer.
2. Førstegangs-ansatte og forflyttede fra embeder i andre stifter.
3. Embedsskift inden for stiftet.
4. Forflytninger til embeder i andre stifter.
5. Afskedigelser.
6. Døde.

1. Ordinationer

17/11 1996 Eva Graff Nielsen
17/11 1996 Birgitte Lindegaard Sneum
5/2 1997 Kirsten Buch
12/3 1997 Sandra Danielle Theil Kastfelt
12/3 1997 Torben Ebbesen
8/5 1997 Helene Dam
18/6 1997 Vibeke Rørbæk Døssing
18/6 1997 Maria Harms
18/6 1997 Asser Lykke Skude
18/6 1997 Jens Kirk Wandall
18/6 1997 Karin Wandall
3/8 1997 Ulla Bjerregaard Salicath
21/9 1997 Eskil Dickmeiss
21/9 1997 Lars Danner Madsen
21/9 1997 Helge Maagaard Pedersen
21/9 1997 Carina Wøhlk

2. Førstegangs-ansatte og forflyttede fra embeder i andre stifter

1/11 1996	Jørgen Christian Madsen	Esajas kirke, sognepræst k/b
1/1 1997	Eskild Silkjær Pedersen.....	Singapore
1/1 1997	Esper Silkjær	Elias kirke, sognepræst
1/2 1997	Jens Lind Andersen	Timotheus kirke, sognepræst
1/3 1997	Gyrite Madsen	Godthåbs kirke, kst. sognepræst
1/4 1997	Johnny Søndberg-Madsen	Ny kirke, Bornholm, sognepræst k/b
1/4 1997	Steffen Vasby	Sct. Lukas kirke, sognepræst
1/5 1997	Helene Dam	Hans Tausens kirke, kst. sognepræst
1/6 1997	Kirsten Kjær Ohms	Husum kirke, sognepræst k/b
1/6 1997	Per Frederiksen.....	Solvang kirke, sognepræst
1/6 1997	Asser Lykke Skude	Kapernaum kirke, sognepræst
15/8 1997	Mogens Hansen.....	Vor Frelsers kirke, sognepræst k/b

3. Embedsskift inden for stiftet

1/1 1997 Stig Boel	Husumvold kirke, sognepræst k/b
1/1 1997 Jeff Deleuran	Husumvold kirke, sognepræst
1/2 1997 Finn Vejlgård Pedersen	Hyltebjerg kirke, provst for Valby-Vanløse provsti
1/8 1997 Flemming Pless	Christianskirken, sognepræst k/b

4. Forflytninger til embeder i andre stifter

1/12 1996 Jesper Hornstrup	Vammen - Lindum - Bigum, Viborg stift
1/4 1997 Jørgen Hede Madsen	Sejerø, Roskilde stift
1/6 1997 Annette Brønnum Nystrup	Opstandelseskirken, Helsingør stift
20/7 1997 Peter Bundgaard Walin	Kalvehave Stensby, Roskilde stift

5. Afskedigelser

30/11 1996 Annette Laage Jørgensen	Husumvold kirke
31/12 1996 Lisbeth Smedegaard Andersen	Holmens kirke
31/12 1996 Kjeld Olesen	Sct. Lukas kirke
31/1 1997 Ruth Hansen	Sct. Nicolai kirke, Rønne
31/1 1997 Hans Hermansen	Timotheus kirke, provst for Valby- Vanløse provsti
28/2 1997 Christina Philipstätt Christophersen	Kapernaum kirke
31/3 1997 Preben Aalholt	Vor Frelsers Kirke
30/4 1997 Johannes Holm	Husum kirke
30/4 1997 Anne-Birgitte Zoëga Tranberg	Absalons kirke/Kristkirken
30/6 1997 Gregers Mærsk-Kristensen	Utterlev kirke
30/9 1997 Joan v. Baden	Frihavns kirke
30/9 1997 Hans Lundsteen	Solbjerg kirke provst for Frederiksberg provsti
30/9 1997 Hanne Storebjerg	Utterslev kirke

6. Døde

12/1 1997 Jørgen Eilsgaard-Rasmussen	Solvang kirke
7/2 1997 Arne Søgaard Jensen	Samuels kirke
22/2 1997 Harald Egede Jensen	Hyltebjerg kirke
15/8 1997 Jørgen Kornum	Vester Marie kirke

Landemodeberetning

1/10 1996 - 30/9 1997

Oprettede embeder

Nedlagte embeder

Ordinationer - ordinander

Der har i det forløbne landemodeår været afholdt 7 ordinationer med ialt 16 ordinander (17/11-96) (5/2-97) (12/3-97) (8/5-97) (18/6-97) (3/8-97) (21/9-97)

Ledige embeder/ansøgetal

I landemodeåret har der i Københavns stift været opslået ialt 28 præstestillinger med ialt 516 ansøgninger - et gennemsnit på 18,4 ansøgere pr. opslag.

Trinitatis kirke, kst. gadepræst	5
Husumvold kirke, sognepræst k/b	12
Husumvold kirke, sognepræst	5
Emdrup kirke/Bispebjerg hospital, kst. sognepræst	14
Sct. Nicolai kirke, Rønne, kst. sognepræst	4
Ny kirke, sognepræst k/b	7
Sct. Lukas kirke, sognepræst	33
Mariendal kirke, kst. sognepræst.....	17
Godthåb kirke/Frederiksberg Hospital, kst. sognepræst,	15
Kapernaum kirke, sognepræst	15
Hans Tausens kirke, kst. sognepræst.....	19
Solvang kirke, sognepræst	12
Husum kirke, sognepræst k/b	27
Vor Frelzers kirke, sognepræst k/b	33
Christians kirke, sognepræst k/b	39
Sct. Jakobs kirke, kst. sognepræst	36
Kastrup kirke, kst. sognepræst.....	21
Anna kirke, kst. sognepræst	33
Solbjerg kirke, sognepræst k/b	47
Vanløse kirke, kst. sognepræst	25
Bethlehemskirken, kst. sognepræst	8
Flintholm kirke, kst. sognepræst.....	8
Margrethekirken, kst. sognepræst	19
Helligåndskirken, hjælpepræst	15
Filips kirke, sognepræst.....	18
Holmens kirke, sognepræst	17
Sct. Nicolai kirke, Rønne, sognepræst.....	4
Husum kirke, hjælpepræst.....	8

Kirkejubilæer

1/6 1997 Sct. Lukas 100 år

Navne og adresser

Biskop Erik Norman Svendsen, Nørregade 11,
1165 København K 33 13 35 08
Stiftamtmand Bente Flindt Sørensen, Hejrevej 43,
2400 København NV. 38 17 06 00

Københavns stiftsadministration, Nørregade 11,
1165 København K
Tlf.: 33 13 35 08 (bispekontoret)
33 13 28 83 (stiftsøvrigheden)
33 12 40 40 (stiftskassereren)
Telefax 33 14 39 69
Giro nr. 5 91 00 05

Stiftskontorchef, amanuensis, cand.jur. Jørgen Christiansen..... lokal 237
Stiftsfuldmægtig, cand.jur. Anne Margrethe Andersen lokal 223
Stiftsfuldmægtig, cand.jur. Flemming Ørbeck..... lokal 244
Stiftskasserer Frank Menzel lokal 242
Sognepræst Bent Hansen..... lokal 232
Overassistent Anne-Marie Hansen..... lokal 220
Overassistent Sysette Rosengreen..... lokal 235
Overassistent Bende Kragh..... lokal 231
Kontorfuldmægtig Joan Brodersen Rudnick..... lokal 225
Assistent Inge Wulff-Christensen lokal 226
Assistent Sanne Møller lokal 226
Kontorfuldmægtig/bogholder Birte Amsinck..... lokal 243
Overassistent Jørgen Nielsen..... lokal 241
Overassistent Tina Thorsted lokal 246
Assistent Susanne Vilhelmsen lokal 249
Portner Ole Hilden lokal 229

Københavns kirkelige budgetkontor, Nørregade 11,
1165 København K 33 13 38 50
Budgetprovst Sten Wenzel-Petersen
Mogens Østergaard Jensen

Provster:

Domprovst Arne Bugge, Fiolstræde 8, 1165 København K	33 14 74 32
Provst Claus Harms, Holmens kirke Holmens Kanal, 1060 København K	33 11 37 40
Provst Erik Balslev-Clausen, A.F. Kriegersvej 5 E, 2100 København Ø	35 26 44 28
Provst Gert Blak Mogensen, Nørrebrogade 106, 3. th., 2200 København N	31 35 08 69
Provst Sten Wenzel-Petersen, Vesterbrogade 54, 1., 1620 København V	31 21 83 19
Provst Peter Holm, C.F. Richsvej 9, 2000 Frederiksberg	31 87 24 27
Provst Karsten Arboe Woll, Brønshøj Kirkevej 6, 2700 Brønshøj	31 28 00 43
Provst Finn Vejlggaard Pedersen, Guldagervej 5, 2720 Vanløse	38 71 61 32
Provst Jens Arendt, Søborgstræde 11, 3700 Rønne	56 95 31 95
Provst Jørgen Trihøj, Udegårdsvejen 2, Poulsker, 3730 Neksø	56 48 80 40
Provst Leo Kamstrup Olesen, Frankrigsgade 1, 2300 Sundby	32 58 57 85
Provst Palle Thordal, Saltværksvej 39, 2770 Kastrup	32 50 55 82
Hærprovst Jens Rode, Kastellet 16, 2100 København Ø	33 15 13 06
Flyverprovst Vilhelm E. Væрге, Vinderupvej 25, Ejsing, 7830 Vinderup	97 44 60 07

Provstiudvalgene:*Vor Frue provsti:*

Formand, domprovst Arne Bugge, Fiolstræde 8, 1171 København K
Finn Hemmingsen, Hauser Plads 14, 4., 1127 København K
Judith Ingrid Nielsen, Anemonevej 4, 2820 Gentofte
Karsten Fledelius, Holsteinsgade 9, 3. th., 2100 København Ø
Flemming Rasmussen, Ny Kongensgade 14, 3., 1472 København K

Holmens provsti:

Formand, provst Claus Harms, Holmens kirke, Holmens Kanal, 1060 København K
Ellen Anette Asmussen, Bredgade 77, 1260 København K
Jørgen Ougård, Følfodvej 200, 2300 København S
Harry Kvarnstrøm, Østerbrogade 78, 2100 København Ø
Hans H. Jørgensen, Trondhjems-gade 2, 2., 2100 København Ø

Østerbro provsti:

Formand, provst Erik Balslev-Clausen, A. F. Kriegersvej 5 E, 2100 København Ø
Kirsten Christophersen, Brammingegade 7, 2100 København Ø
Steen Nielsen, Vognmandsmarken 17, 3. th., 2100 København Ø
Elisabeth Hertz, Willemoesgade 50, st., 2100 København Ø
Ole E. Pagels, Lille Strandvej 18 H, 1., 2900 Hellerup

Nørrebro provsti:

Formand, provst Gert Blak Mogensen, Fælledvej 6, 1. th., 2200 København N
Svend Hovard, Laurids Skaus Gade 15, 2. th., 2200 København N
Flemming Schlichtkrull, Grønnevej 247, 7., 2830 Virum
Cai Svendsen, Hvedemarken 19, 2860 Søborg
Finn Mikkelsen, Bjelkes Allé 26, 2. dør 59, 2200 København N

Vesterbro provsti:

Formand, provst Sten Wenzel-Petersen, Vesterbrogade 54, 1., 1620 København V
Michael Hyttel, Vester Fælledvej 61, 1. th., 1750 København V
Mogens Nissen, Rytterhusene 72, 2620 Albertslund
Tom Steinov, Haveforeningen Kalvebod 93, 2450 København SV
Villy Bruun-Madsen, Skydebanegade 25, 4. th., 1709 København V

Frederiksberg provsti:

Formand, provst Peter Holm, C. F. Richsvej 9, 2000 Frederiksberg
Lillian Schmidt Rasmussen, Dr. Primes Vej 7, 1854 Frederiksberg C
Leif Bjørn Sørensen, Glahns Allé 33, 4., 2000 Frederiksberg
Stephen Bloch Juhl, Pelargonievej 4, 2000 Frederiksberg
Kaare Skafte-Pedersen, Vagtelvej 59, 2. th., 2000 Frederiksberg

Bornholms vestre provsti:

Formand, provst Jens Arendt, Søborgstræde 11, 3700 Rønne
Robert Peter Kure, Assereng 3, 3770 Allinge
Jens Georg Hansen, Rønnevej 105, Nylars, 3720 Aakirkeby
J. Eske Holm, Kirkebyen 16, Rutsker, 3790 Hasle
Poul Møller Gregersen, Stengade 63, 3700 Rønne

Bornholms østre provsti:

Formand, Jens Otto Dam-Larsen, Klinteby Kirkevej 2, Ibsker, 3730 Nexø
Provst Jørgen Trihøj, Udegårdsvejen 2, Poulsker, 3730 Nexø
Erling Johansen, Bjørnvej 5, 3720 Aakirkeby
Bente Paulsen, Melsted Langgade 32, 3760 Gudhjem
Erik Bech, Kofoedsvej 5, Snogebæk, 3730 Nexø

Bispebjerg-Brønshøj provsti:

Formand, provst Karsten Arboe Woll, Brønshøj Kirkevej 6, 2700 Brønshøj
Karen Diemer, Ved Bellahøj 4, 3. th., 2700 Brønshøj
Hans Georg Hegelund, Trekløvervej 3 B, 2400 København NV

John Christensen, Vesterbrogade 196, 5., 1800 Frederiksberg C
Mette Kvist Poulsen, Kronprinssegade 60 A, 3. th., 1306 København K

Valby-Vanløse provsti:

Formand, provst Finn Vejlgård Pedersen, Guldagervej 5, 2720 Vanløse
Erik Nielsen, Gammel Køge Landevej 290, 2650 Hvidovre
Torben Larsen, Birkagervej 12, 2720 Vanløse
Ole Nielsen, Frugthaven 33, st.th., 2500 Valby
Marie Burlund, Børglumvej 20, 2720 Vanløse

Amagerbro provsti:

Formand, Michael Riis, Reykjaviksgade 5, 4. tv., 2300 København S
Provst Leo Kamstrup Olesen, Frankrigsgade 1, 2300 København S
Rolf Kallesøe, Gyldenlakvej 20, 2300 København S
Jens William Grav, Kastrupvej 80, 3. th., 2300 København S
Erling Støhrmann-Brun, John Tranums Allé 1, 1., 2770 Kastrup

Amagerland provsti:

Formand, provst Palle Thordal, Saltværksvej 39, 2770 Kastrup
Jens Kristian Pedersen, Sundbyvestervej 38, 2300 København S
Poul Anders Lynberg-Larsen, Priorvej 6, 3. th., 2000 Frederiksberg
Hans Jørgensen, Skottegården 20, 1., 2770 Kastrup
Bredo S. Nielsen, Schoutgården 6, 2791 Dragør

Stiftsøkonomiudvalgets medlemmer:

Vor Frue provsti:

Karsten Fledelius, Holsteinsgade 9, 3. th., 2100 København Ø, Tlf.: 35 26 97 49

Holmens provsti:

Kjeld Søndergaard, Valkendorfsvej 17, 1151 København K, Tlf.: 33 32 83 93

Østerbro provsti:

Knud Cardél, Ryparken 50, 2100 København Ø, Tlf.: 31 20 39 17

Nørrebro provsti:

Cai Svendsen, Hvedemarken 19, 2860 Søborg, Tlf.: 31 67 34 37

København Vestre provsti:

Mogens Nissen, Rytterhusene 72, 2620 Albertslund, Tlf.: 42 64 25 46/31 21 12 17

Frederiksberg provsti:

Erik Rønnow Larsen, Nitivej 3, 2000 Frederiksberg, Tlf.: 38 34 12 99

Bornholms vestre provsti:

Eske Holm, Kirkebyen 16, Rutsker, 3790 Hasle, Tlf.: 56 96 90 90

Bornholms østre provsti:

Jens Otto Dam-Larsen, Klinteby Kirkevej 2, Ibsker, 3730 Nexø, Tlf.: 56 49 40 64

Bispebjerg-Brønshøj provsti:

Karen Diemer, Ved Bellahøj 4, 3. th., 2700 Brønshøj, Tlf.: 38 60 58 37

Valby-Vanløse provsti:

Marie Burlúnd, Børglumvej 20, 2700 Vanløse, Tlf.: 38 79 12 18

Amagerbro provsti:

Henrik Lund Lindbo, Nørre Farimagsgade 57, 4. tv., 1364 København K, Tlf.: 31 87 93 94

Amagerland provsti:

Tom Allan Hansen, Astridsvej 9, 2770 Kastrup, Tlf.: 32 51 05 06

Folkekirkens Skoletjeneste København - Frederiksberg:

Pastor Helle Krogh Madsen

Pædagogisk Center, Lollandsvej 40 A, 2000 Frederiksberg.

Tlf.: 31 86 16 70 (kl. 10 - 12)

Kgl. Bygningsinspektører:

Kgl. bygningsinspektør, arkitekt m.a.a. David Bretton-Meyer,
Søholm, Søholm Park 1, 2900 Hellerup. Tlf.: 39 40 18 40

Område: Frederiksberg kommune (Frederiksberg provsti) samt Københavns
kommune bortset fra de til arkitekt Johan Fogh henlagte kirker, jfr. nedenfor.

Kgl. bygningsinspektør, arkitekt m.a.a. Johan Fogh,
Nymølle, Kulsviervej 150, 2800 Lyngby. Tlf.: 45 93 40 20.

Område: Bornholms amt, Dragør og Tårnby kommuner, der udgør en del af
Amagerland provsti samt i Københavns kommune: den resterende del af
Amagerland provsti, Amagerbro provsti, undtagen Christians og Vor Frelsers kirke,
samt følgende kirker: Brønshøj kirke, Vanløse kirke, Hyltebjerg kirke,
Utterslev kirke, Grøndals kirke, Adventskirken, Ansgarkirken,
Bellahøj kirke, Husum kirke og Husumvold kirke.

Kgl. bygningsinspektør, arkitekt m.a.a. Jens Fredslund,
Indiavej 1, Sdr. Frihavn, 2100 København Ø. Tlf.: 35 43 96 90

Område: Christians kirke og Vor Frelsers kirke.

Bygningskonsulenter:

For præstegårde i København, Frederiksberg, Dragør og Tårnby kommuner:

Arkitekt m.a.a. Peter Brogaard, Lundtoftevej 294, 2800 Kgs. Lyngby.

Tlf.: 45 87 48 58

For præstegårde i Bornholms amt:

Arkitekt m.a.a. Jørn Appel, Dampmøllegade 14, 3700 Rønne.

Tlf.: 56 95 58 44

Præstegårdskonsulent for præstegårde i Bornholms amt:

Borgmester, gårdejer Harald Kjøller, Valnøddegård, Bohnebakken 22, Tejn, 3770 Allinge.

Tlf.: 56 48 41 38

Kirkegårdskonsulent:

Landskabsarkitekt m.d.l. Torben Michelsen, Krøjerup Overdrev 12, 4180 Sorø.

Tlf.: 53 63 16 53

Øvrige konsulenter:

Orgelkonsulent:

Organist H. Hildebrandt Nielsen, Frederiksdals Allé 15, 7800 Skive.

Tlf.: 97 52 15 14

Klokkekonsulent:

Organist Bendt Gammeltoft-Hansen, Strandvej 13, 5700 Svendborg.

Tlf.: 62 21 39 68

Varmekonsulent:

Professor, civilingeniør Vagn Korsgaard, Donsevej 3, 2970 Hørsholm.

Tlf.: 42 18 01 04

Nationalmuseet/Det særlige Kirkesyn (for Grundtvigs kirke).

Nationalmuseet/Det særlige Kirkesyn, Frederiksholms Kanal 12, 1220 København K.

Tlf.: 33 13 44 11

Akademiet for de skønne Kunster v/Akademirådets udvalg for Kirkekunst,

Kgs. Nytorv 1, 1050 København K.

Tlf.: 33 12 68 60

Landsforeningen for Bedre Hørelse, Mariendalsvej 27, 2000 Frederiksberg.

Tlf.: 38 88 16 44

Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg (kirkeskibe), 3000 Helsingør.

Tlf.: 49 21 06 85

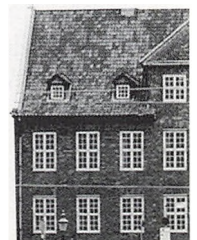
Den særlige sagkyndige i sager vedr. vurdering af præsteboliger:

Funktionschef Gorm Fogh-Nielsen, Skt. Knudsvej 20, 1903 Frederiksberg C.

Tlf.: 31 24 38 48

Kirkeministeriet, Frederiksholms Kanal 21, 1220 København K.

Tlf.: 33 92 33 90

Københavns Stiftsfonds bestyrelse:

Formand, biskop Erik Norman Svendsen, Nørregade 11, 1165 København K.
Stiftamtmand Bente Flindt Sørensen, Hejrevej 43, 2400 København NV.
Provst Karsten Woll, Brønshøj Kirkevej 6, 2700 Brønshøj.
Sognepræst Lisbet Müller, Brdr. Reebergsvej 5, 2000 Frederiksberg.
Universitetslektor Karsten Fledelius, Holsteinsgade 9, 3. th., 2100 København Ø.
Civilingeniør Henrik Fischer, Gravervænget 1, st. tv., 2400 København NV.
Kontorleder Ellinor Grøndahl Mortensen, Stenlandsvej 25, 2300 København S.
Sygeplejerske Lene Aakerlund Andersen, Kirkevængen 1, 3740 Svaneke

Stiftsudvalget for det mellemkirkelige arbejde i Københavns stift:

Formand, Universitetslektor Karsten Fledelius, Holsteinsgade 9, 3. th., 2100 København Ø.
Biskop Erik Norman Svendsen, Nørregade 11, 1165 København K.
Provst Erik Balslev-Clausen, A.F. Kriegersvej 5 E, 2100 København Ø.
Sognepræst Anders Gadegaard, Svanevænget 5, 2100 København Ø.
Cand. theol. Sabine Kleinbeck, Ålestrupvej 25, 2500 Valby.
Ellinor Grøndahl Mortensen, Stenlandsvej 25, 2300 København S.
John Birkemose, Lørenskogvej 18, 2610 Rødovre.

Stiftsudvalget for flygtninge, asylsøgere og indvandrere:

Biskop Erik Norman Svendsen, Nørregade 11, 1165 København K.
Sognepræst Margrete Auken, Strindbergsvej 3, 2500 Valby.
Keld Bredvig, Biblia , Frederiksborggade 50, 1360 København K.
Universitetslektor Karsten Fledelius, Holsteinsgade 9, 2100 København Ø.
Sognepræst Anders Gadegaard, Svanevænget 5, 2100 København Ø.
Aase Harmsen, Grøndals Parkvej 26, 2. th., 2720 Vanløse.
Indvandrersekretær Bjarne Jørgensen, Oehlenschlägersgade 26, 1663 København V.
Sognepræst Arne G. Kappelgaard, Jagtvej 101, 2. th., 2200 København N.
Sognepræst Annelise Hofmann Mehlsen, Bigumvej 12, 2770 Kastrup.
Avlsbruger Knud Munch, Udegaardsvejen 1, Poulsker, 3730 Nexø.
Birthe Munck-Fairwood, Ryesgade 68, 2100 København Ø.
Sognepræst Niels Henrik Olesen, Wibrandtsvej 41, 2300 København S.
Direktør Henning Palludan, Havnegade 21, 5. tv., 1058 København K.
Sekretær cand. theol. Per Ramsdal, Rystensteensgade 3, 1564 København V.
Jorn Laust Rasmussen, Brumleby 23, st., 2100 København Ø.
Pastor dr. theol. Lissi Rasmussen, Sortedam Dosserring 23, 2., 2200 København N.
Bedemand Michael Riis, Reykjaviksgade 5, 4. tv., 2300 København S.
Direktør Laue Traberg Smidt, Landskronagade 50, 2100 København Ø.
Sognepræst Peter Buch, Åvej 2, 3700 Rønne

Stiftsudvalget for nye religiøse strømninger:

Pastor Annette Brønnum, Strandagervej 11, 2900 Hellerup.
Pastor Ellen M. Gylling, Dag Hammarskjölds Allé 7, 2. tv., 2100 København Ø.
Pastor Bent Hansen, Gl. Kongevej 101, 4. tv., 1850 Frederiksberg C.
Lektor Steffen Johannessen, Fuglevangsvej 6 A, 1962 Frederiksberg C.
Pastor Ole Skjerbæk Madsen, Åboulevard 18, 2. th., 2200 København N.

Provst Palle Thordal, Saltværksvej 39, 2770 Kastrup.
Pastor Niels Underbjerg, Ryesgade 105, 3., 2100 København Ø.
Pastor Agnethe Zimino, Kastrupvej 412, 2770 Kastrup.

Stiftsudvalget for Ydre Mission i Københavns stift:

Kordegne Ole Weber, Præstevangen 3 B, dør 5, 3460 Birkerød,
tlf.: 45 82 16 80 / 42 81 23 34 (kirkekontor)

Pastor Inger Krogh Nielsen, Amagerfælledvej 20, 4., 2300 S., tlf.: 32 96 02 67

Pastor Erik Gerner, Sophus Clausensvej 10, lejl. 1, 2920 Charlotte, tlf.: 31 63 91 53

Viceskoleinspk. Kirsten Due, Aldersrogade 45 B, 2. tv., 2200 København N, tlf.: 31 85 38 09

Stud. theol. Per Vibskov Nielsen, Viktoriagade 10, 1. tv., 1655 København V.

Landssekretær Vibeke Lind, Trekronergade 137, 2500 Valby, tlf.: 31 16 36 55

Skoleleder Allan Bäck, Nørre Allé 2 C, 2200 København N, tlf.: 31 35 40 44

Typograf Karl Mikkelsen, Brobergsgade 1, 1., 1427 København K, tlf.: 31 54 09 52

Personalesek. Linda Holst Nielsen, Birkegården 2, 3500 Værløse, tlf.: 44 47 78 08

Sognepræst Poul Bo Sørensen, Præstefælledvej 107, 2770 Kastrup, tlf.: 32 52 35 15

Kontorleder Ellinor Grøndahl Mortensen, Skindergade 29 A, 1, 1159 København K

Sognepræst Leif G. Christensen, Brolæggerstræde 6, 2., 1211 København K, tlf.: 33 15 17 17

Sognepræst Niels Henrik Lyngbye, Svanekevej 9, 3751 Østermarie, tlf.: 56 97 00 69

Biskop Erik Norman Svendsen, Nørregade 11, 1165 København K, tlf.: 33 13 35 08

Provst Palle Thordal, Saltværksvej 39, 2770 Kastrup

Sognepræst Peter Buch, Åvej 2, 3700 Rønne, tlf.: 56 95 83 95

Sognepræst Dorthe Hedegaard, Primulavej 15, 2720 Vanløse, tlf.: 31 87 42 20

Sognepræst Bent Hansen, Kbh's stifts bispekontor, Nørregade 11, 1., 1165 København K,
tlf.: 33 13 35 08

Stiftsudvalget for Det Danske Bibelselskab:

Direktør Henning Palludan, Havnegade 21, 5. tv., 1058 København K.

Kaptajn Eva Marseille, Frelsens Hær, Frederiksberg Allé 9, 1621 København V.

Cand.scient. Karsten Kynde, Skovgårdsgade 24, 2100 København Ø.

Sognepræst Knud Henning Hansen, Gudhjemsvej 28, 3760 Gudhjem.

Sognepræst Leif G. Christensen, Brolæggerstræde 6, 1211 København.

Københavns Stiftscentral for undervisning:

Provst Finn Vejlgård Pedersen, Frederiksberg Allé 10 A, 1820 Frederiksberg C.

Træffes onsdag kl. 10-16 eller efter aftale, tlf.: 31 24 92 50, fax: 33 25 06 07.

Sognepræst Mikkel Wold, Bornholmsgade 1, 5., 1266 København.

Sognepræst Pia Nordin Christensen, Emil Reesens Vej 3, 2820 Gentofte.

Sognepræst Knud Henning Hansen, Gudhjemsvej 28, 3760 Gudhjem.

Studieforstander Ingrid Mielke, Diakonissestiftelsen, P. Bangs Vej 1, 2000 Frederiksberg.

Centerleder, cand. theol. Arne Kristoffersen, Frederiksberg Allé 10 A, 1820 Frederiksberg C.

Tænk tank

Tænk tanken består af:

Erik Balslev-Clausen, provst i Østerbro provsti

Kaj Bollmann, præst, generalsekretær i Kirkefondet

Karsten Fledelius, universitetslektor, Vor Frue sogns menighedsråd,
formand for distriktsforeningen.

Svend Hovard, lærer, Hellig Kors sogns menighedsråd

Tage Kleinbeck, geograf, generalsekretær i FDF

Karsten Kynde, datalog, Trinitatis sogns menighedsråd

Ellinor Grøndahl Mortensen, kontorleder,
Solvang sogns menighedsråd

Lene Tvilling, sognepræst i Frihavns sogn

Sten Wenzel-Petersen, provst i Vesterbro provsti

Københavns Stiftsfond

Regnskab for 1996

Resultatopgørelse

Indtægter:

Indkomne bidrag			167.374,41
Renter			<u>3.872,06</u>
			171.246,47

Udgifter:

Stiftsårbog 1996:

Trykning	44.421,87		
Honorarer m.m.	<u>21.446,60</u>		

	65.868,47		
-betaling	<u>59.985,00</u>	5.883,47	

Rejsegodtgørelse, bestyrelsesmedlem fra Bornholm		3.660,00	
---	--	----------	--

Kontorhold, gebyrer m.v.		413,75	
-------------------------------	--	--------	--

Uddelinger:

Stiftsudvalget for undervisning	15.000,00		
Stiftsudvalget for nye religiøse strømninger	15.000,00		
Folkekirkens Ungdomskor.....	10.000,00		
Tilskud til stiftsbrev.....	20.000,00		
Stiftspræstekursus	82.863,88		
Diverse bevillinger	<u>46.144,90</u>	189.008,78	198.966,00
Driftsresultat (negativt)			<u>-27.719,53</u>

Balance

Aktiver

Unibank 8701-740-026	51.350,60	
Unibank 0806-215-007	200.000,00	
BG Bank 100 1191	158.051,11	
Debitorer	<u>61.762,82</u>	471.164,53

Passiver

Kreditorer	525,75	
------------------	--------	--

Egenkapital

Saldo pr. 1/1-1996	498.358,31		
Driftsresultat overført fra resultatopgørelse	<u>-27.719,53</u>	<u>470.638,78</u>	471.164,53

Regnskabet er periodiseret, således at indtægter og udgifter vedr. 1996, der er indkommet og afholdt i 1997, er medtaget i regnskabet.

København, den 27. februar 1997.

Frank Menzel
Stiftskasserer

Københavns Stiftsfond

Revisionspåtegning

Vi har revideret det af bestyrelsen aflagte årsregnskab for 1996 for København Stiftsfond.

Den udførte revision

Vi har i overensstemmelse med almindeligt anerkendte revisionsprincipper tilrettelagt og udført revisionen med henblik på at opnå en begrundet overbevisning om, at årsregnskabet er uden væsentlige fejl eller mangler. Under revisionen har vi ud fra en vurdering af væsentlighed og risiko efterprøvet grundlaget og dokumentationen for de i årsregnskabet anførte beløb og øvrige oplysninger. Vi har herunder taget stilling til den valgte regnskabspraksis og de udøvede regnskabsmæssige skøn samt vurderet, om årsregnskabets informationer som helhed er fyldestgørende.

Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Konklusion

Det er vor opfattelse, at årsregnskabet er aflagt i overensstemmelse med lovgivningens og vedtægternes krav til regnskabsaflæggelsen, og at det giver et retvisende billede af fondens aktiver og passiver, den økonomiske stilling samt resultatet.

København, den 31. juli 1997
ALSØ & BREINHOLT A/S
statsautoriserede revisorer

Per Winther
statsautoriseret revisor

Bidrag til Stiftsfonden 1996

Absalon	1.000,00	Grøndal	3.000,00	Rutsker	300,00
Adventskirken	2.000,00	Hans Egede	1.500,00	Rø	500,00
Allehelgens	3.000,00	Hasle	750,00	Sct. Andreas	3.000,00
Anna	1.000,00	Helligkors	1.000,00	Sct. Ibs 2 x 500	1.000,00
Ansgar	1.500,00	Helligånds	4.000,00	Sct. Johannes	5.000,00
Apostel	2.000,00	Holmens	2.500,00	Sct. Klemens	500,00
Bellahøj	2.000,00	Husumvold	4.500,00	Sct. Nicolai	1.000,00
Bethlehem	4.000,00	Hyltebjerg	2.000,00	Sct. Pauls	1.000,00
Blågård	1.500,00	Højdevang	2.000,00	Sct. Stefans	3.000,00
Bodilsker	500,00	Islands Brygge	2.000,00	Skt. Thomas	3.000,00
Brorson	5.000,00	Johs. Døbers	1.500,00	Simeons	2.000,00
Christians	2.000,00	Kapernaum	3.000,00	Simon Peters 2x1500	3.000,00
Davids	5.000,00	Kastels	2.000,00	Skelgården	1.500,00
Dragør	2.000,00	Kildevæld	2.000,00	Sundby 1800 + 3500	5.300,00
Elias	3.000,00	Kingo	2.000,00	Svaneke	500,00
Emdrup	3.000,00	Knudsker	1.000,00	Tagsbo	2.000,00
Esajas	1.000,00	Kristkirken	1.500,00	Timotheus	5.000,00
Filips	1.000,00	Lindevang	2.000,00	Tingbjerg	5.000,00
Flintholm 2 x 1.500	3.000,00	Lundehus	5.000,00	Trinitatis	4.000,00
Fredens	1.200,00	Margrethe	2.000,00	Utterslev	1.490,00
Frederiks	1.000,00	Maria	1.500,00	Vanløse	2.000,00
Frbg. Slotskirke	2.000,00	Nathanaels	1.000,00	Valby sogn	2.000,00
Frederiksholm	1.000,00	Nazareth	2.000,00	Vestermarie	800,00
Frihavn	1.500,00	Nexø	1.000,00	Vigerslev	1.000,00
Garnisons	1.000,00	Nyker	500,00	Vor Frue	4.000,00
Gethsemane	2.000,00	Nylars	1.100,00	Østermarie	1.000,00
Grundtvigs	2.434,41	Poulsker	500,00		
				Bidrag Ialt	<u>167.374,41</u>

Fiscus Ecclesiasticus

Regnskab for 1996

Indtægter:

Renter af obligationer	6.296,83	
Renter af kontant indestående	867,36	
Indtægter ialt		<u>7.164,19</u>

Administrationsomkostninger:

Forvaltningsafgift og øvrige gebyr.....	10,31	
Administrationsomkostninger ialt		<u>10,31</u>

Resultat før uddelinger m.v.	7.153,88	
Til disposition		7.153,88

der disponeres således:

Uddelinger:

Almennyttige formål	300,00	
Overført til næste år.....	6.853,88	
Disponeret ialt		<u>7.153,88</u>

Balance pr. 31.12.1996

Aktiver:

Bundne aktiver:

Obligationer (kursværdi)	99.272,25	
Kapitalkonto - kontant indestående.....	40.140,43	
Bundne aktiver ialt.....		139.412,68

Frie aktiver:

Kontant indestående.....	6.853,88	
Frie aktiver ialt.....		6.853,88

Aktiver ialt		<u>146.266,56</u>
--------------------	--	-------------------

Passiver:

Bunden kapital:

Fondskapital ultimo.....	139.412,68	
--------------------------	------------	--

Disponibel kapital:

Kapital ultimo.....	6.853,88	
Egenkapital ialt.....		<u>146.266,56</u>

Passiver ialt		<u>146.266,56</u>
---------------------	--	-------------------

Kapitalforklaring - Bunden kapital	
Bunden kapital primo	136.160,38
Kursregulering af værdipapirer.....	3.252,30
	<hr/>
Bunden kapital ultimo.....	<u>139.412,68</u>

Resultatopgørelse og balance er opstillet på grundlag af en udskrift af fondens depot nr. 0296-009004 i Forvaltningsafdelingen.

Forvaltningsafdelingen
København, den 7. oktober 1997.

Annelise Møller

Søren Friis

Biskop N. E. Balle's Legat

Regnskab for 1996

Indtægter:

Renter af obligationer	1.252,83	
Renter af kontant indestående	91,18	
Indtægter ialt		<u>1.344,01</u>

Administrationsomkostninger:

Forvaltningsafgift og øvrige gebyrer	133,25	
Administrationsomkostninger ialt		<u>133,25</u>

Resultat før uddelinger m.v.	1.210,76	
Til disposition		1.210,76

der disponeres således:

Uddelinger:

Konsolidering af kapitalen	1.306,51	
Overført til næste år	-95,75	
Disponeret ialt		<u>1.210,76</u>

Balance pr. 31.12.1996

Aktiver:

Bundne aktiver:

Obligationer (kursværdi)	23.516,75	
Kapitalkonto - kontant indestående	4.324,41	
Bundne aktiver ialt		<u>27.841,16</u>

Frie aktiver:

Kontant indestående	-95,75	
Frie aktiver ialt		<u>-95,75</u>
Aktiver ialt		<u><u>27.745,41</u></u>

Passiver:

Bunden kapital:

Fondskapital ultimo	27.841,16	
---------------------------	-----------	--

Disponibel kapital:

Kapital ultimo	-95,75	
Egenkapital ialt		<u>27.745,41</u>

Passiver ialt		<u><u>27.745,41</u></u>
---------------------	--	-------------------------

Kapitalforklaring - Bunden kapital

Bunden kapital primo	25.781,65
Konsolidering i året	<u>1.306,51</u>
	27.088,16
Kursregulering af værdipapirer.....	<u>753,00</u>
Bunden kapital ultimo.....	<u><u>27.841,16</u></u>

Resultatopgørelse og balance er opstillet på grundlag af en udskrift af fondets depot nr. 0396-009003 i Forvaltningsafdelingen.

Forvaltningsafdelingen
København, den 7. oktober 1997

Annelise Møller

Søren Friis

Pastor Emer. Mathias Nascous Legat

Regnskab for 1996

Indtægter:

Renter af obligationer	7.628,17	
Renter af kontant indestående	882,96	
Indtægter ialt		<u>8.511,13</u>

Administrationsomkostninger:

Forvaltningsafgift og øvrige gebyrer	10,31	
Administrationsomkostninger ialt		<u>10,31</u>

Resultat før uddelingen m.v.	8.500,82	
Til disposition		8.500,82

der disponeres således:

Uddelinger:

Almennyttige formål	400,00	
Overført til næste år	8.100,82	
Disponeret ialt		<u>8.500,82</u>

Balance pr. 31.12.1996

Aktiver:

Bundne aktiver:

Obligationer (kursværdi)	122.984,25	
Kapitalkonto - kontant indestående	40.738,95	
Bundne aktiver ialt		163.723,20

Frie aktiver:

Kontant indestående	8.100,82	
Frie aktiver ialt		<u>8.100,82</u>
Aktiver ialt		<u><u>171.824,02</u></u>

Passiver:

Bunden kapital:

Fondskapital ultimo	163.723,20	
---------------------------	------------	--

Disponibel kapital:

Kapital ultimo	8.100,82	
Egenkapital ialt		171.824,02

Passiver ialt		<u><u>171.824,02</u></u>
---------------------	--	--------------------------

Kapitalforklaring - Bunden kapital

Bunden kapital primo	159.750,45
Kursregulering af værdipapirer.....	3.972,75
	<hr/>
Bunden kapital ultimo.....	<u>163.723,20</u>

Resultat og balance er opstillet på grundlag af en udskrift af fondens depot nr. 0196-009005 i Forvaltningsafdelingen.

Forvaltningsafdelingen
København, den 7. oktober 1997

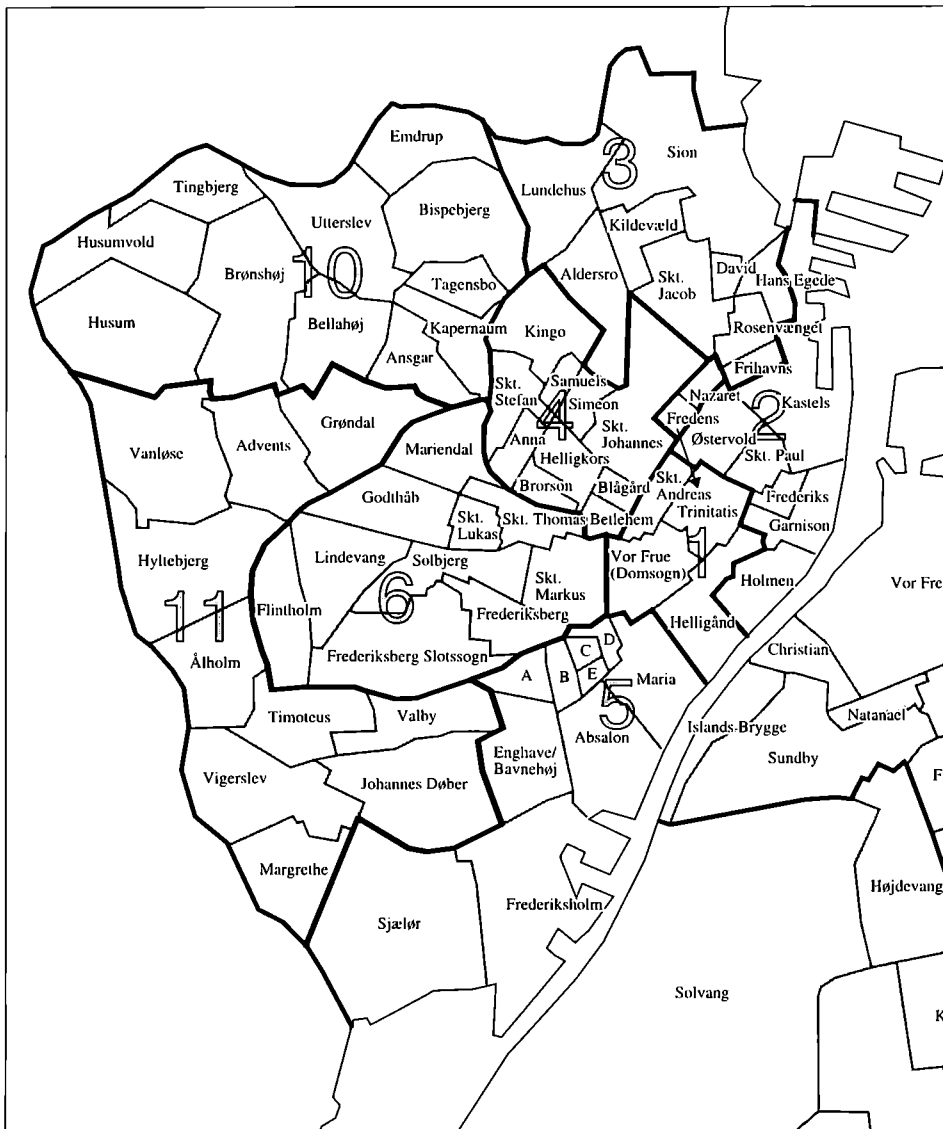
Anelise Møller

Søren Friis

**Sogne- og provstikort
over Københavns Stift 1997**

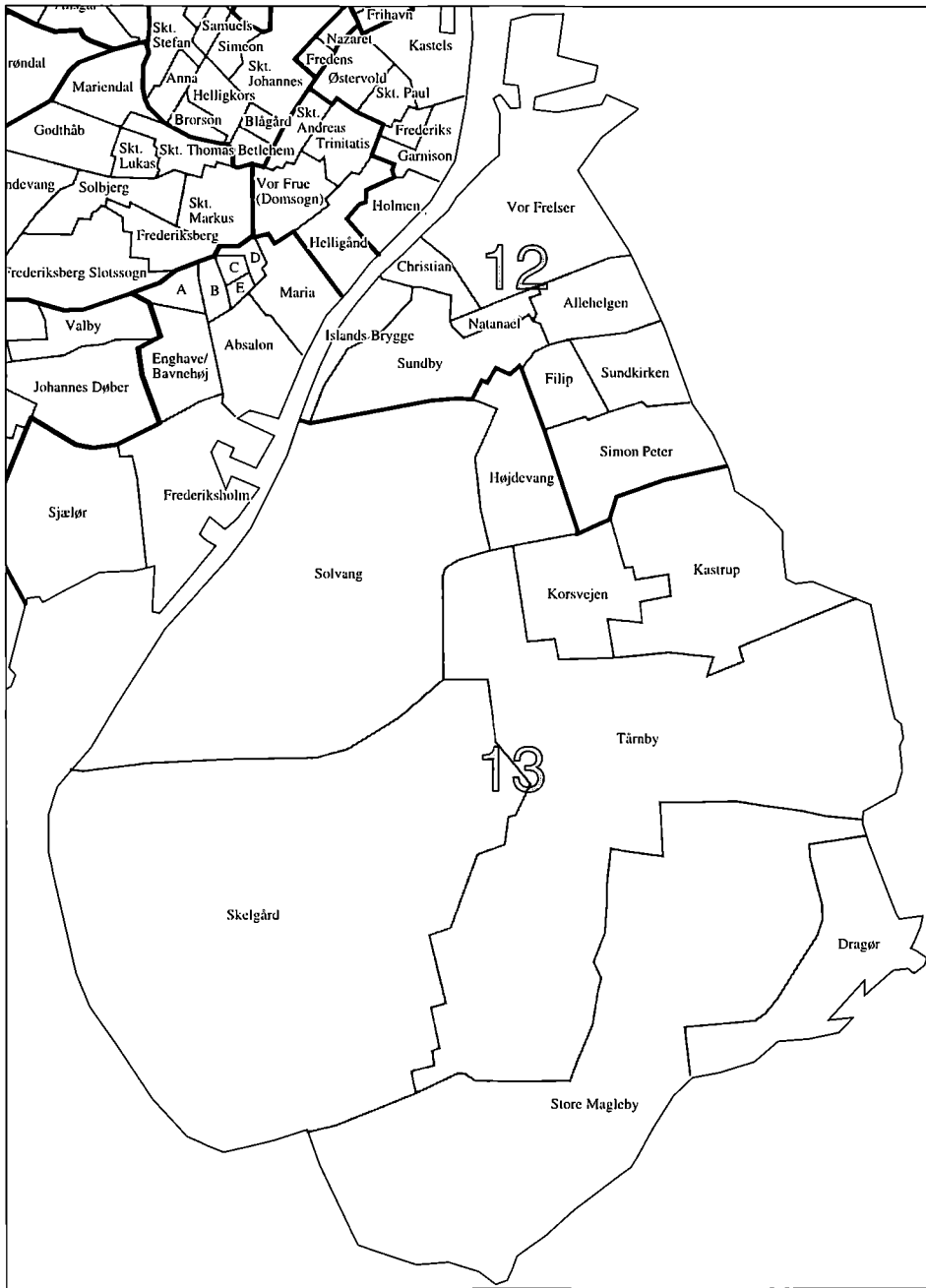

—— Sognegrænse
 —— Provstigrænse

1. Vor Frue provsti
2. Holmens provsti
3. Østerbro provsti
4. Nørrebro provsti

5. Vesterbro provsti
- Henviisning:
- A. Skt. Mattæus
 - B. Kristkirken
 - C. Apostelkirken
 - D. Elias
 - E. Getsemane

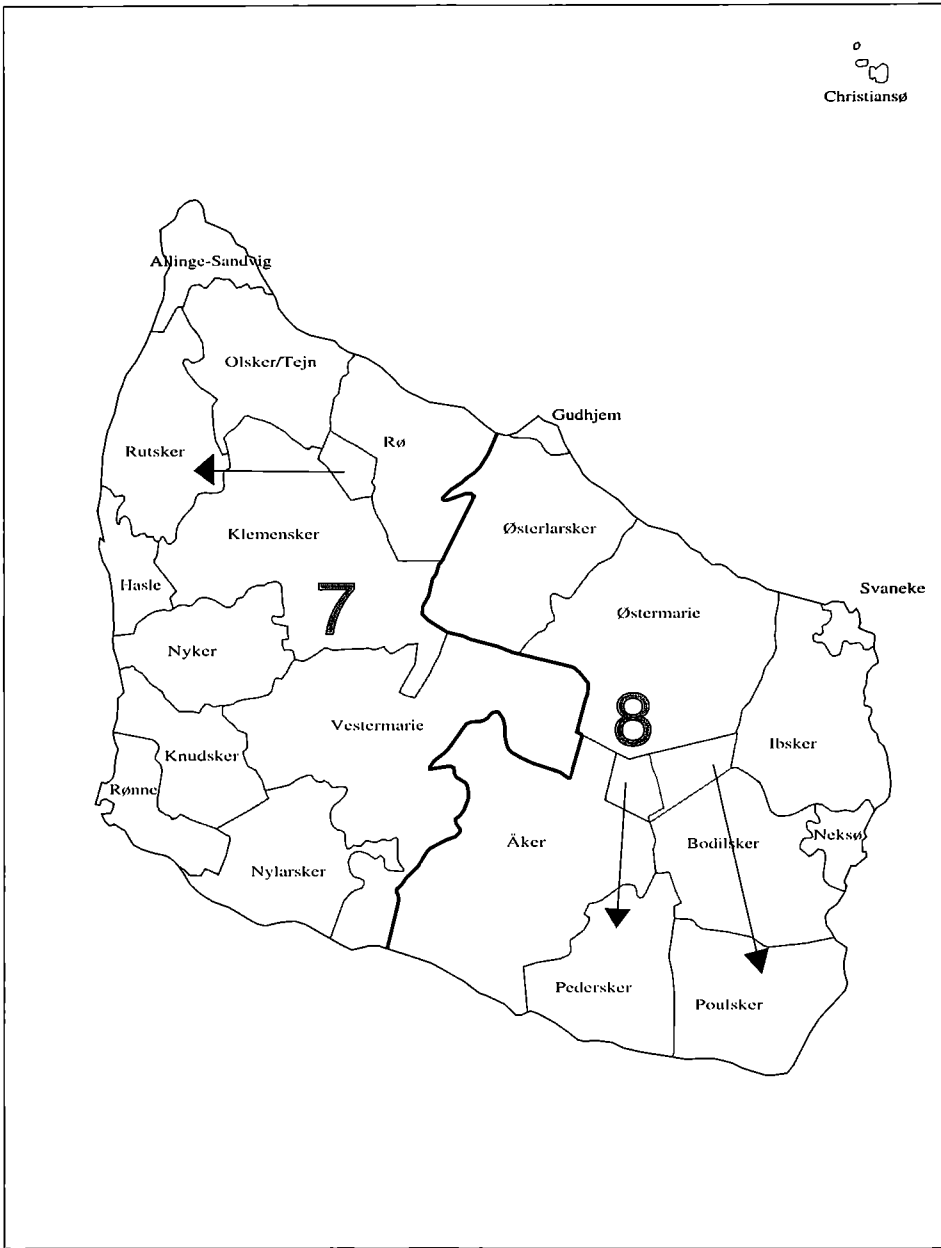
6. Frederiksberg provsti
10. Bispebjerg -
Brønshøj provsti
11. Valby - Vanløse provsti

————— Sognegrænse
 ————— Provstigrænse

12. Amagerbro provsti

13. Amagerland provsti

— Sognegrænse
— Provstigrænse

7. Bornholms vestre provsti 8. Bornholms østre provsti

